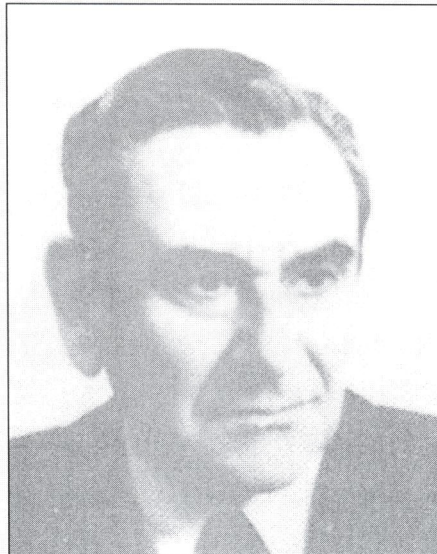

Hollai Ferenc

Ki volt Ikvay László?

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Hollai Ferenc

Ki volt Ikvay László?

**A magyar munkásifjú mozgalom
főtitkárának életrajza**

Impresszum

Hollai Ferenc
Ki volt Ikvay László?

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció a szerző kéziratának elektronikus változata. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Az elektronikus változat függelékben közli a kéziraton kívül Hetényi Varga Károly: *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában I.*, című könyvében található leírást Ikvay Lászlóról.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	4
A család története.....	6
A gyermekkor	8
A papi élet első évei.....	10
A budapesti új beosztás.....	11
A három levél.....	12
A KIOE budapesti központja	15
A budapesti évek.....	17
A Gát utcai ház.....	20
Munkásifjú Akadémia.....	22
1944, légitámadások, közeleg a háború	24
Az ostrom napjai	25
Az ostrom után.....	28
Besúgók a Gát utcai házban.....	30
Látogatás egy kommunista tanoncotthonban	32
Az első letartóztatások	33
Munkáspapok.....	36
Ikvay László őrizetbe vétele, kihallgatásai	37
Kihallgatások az államvédelmi hatóságon.....	38
A Gát utcai ház kiürítése.....	41
Amnesztia 1956. október 15.	44
A második meghurcoltatás.....	45
Az ezüstmise	47
A leningrádi kirándulás.....	50
Ismét Svájcban.....	51
Emigrációban	53
Levelek.....	54
Ezüstlakodalom.....	56
Zarándokút	60
Függelék.....	66

Bevezetés

Költői a címadó kérdés, vajon ki volt Ikvay László? Akik őt ismerték, azoknak nincsen szükségük magyarázatra. Akik nem ismerték, megismerhetik e rövid életrajzból, amely halála 15. évfordulója alkalmából került megírásra.

Emléke megörökítését és közreadását mindenekelőtt az a néhány még életben levő tanítvány tartja fontosnak, akik életük, sorsuk alakulását, gazdagodását neki köszönhetik. Példája útmutató kell, legyen elsősorban a holnap papságának, de mindenki másnak is, akik számára nem közömbös a magyar munkásifjúság sorsa, jövője. Ikvay László a két háború között a munkásifjú mozgalom vezetője, a KIOE (Katolikus Ifjúságok Országos Egyesülete) főtitkára volt. Fiatal papként kapta ezt a feladatot és hű maradt hozzá egészen a sírig. A század derekának legnehezebb, leg-embert-próbálóbb éveiben szilárdan állt a kihívások elé, és nem habozott, bármilyen feladatot is várt tőle a Gondviselő.

Ikvay László élete előttünk zajlott. Önmagáról nem sokat beszélt. Az életrajz megírásához azonban szükséges volt visszatekinteni, hogy honnan is érkezett közénk? Milyen társadalmi, családi körülmények alakították hitét, nézeteit, hogyan válhatott azzá, ami lett. A bevezető elején van egy utalás arra, hogy az életrajza a halálának 15. évfordulóján készült. Valóban akkor íródott, de a kézirat megjelentetésére csak 11 évvel később, 2002-ben került először sor. Ezt követően jutott birtokomba egy sor újabb dokumentum, az ő személyes írásai, amelyek az ő alakját sokkal inkább hitelessé teszik, mint bármely más kortárs, aki a maga szubjektív visszaemlékezéseit írja meg róla. Ez a füzet, amely reményeim szerint még tovább gyarapodhat, azt mutatja be, mi mindent sikerült megtudnunk róla 2003 tavaszáig. A korábbi életrajz kibővült számos írásával, könyv- és filmkritikáival, rövid történettel, illetve az egyház szociális tanítását ismertető, elmélyült szociológiai dolgozattal.

A komáromi érettségi vizsgát követően Ikvay László a svájci Fribourgba került, ahol egyetemi tanulmányokat folytatott. Szóljunk néhány szót Fribourgról és annak nemzetközi hírű egyeteméről. Fribourg Svájc nyugati határán, a francia nyelvterületen, Bern közelében van. A protestantizmus elterjedése során, akárcsak Svájc többi tájain, itt is tért hódított az új hit. 1580-ban jezsuiták telepedtek le Fribourgban. Kiemelkedő egyéniség volt közöttük a holland születésű Canisius Péter, aki az európai ellenreformáció egyik zászlóvivője. Ő írta az első, részben még ma is használatos katekizmust. Canisius főleg Németországban és Bécsben tevékenykedett, majd a jezsuiták fribourgi kollégiumába került. Itt is halt meg 1597-ben. Az Egyház Canisiust 1864 novemberében a szentek sorába iktatta. A francia forradalom egyházüldözése elől számos szerzetesrend tagjai és vezetői menekültek Svájcba. Így kerültek Fribourgba a híres Trappé-i kolostor trappista szerzetesei is. Svájcnak, mint nemzetállamnak, a megalakulását számos belső harc, forradalom előzte meg. Ezek során Fribourgból elűzték a jezsuitákat, majd a város és környéke ügyeinek intézésére alakult tanácsból kizárták a helyi püspököt. Az egyházi iskolákat az állam vette kezelésbe. A város 1870-ben végleg elszakadt Franciaországtól és csatlakozott a svájci államszövetség berni ágához. A liberális városi vezetők ezután visszahelyezték tisztebe a korábban eltávolított Marilley püspököt, majd tanácskozást kezdtek a Vatikánnal. Ennek eredményeként az egyház 1890-ben visszakapta a korábbi főiskoláját. A pápa, XIII. Leó rendelkezésére a fribourgi egyetemet a domonkos rend vette kezébe, és az intézményből hamarosan nemzetközi hírű egyetem lett.

Ikvay László számára a fribourgi egyetemen töltött évek a töltekezés, a világra való kinyílás évei voltak. A teológia mellett filozófiát, szociológiát és számos nyelvet tanult. Kitűnően beszélt németül, franciául és angolul. Szlovák nyelvtudása révén a szláv nyelvekben is eligazodott. A népes, nemzetközi diáktársaságban a korabeli Európa ismert és elismert tudós professzorainak előadásait hallgathatta, s mindez kellő alapot, felkészültséget

biztosított számára a későbbi hivatása felelős betöltésére. Egyik ismert és nagyon kedvelt tanára Jakob Lorenz filozófia professzor volt. Lorenz az első világháború éveiben, Svájcban élt és magántitkára volt az ott emigrációban élő Leninnek. Ebből következően Lorenz, fiatalos lelkesedésében, radikális szocialista-kommunista és harcos ateista volt. Később, mikor Lenint hazacsempészték és megalakult a kommunista szovjet állam, Lorenz, látva a következményeket, kiábrándult. Megkeresztelkedett és katedrát kapott a fribourgi egyetemen.

Amikor Ikvay László életrajzát közreadjuk, hálánkat, tiszteletünket és szeretetünket akarjuk leróni emléke előtt, mert nem szabad, hogy feledésbe merüljön egy ilyen férfi, egy ilyen kiállítás, egy ilyen élet.

A család története

Az életrajz bevezetőjéül szeretnék néhány szót szólni Ikvay László családjáról, mindjárt hozzátéve, hogy ha ezt egy-két évtizeddel korábban kellett volna tennem, nem tudtam volna semmit sem leírni. Ő, maga nem beszélt róla. Én pedig nem ismertem a rokonságból közelebről senkit, akit megkérdezhettem volna. A véletlen jött segítségemre.

1984-ben Ákos fiam, családjával együtt, kitelepült Ausztráliába. Néhány hónapig, amíg a szükséges engedélyek megérkeztek, Altenmarktban, a Bécsi-erdő egy kisvárosában kellett várakozniuk. Ott ismerkedtek meg egy osztrák pappal, *Peter Lorenzcel*. (A korábban említett Jakob Lorenznek ő nyilván csupán névrokona volt.) Peter atya anyanyelvi szinten beszélt magyarul. Később magam is megismerhettem őt, és személyes, illetve levélkapcsolatunk egészen az 1993-ban bekövetkezett haláláig tartott. Péter atya éveken át súlyos beteg volt. Cukorbetegsége, érszükülete miatt mind a két lábát lecsonkolták, vagyis nem volt lábfeje. Két mankóval vonszolta magát. Még így is gyóntató papja volt a Mariazellbe zárandokló magyaroknak. Mikor arról kérdeztem, hol tanult meg magyarul, kiderült, hogy Révkomáromban diákoskodott, a bencések gimnáziumában, ahol osztálytársának, Ikvay Lászlónak testvéri jó barátja volt. Egy padban ültek nyolc esztendőn át, és egy internátusban laktak, mindketten tagjai voltak az iskola cserkészcsapatának. Jó részt Peter Lorenztől tudom mindazt, amit itt leírok.

A család múltjáról rövid tájékoztatást Sinkó Ferentől, az „Új Ember” katolikus hetilap volt főszerkesztőjétől kaptam. Tőle tudtam meg, hogy 1982-ben az Akadémia Kiadó gondozásában jelent meg Házi Jenő „*Soproni polgár-családok 1535-1848 között*” című könyve. A szerző ebben számos soproni polgár családról ír, és ezek között említést tesz a dúsgazdag tőzsérekről, a Pfeifferekről, akik gabona- és állatkereskedéssel foglalkoztak. Ők vásárolták fel a messze környék gabonáját és a vágóállatokat, hogy aztán azt a nyugat-európai piacokon értékesítsék. A kereskedés apáról fiúra szállt egészen az 1800-as évek derekáig, amikor a hagyomány megszakadt. Ebből az időből két testvér neve volt ismeretes, Pfeiffer László és Pfeiffer Gyula. Ők ketten voltak Sopronban a család utolsó kereskedő tagjai. Lászlónak volt egy szintén László nevű fia, aki állami szolgálatba lépett és családotól Budapestre költözött. A századelő neves magyar pénzügyminiszterének, Wekerle Sándornak lett személyi titkára. A másik Pfeiffer fiú, Gyula, nem sokkal az egyetlen fiúgyermeke, Miklós születését követően, fiatalon meghalt. A fiatal özvegy hamarosan ismét házasságra lépett. A kassai hadtest parancsnoka, Lóskay Gábor tábornok felesége lett, és kisfiával együtt Kassára költözött. Miklós ott járt iskolába. Ez a magasra nőtt, vékonydongájú fiú, édesanyja nagy bánatára, az érettségi után kijelentette, hogy domonkos szerzetes akar lenni. Az édesanya hiába tiltakozott, Miklós nem tárgyalt. A domonkosok azonban, éppen a gyenge egészségi állapota miatt, nem vették fel a rendbe. Ekkor kérte felvételét a Nyitrai Egyházmegyébe. Teológiai tanulmányait azonban nem a nyitrai teológián kezdte, hanem Svájcba utazott, a domonkos rend fribourgi egyetemére.

Miklós Fribourgban sikerrel diplomázott és a papszentelésére is ott került sor. A felszentelését követően, Nyitrán állt papi szolgálatba. Valószínűleg az édesanyja volt az, aki felhívta rá az akkori kassai püspök – Fischer-Colbry Ágoston – figyelmét. A püspök Miklóst átvette a kassai egyházmegyébe és ott teológiai tanárrá nevezte ki. Az édesanya ezzel elérte célját, mert az egyetlen fia ismét a család közelébe került. Mivel Miklós volt az egyetlen örökös, az édesanya úgy határozott, hogy gazdag alapítványt tesz egy kanonoki stallum kialakítására. Kikötötte azonban, hogy ennek első viselője a fia, Miklós legyen. Mai szemmel ez fura intézkedésnek tűnik, de abban a korban ez elfogadott szokás volt.

Miklós, a gazdag alapítvány birtokában lehetőséget kapott arra, hogy életét a polgári jólét körülményei között élhesse. Ő azonban ezzel soha nem élt. A spártai életmódja megmutatkozott egész életvitelén, de különösen a lakásviszonyain, és az igen egyszerű étkezésén.

Miklós atyának többszobás, nagy lakása volt a városban. Ezeket a szobákat diákgyerekek lakták, akiket ő pártfogolt. A Kassa környéki falvak szegény sorsú fiataljai, akik a városban folytatták az iskolát, szállást és ellátást kaptak nála. Ő a maga módján, így akart segíteni a rászorulókon, és nevelt a kisdiajokból kiváló írókat, diplomátákat, tanárokat, akik később a felvidéki kisebbségi magyarság soraiban, a magyar kultúra és hagyományok ápolására és erősítésére megalapították a „Prohászka Kör”-öket,

Miklós atya gondolkodásmódját jól érzékelteti egy eset, amelyen a kassai polgárok mélységesen megbotránkoztak. Egy napon az egyik tetőfedő mester kis inasával alaposan megrakatta cseréppel, homokkal, mésszel a kézikocsiját. A kátyús, rossz úton a kocsi elakadt és a rongyos fiúcska hasztalan próbálta a megfeneklett kocsit továbbvonszolni. Sokan mentek arra az utcán, de segíteni senki sem akart. Mikor Miklós atya ezt meglátta, azonnal övébe gyűrte a piros szegélyű reverendáját és nekifeszült a kocsinak, hogy segítsen azt kimozdítani. Ezzel is azt bizonyította, hogy elsősorban nem a szavak, hanem a tettek embere. Gyakran gúnyolódtak rajta a kassai polgárok, akik szívesen nevezték őt, a háta mögött „vörös” kanonoknak. Így bánt akkoriban egy magát kereszténynek nevező polgári réteg azzal a pappal, aki az evangélium tanítását igyekezett tettekre is váltani.

Miklós atya gyakran felkereste a külvárosi nyomornegyedet és mindenkin segített, amennyire ez lehetőségéből tellett.

Miklós jó kapcsolatokat ápolt egyetlen apai ági unokabátyával, a Budapesten élő miniszteri titkárral, a nála alig egy-két évvel idősebb Pfeiffer Lászlóval. Szoros kapcsolatuk a szokásos, rendszeres levelezésen kívül a kölcsönös látogatásokban is megmutatkozott.

A családi háttér bemutatását még egy megjegyzéssel szeretném zárni. Ikvay László 1942-ben eredeti család nevét megváltoztatta. Hogy miért éppen az Ikvay nevet választotta? A magyarázat egyszerű, családja már jóval korábban a királytól nemességet kapott. A család nemesi előnevét a Sopronon átfolyó kis patak, az Ikva nevéből kapta. Amikor László az ősi Pfeiffer nevet magyarosítani akarta, kézenfekvő volt, hogy ezt a nemesi előnevet válassza családnevül.

A gyermekkor

Ikvay László 1911. június 6.-án Budapesten született. Édesapja a soproni származású Pfeiffer László, édesanyja a pozsonyi születésű Lábán Aglája volt. Ketten voltak testvérek. A húga, Nóri két évvel volt fiatalabb nála. Az édesapja éppen a Pénzügy Minisztériumban kapott állása miatt hagyta ott az ősi fészket, Sopront és költözött fel a fővárosba.

László életének első éveit egy tragikus esemény árnyékolta be. Az édesapja állandó és egyre fokozódó fejfájásra panaszkodott. Az orvosi vizsgálatok megállapították, hogy ennek oka egy egyre növekvő agydaganat. Az akkori orvosi ismeretek nem tették lehetővé a betegség gyógyítását, és ezért csupán a csaknem elviselhetetlen fájdalmainak az enyhítésével foglalkoztak. A fájdalomcsillapító szerek a legerősebb mérgek, kábítószeresek közül kerültek ki. Ezek azonban csak ideig-óráig hatottak, s belőlük egyre többet kellett alkalmazni.

A sok szenvedés, de főleg a gyógyszerek hatására a szerencsétlen beteg egy alkalommal bódult állapotban, fegyverrel vetett véget életének. A fiatal özvegy ekkor két apró gyermekével visszaköltözött Pozsonyba, a szülői házba.

Az édesanyjáról nem sikerült közelebbit megtudnom. Az bizonyos, hogy a Lábán család régi pozsonyi polgár család volt. Egyik fivére, Lábán Rudolf, a nemzetközi híru balettmester és tánckutató, Franciaországban és Marokkóban töltött hosszabb időt. A kiváló szakember elsőként alkalmazta azt a maga feltalálta módszert, amelynek segítségével a balett-táncok mozdulatait a zenei kották mintájára papírra tudta rögzíteni. Módszere elterjedt az egész világon és a balett művészei mind a mai napig ezt használják.

A Lábán család nem lehetett tehetős familia. A fiatal özvegy szűkös körülmények között nevelte a két árvát. Miklós atya azonban segítségükre sietett és a két gyermek iskoláztatásának költségeit magára vállalta.

A kis László az első világháború utolsó éveinek zűrzavarában, a cseh megszállás, a trianoni békediktátum idején került elemi iskolába. Ezt Pozsonyban végezte. Amikor ezt követően gimnazista sorba került, felmerült a kérdés, hol is járjon tovább iskolába? Miklós bácsi ötlete volt a komáromi bencés gimnázium, ahol a tanítás végig magyar nyelven folyt. A kis László számára, aki édesapja elvesztése miatt, érthető módon, fokozottabban ragaszkodott édesanyjához, nem volt könnyű elszakadni a szülői háztól. A bencésektől kapott szeretetteljes nevelés azonban a kezdeti nehézségek után, némileg kárpótolta őt. A révkomáromi iskolába elsősorban az internátusban bentlakó diákok jártak, de voltak köztük néhányan, akik a városban, illetve annak közvetlen környékén laktak. A kor szokásával ellentétben, a bencéseknek ez az iskolája koedukált volt, vagyis az osztályokban mindenütt volt a fiúk mellett néhány leány is.

László legjobb barátjával és padtársával, Peter Lorenzcel együtt hamarosan belépett az iskola cserkészcsapatába. Peter Lorenz édesapja valahonnan a Rajna vidékéről került Bécsbe, az orvostudományi egyetemre. Mikor tanulmányait befejezte, megházasodott, és egy bécsi születésű leányt vett feleségül. A fiatal orvos az egyetemi tanulmányai befejezését követően házi orvosul szegődött el egy magyar földbirtokos Dunaszerdahely környéki birtokára. Peter ott született, és a falubeli gyerekektől megtanult magyarul. Így, amikor ő is gimnazista sorba került, nem volt semmi akadály, hogy a bencésekhez küldjék továbbtanulásra. Abban az időben egyébként a Komáromban tanuló diákok zöme egyaránt jól beszélt magyarul, szlovákul és németül is. Az iskolában aztán ezt a nyelvismeretet bővítették, elsősorban a latin, a görög, illetve az angol és a francia nyelvvel.

Peter és László nyolc éven át egy padban ültek, és szeretettel ragaszkodtak egymáshoz. Ők voltak ketten az osztály mókamesterei, és sok-sok diákcsíny elkövetése fűződött a nevükhöz. Társaik előtt ez a két, örök vidám fiú közszeretnek örvendett. Éppen ezért

okozott általános megrökönyödést, amikor az érettségét követő banketten, amikor mindenkit megkérdeztek, hogy milyen pályára készül, a két fiú bejelentette, ők a papi hivatást választják. Senki nem akart hinni a fülének.

Peter ennek megfelelően a következő esztendőben már a bécsi szemináriumban folytatta a tanulmányait, László pedig Miklós bácsi kívánságának megfelelően Fribourgba került, a domonkosok egyetemére. Az egyetemi évek megkezdése előtt azonban egy évig még a francia nyelvet kellett gyakorolnia, s ez volt az oka, hogy csak huszonhat évesen szentelheték fel.

Az iskolai szünetek idején, már a komáromi gimnazista éveiben rendszeresen Miklós bácsinál lakott, Kassán. Vele járta be a Kárpátok csúcsait, az ősi felvidéki városokat. Nyáron nagy túrákat tettek, bejárták a felvidéki tájakat. A téli szünet idején rendszeresen sieltek a Kassa közelében levő Erika csúcson. A gimnázium befejezésekor László kiöregedett a cserkészcsapatból, és a „Prohászka Kör” munkájába kapcsolódott be. Jó tollú, éles eszű fiú volt, aki írásaival hamar magára vonta a felvidéki, értelmiségi szervezetekben tevékenykedők figyelmét. A „Prohászka Kör”-ök lapjában, az „Új Élet”-ben sorra jelentek meg irodalmi kritikái, ismertetői. László életére különösen két dolog volt nagy hatással. Az egyik kedvenc tanára, a fribourgi egyetemen tanító Jakob Lorenz tanítása. A másik nagy hatást Miklós bácsi élete gyakorolta rá. Kassán az első világháborút követő években, a korábban katonai kórház céljait szolgáló barakktelepet ellepte a vidékről a városba betelepülő nincstelen családok tömege. Ez a telep volt Miklós bácsi tevékenységének kedvenc területe. Szabadideje nagy részét itt töltötte, és a munkásfiatalok pasztorációjával foglalkozott. A fiatalokból először labdarúgó csapatot szervezett, majd később drága felszerelést vásárolt, és jégkorongcsapatot is szervezett belőlük. Az iskolai szünetek idején László gyakran elkísérte Miklós bácsit a barakktelepre, és ő is foglalkozott a fiatalokkal.

Ikvay László 1937 tavaszán fejezte be fribourgi tanulmányait, és március 21-én került sor a papszentelésére. A szentelése után hazautazott Pozsonyba, és ott két héttel később, április 4-én, a Szent Márton székesegyházban mutatta be első szentmiséjét. Ennek a szónoka természetesen Miklós bácsi volt. Az a néhány még élő tanú, aki ott lehetett, most is gyakran adomázik a prédikáción. Miklós bácsi ugyanis dörgedelmes hangon oktatta ki az újmiséis unokaöccsét arról, hogy milyennek is kell lennie az ideális papnak. „Süljön ki a szemed” – harsogta felé – „ha a lakásodat előkelő, drága bútorokkal fogod berendezni!” Aszkéta életre buzdította, és könyörületeségre mindazokkal szemben, akik rászorulnak. Mintha már évekkel korábban megérezte volna, hogy éppen ezeknek az erényeknek a gyakorlása lesz majd az unokaöcs sorsa.

A papi élet első évei

László a szentelést követően, a trianoni béke következtében kettészakított Esztergom Főegyházmegye papja lett. A Csehszlovákiához csatolt részben, az esztergomi egyházmegyének csehszlovákiai, elszakadt részét, a nagyszombati helynök kormányozta. Ez a helynök Jantausch Pál apostoli adminisztrátor volt. Ő jelölte ki László első állomáshelyét. László atya egy bájos, kis csallóközi városkába, Somorjára került káplánnak. Ez az ősi városka Szent István-korabeli alapítású, és nevében a Szűzanya nevének elmagyarosodott formája rejtőzik. A Santa Maria névből alakult, az évszázadok során a Somorja név. László boldog volt. Nagyszerű helyre került, ráadásul ott lehetett édesanyja közelében, aki alig húsz kilométerre lakott tőle, Pozsonyban.

Az első kápláni helyen alig egy esztendő telt el, s máris új feladatokkal bízták meg. Visszakerült az ősi Komáromba, a Szent Andrásról elnevezett főplébániára, ahol Lestár István apátplébános lett a főnöke. A kiterjedt komáromi plébánia ezernyi feladatának ellátásán három káplán is dolgozott. Abban az időben ez a három fiatal káplán László mellett Lehotay (Lehmann) Imre és a szálfatermetű, örökké tréfálkozó Szüllő Rezső volt. Lehotay később Budapestre került és a Katolikus Legényegyleteknek lett titkára. Szüllő Rezső is, katonapapként Budapesten kapott új helyet, a Honvédelmi Minisztériumba került. Mind a hárman meghaltak már.

László atya nagy örömmel fogadta a komáromi beosztást, hiszen a kisváros minden szeglete boldog diákéveinek emlékeit idézte számára. A káplántársak is remek fiúk voltak. Jól emlékszem, amikor 1942 tavaszán, Ikvay atyával együtt látogattunk el Komáromba, Lehotay Imre éppen akkor kapta az új beosztást a Legényegyletek pesti központjába. Zajos, nagy búcsúzkodás volt. A káplánok, mint a fékevesztett csikók szaladgáltak egyik szobából a másikba, birkóztak, játszottak, szódavízzel fröcskölték egymást. Valami olyan önfeledt, boldog hancúrozást láthattam, amihez foghatót korábban soha nem élhettem meg. Ekkor érthettem meg igazán, hogy a tiszteletet parancsoló szép, fekete reverenda mögött is rejtőzhetnek tréfálkozó, életvidám, remek fiúk.

A budapesti új beosztás

1938 őszén megbolydult a világ. A müncheni egyezmény értelmében a Felvidék magyarlakta területeit visszacsatolták az anyaországhoz. A bevonulás szeptemberi napjaiban eufórikus boldogság öntötte el Komárom utcáit is.

Ezt követően történt, hogy a katolikus munkásifjúsági szervezet világi elnöke, dr. Radványi Titusz hazalátogatott szülővárosába, Pozsonyba. Útközben azonban rövid időre megállt Komáromban is, ahol Lestár kanonok vendége volt. Ekkor tűnt fel neki László atya, az akkor 28 esztendő, fiatal káplán. Megfogta őt Ikvay sokoldalú egyénisége, és amikor visszaérkezett Budapestre, azonnal felkereste keresztapját, dr. Mészáros János érseki helynököt, és kérte a közbenjárását, hogy László atyát nevezzék ki a munkásifjú szervezet főtitkárává. A kérés sikerrel járt. Így került László atya még 1939. január végén Budapestre. Hogy hogyan? Erről szól az alább közölt három levél.

A három levél

A nagy szétszóratás idején, 1948-ban elrejtettük a felosztotott mozgalom irattárát. Számos kis csomagban hordtuk széjjel a papírokat. Az idők folyamán, 45 esztendő alatt, akik elrejtették, meghaltak és sírba vitték titkukat, hogy hova tették a dokumentumokat. 1999-ben, amikor felújításra került a KIOE kápolnája és felemeltük az oltár dobogóját, alatta találtunk néhány száz levelet. Ezek vallanak olyan dolgokról, amiről korábban nem is volt tudomásunk. Az alábbi három levél dr. Radványi Titusz, országos elnöküinktől való és amellet, hogy fényt derít, miként került Ikvay atya közénk, azt is jól mutatja, hogy ő maga is, (Radványi doktor) miként lett a mozgalom lelkes tagja.

Budapest, 1938. december 16.

Főtisztelendő Ikvay (Pfeiffer) László úrnak
KOMÁROM Szent András Plébánia

Főtisztelendő Uram!

Ezúton is őszinte, hálás köszönetet mondok, hogy a rendkívül nagy elfoglaltsága mellett is, szíves volt engem meghallgatni, és annyi szeretettel fogadni.

Dezsőhöz (Dr. Hidassy Dezső orvos) több mint húsz esztendőös barátság fűz, amely a legválságosabb viszonyok között sem szakadt meg. Amikor a kényszerítő körülmények folytán Pozsonyt el kellett hagynom, s így be kellett szüntetnem azt a tevékenységemet, amelyet az ott élő magyarságért folytattam barátaimmal együtt. Itt a csonka hazában új működési terület nyílt meg előttem: a magyar, katolikus munkásifjúság nemzeti és keresztény megnevelése. Talán van abban is valami gondviselészerű, hogy erre a területre is baráti kéz vezetett, a mozgalom megalapítója ugyanis egyik volt elemi iskolai társam (Dr. Kostyelik Ferenc), akivel akkor találkoztam össze tizenöt év után. Amióta átjöttem a Felvidékről, dolgozom a KIOE-ban, és azt a legválságosabb napokban sem hagytam el. Ne méltóztassék szerénytelenségnek venni, hogy ezeket most így, utólag megemlítettem, nem a magam személyét óhajtottam ezzel előtérbe helyezni, hanem inkább arra akartam rámutatni, hogy a Főtisztelendő Uram teljesen nyugodt lehet a tekintetben, hogy bennünk és bennem hűséges segítő társakra, kipróbált, megedzett, idealizmusunkat megőrzött férfiakra fog találni, akikben nem volt és nem lesz soha kishitűség. Nem kerestük soha a magunk javát és érvényesülését. Egyedül a magyar, katolikus munkásifjúság nagy és szent ügye állt mindenkor előttünk. Hiába történtek kísérletezések állami intézmények részéről, csábító ajánlatokkal „semlegesítésünkre”, mi azoknak mindenkor ellenálltunk. Nem engedték meg, és a jövőben sem engedjük meg, hogy a munkásifjúság egyesek ugródeszkája legyen politikai szerepléshez. Ehhez nem nyílik rajtunk keresztül út. Szintúgy mentesek kívánunk maradni a jövőben is mindenféle blöffötől és nagyképűsködéstől, handabandázástól, szerénytelen önreklámozástól. Kevés, de becsületes és alapos munkát nyújtunk, minden feltűnéstől mentesen. Én megtanultam a csehek alatt némán, hangtalanul, a cél tudatában dolgozni, ezt folytatjuk itt tovább. Mi a halhatatlan lelkekért dolgozunk, az örökkévalóság síkját nézzük.

A nyáron itt járt közöttünk Cardijn. Nem tudom, hogy Főtisztelendő Uramnak

volt-e valaha szerencsége ezzel a férfival találkozni. Egészen kivételes, rendkívüli egyéniség. Bámulatra méltó és csodálatosan lenyűgöző a beszéde, valósággal az apostolok tüze árad belőle, párosulva a legteljesebb egyszerűséggel. Ő teljesen megerősített minket a munkánkban. Most már egészen biztosan haladunk. Nem tartozom a mindenáron csodakeresők közé, de annyi bizonyos, hogy az ő látogatása óta szinte páratlan kiáradását érezzük az isteni kegyelemnek. Nemcsak úttörőink apostoli tevékenysége hozott már eddig is páratlan sikert, hanem ami eddigelé szinte hihetetlennek látszott, a papság közönye is eloszlóban van, sőt éppen e napokban ismét olyan újabb anyagi támogatást szavazott meg a budapesti lelkészi kar, amely lehetővé teszi 4–5 újabb fizetéses propagandista beállítását. Bízunk benne, hogy a plébánosok sem fognak elzárkózni, hiszen Érseki Helytartó Úr egymaga vállalta egy propagandista teljes évi fizetését, ami 1.440 pengő. Így azután hamarosan már 10 propagandistánk működik majd. Msgr. Cardijn ittlétekor egyetlen propagandistánk sem volt még!

Nagyon kérem, kedves, jó Főtisztelendő Uram, hogy olvassa át írásainkat, kivált azt a kis füzetet: „Mi a JOC?” bizonyos meggyőződik abból arról, hogy mi helyes úton járunk, talán nem szerénytelenség, ha azt állítom, Cardijnnal együtt, hogy az egyedül helyes úton járunk. Mint jogász ember teljes elismeréssel vagyok mások érdemei iránt, de belátom azt is, hogy vannak intézmények, amelyek az idő folyamán betöltik hivatásukat, és át kell adni helyüket másoknak. Lesz idő, amikor a KIOE is túléli önmagát, és bizonyos mi lennénk a legelső, akik abban a pillanatban feloszlatnók. Az egyesületesi kornak vége, ma az egész világ mozgalmi korszakban él, ezt nekünk nem áll módunkban megváltoztatni. A szomszédos mozgalom hozzánk is át fog csapni, annyi bizonyos, de ha felkészült munkásapostolaink lesznek, nem kell félnünk semmitől. Ezek át fogják menteni a családban a keresztény gondolatot arra az időre, amikor arra legnagyobb szüksége lesz az emberiségnek.

Kedves, jó Főtisztelendő Uram, mi szántóvető emberek vagyunk.

Egyre vetjük a magot a munkásifjúság lelkében. Csak annyi bizonyosságunk van, hogy jó magot vetünk. Aratni sohasem fogunk, azt mindenkinek tudnia kell, aki beáll köznél, de talán, néha-néha megpillantjuk a sarjadó vetést, a bő aratás biztos ígérését. És ez már magában véve is nagy lelki gyönyörűség.

Álljon hát közénk, kedves, jó, Főtisztelendő Uram, szerezzen, kérem Komáromban legalább egy apostoli lelkületű, fiatal munkást, vagy intelligens fiatal embert. Ígérem, hogy nem fog csalódni bennünk. 29-én én valószínűleg ismét lejövök. L. J. Ch.

Szívélyes köszöntéssel kész híve
Dr. Radványi Títusz

Budapest, 1938. december 27.

Főtisztelendő Uram!

Mint már komáromi tartózkodásom alkalmával is bátorkodtam említeni, a KIOE-nak szüksége van még egy titkárra, akinek egyházi személynek kell lennie. Az, akire korábban gondoltunk, azonban jelenleg nem bocsátható el egyházmegyéjéből. Mikor erről engem ma az Érseki helytartó Úr értesített, egyben közölte velem, hogy szíves örömet látna e feladatkörben valakit a felvidéki papság köréből. Én nyomban Fő.

Uramra gondoltam és erről az Érseki helytartó Urat informáltam is, aki teljesen helyeselte elhatározásomat. A döntés azonban Ft. Uramtól függ. Nagyon kérem tehát, hogy szíveskedjék tiszteletteljes kérésünket megfontolás tárgyává tenni. Javadalmazása havi 200 pengő és villamosjegy. 120 pengőért teljes ellátást tetszik kapni a Regnum Marianumban. A munkakör szép és nehéz, de nem jár teljes lekötéssel, szabad mozgási lehetőséget biztosít.

E hó 29-én Komáromban leszek a Liga gyűlésén. Nagyon kérem, legyen szíves alkalmat adni arra, hogy erről az ügyről hosszabban is elbeszélgethessünk. A diszponálást illetően az Érseki helytartó Úr legmesszebbmenő közbenjárására számíthat egészen biztosan.

A jó Jézus áldása kísérje minden munkáját!
Szeretettel köszönti kész híve:
Dr. Radványi Titusz

Főtisztelendő Ikvay (Pfeiffer) László káplán úrnak
RÉVKOMÁROM

Budapest, 1939. január 21.

Főtisztelendő Uram!

Szíves elnézést kell kérnem, hogy kedves levelére csak most válaszolok. A diszpozíció ügyében már beszéltem az Érseki helytartó Úr ömértóságával, aki arra gondol, hogy a most, újonnan felszentelendő főtisztelendő urak közül küldenék valakit Esztergomból Ft. Uram helyébe. Nem tudom azonban, hogy egy ilyen megoldás Ft. Uram felettesének a helyeslésevei is találkozná-e. Azt sem látom világosan, hogy Ft. Uram elhatározása, szíves soraiban jelzett és feltétlenül méltánylandó körülmények folytán véglegesnek tekinthető-e. Bizonytal meg méltóztatik érteni, hogy a plébános úr intenciói ellenére magam sem szeretnék cselekedni. Mihelyst tehetem, esetleg egy hétköznapon lejövök Komáromba és beszélek az ügyben Ft. Uram plébánosával is, amennyiben ezt a lépésemet Ft. Uram is helyesli. Igen örülnék, ha addig is szíves válaszát kézhez vehetném arra nézve, hogy a Ft. Plébános úr milyen álláspontot foglalna el a fentebb említett helyettesítés esetén.
L. J. Ch.!

Őszinte tisztelettel kész híve:
Dr. Radványi Titusz elnök

A KIOE levéltára csupán Radványi doktor leveleinek másolatát őrizte meg számunkra. Hogy Ikvay László ezekre milyen választ adott, nem tudhatjuk, de sejthetjük, hiszen az áthelyezésének ügye megkezdődött, és hamarosan meg is érkezett a hivatalos megbízatás, amelyben Serédi Jusztinián bíboros 1939. január havában őt a katolikus munkásifjú mozgalom országos főtitkári teendőinek ellátásával bízta meg.

A KIOE budapesti központja

A munkásifjú szervezetnek az akkori központja egy többszobás budapesti lakásban volt, de olyan szűkös, hogy ott Ikvay László számára szállást nem lehetett biztosítani. Szerencséjére még a fribourgi tanulmányai idejéből volt néhány pálos szerzetes barátja, és az ő segítségüket kérte. A pálosok be is fogadták és náluk kapott nemcsak lakást, de teljes ellátást is. Így került a Gellért-hegyi sziklák oldalára ragasztott, modern kis kolostor egyik cellájába. Onnan járt be reggelenként a Mikszáth Kálmán tér 4-ben levő központi irodába.

A munkásifjú szervezetről röviden annyit kellene elmondanom, hogy ezt az ifjúsági szervezetet közvetlenül a tanácsköztársaság bukása után egy P. Elsasser Gyula nevű jezsuita szervezte, az akkori egyetemi Mária-kongregációk tagjainak segítségével. A nemes céllal indított egyesület közel tizenhat éven át csak léteztetett és csupán akkor kezdett megizmosodni, országos szervezetté válni, amikor sikerült munkásokból nevelt vezetőket sorompóba állítani. Ez az esemény 1936-ban történt, és ez az időpont nagyjából egybeesett a belga katolikus munkásifjúság akkor már nemzetközivé terebélyesedő mozgalmának, a JOC-nak a megismerésével. Ennek a belga mozgalomnak indítója és lánglelkű apostola egy szegény munkáscsaládból származó, fiatal, brüsszeli káplán, Joseph Cardijn volt. Cardijn újszerű módszert vezetett be a mozgalomba, s ez a módszer hamarosan tért hódított számos, más katolikus szervezetekben is. A cardijni módszert hármasszó jelszó fémjelzte: „Láss-ítélj-cselekedj!” Ez volt az a módszer, amely gyökerében megváltoztatta az addigi egyesületesítést és hatásos, modern mozgalmakat indított az egyház keretein belül. Segítségével a mozgalom hamar átterjedt Franciaországba és néhány esztendő alatt az egész földet átfogó szervezetté nőtt.

Cardijn 1938-ban két alkalommal is ellátogatott Budapestre és nagy örömmel tapasztalta, hogy módszerét a magyarok mennyi leleménnyel, és ügyesen honosították meg.

1936 volt a fordulat esztendeje. Az addig vergődő kis egyesület hamarosan virágzásnak indult, s mikor László atya Budapesten átvette a főtitkári teendőket, a fővárosban már több mint, húsz alapszervezete működött és a vidéki szervezetek száma is száz körül járt. 1938 tavaszán jelent meg, a „*Magyar Munkásifjú*”, a mozgalom újsága is. Ennek példányszáma hamarosan elérte a 35.000-et. A fővárosban ekkor három iparitanuló-otthona működött és napirendre került egy nagyobb, a szervezet központjául szolgáló épület kialakításának ügye is.

Ikvay László a maga mozgalmi munkáját két irányba indította el. Mindenekelőtt nagy ismertető körutazást tett. Mivel baráti kapcsolatai és ismeretségi köre odakötötte, elsősorban a frissen visszacsatolt felvidék városait járta be. Ügyes szervezői munkával, a személyes kapcsolatai felhasználásával, sorra alakultak az új helyi szervezetek. Így például Somorján, Galántán, Dunaszerdahelyen, Érsekújváron, Léván, Komáromban, Ipolyságon, Füleken, Losoncon, Rimaszombatban, Rozsnyón, Kassán, Sátoraljaújhelyen, Huszton, Munkácson és Beregszászon.

Mikor átvette az új munkahelyét, már javában folyt egy római zarándoklat szervezése. Cardijn, 1939 szeptemberében százezer munkásifjút akart elvinni a pápához. Magyarország képviselőjében kétszáz fiatal készült az utazásra. Ebben a szervezőmunkában is kitűnően érvényesült Ikvay László sokoldalú nyelvtudása és helyismerete. A „*Magyar Munkásifjú*”-ban sorra jelentek meg buzdító cikkei, valamint azoknak a városoknak és nevezetességeknek ismertetései, amelyeket a zarándokok felkeresni szándékoztak, és amelyeket korábbi, egyetemi évei alatt, ő maga személyesen be is járt. Első újságcikkét a „*Magyar Munkásifjú*” 1939. áprilisi számában írta „*Római képek*” címmel. Az újságnak ugyanebben a számában írt színes beszámolója a néhány nappal korábban megtartott Szent József ünnepségről, amelyet a

munkásifjú szervezetek a Katolikus Legényegyletek, a Dolgozó Lányok és a KIOE közösen tartottak a budapesti Vigadóban. Ezt követően folyamatosan jelentek meg írásai a munkásifjú sajtóban. Az írások témája igen változatos volt. Felölelték a lelkeségalkotó, önévelő gondolatoktól kezdve a helyszíni riportokig, az ünnepi megemlékezésektől és az új csoportok megalakulásáig minden, számunkra érdekes célt és eseményt. Tevékenysége első nyolc hónapja alatt összesen tizenhárom nagyobb lélegzetű írása jelent meg.

A munkásifjú mozgalom 1939 nyarán országos, vezetőképző táborozást szervezett. László atya első kápláni működésének helyszíne közelében, a Somorja melletti Gutaron volt egy nagyobb kastély, amelyet a csehszlovák hatóságok korábban állami kezelésbe vettek. A kastélyt Benes elnök egyik barátja, egy neves pozsonyi színigazgató kapta meg. A Felvidék visszacsatolása után ez a terjedelmes kastély üresen, kihasználatlanul állt. Ideálisabb helyet a tervezett tábor számára el sem képzelhettek volna. A tágas termekben, kényelmes hálólhelyiségek várták a fiatalokat, a jól felszerelt konyhában el lehetett készíteni az ételeket. A kastélyt nagy park övezte, ahol sportolni, játszani lehetett. A legvonzóbb azonban a közeli Duna, az ezernyi, apró ágra, szigetekre bomlott folyó volt, ahol a kellemesen sekély vízben biztonsággal lehetett fürdeni, csónakázni. Ezt a kastélyt, a két hétig tartó táborozásra László atya közbenjárása nyomán kaptuk meg. A részvevő fiatalok zöme Budapestről utazott Somorjára. Két csoportban érkeztek. Az egyik részük hajóval utazott a helyszínre, míg a többiek László atya vezetésével Budapestről kerékpárral tették meg a közel kétszáz kilométeres utat. Ez a kerékpáros út három napig tartott. Az útvonal Esztergomon, Komáromon és Dunaszerdahelyen át vezetett Gutorra. A közbeeső két éjszakát a nemrégén alakult komáromi és dunaszerdahelyi fiatalok csoportjának vendégségében töltötték.

Az első hétvégén budapesti látogatók csapata szállta meg a tábort. Azok a fiatalok jöttek el, akiknek nem volt szabadságuk, vagy akik anyagi okok miatt nem vehettek részt a táborozáson, hogy legalább így részesedjenek ők is az élményből. A két hét eseményeiről részletes keskenyfilmfelvétel készült. Ezt a táborozás befejezése után alig egy hónappal László atya magával vitte, hogy bemutassa a somorjai és gutori vendéglátóknak. Mindenképpen meg akarta hálálni a két helyiség lakóinak azt a szeretetet, amellyel fiainkat fogadták és azt a sok ajándékba hozott élelmet, amivel a tábor konyháját támogatták. A harmincas évek végén, amikor a kisebb településeken a filmszínházak még nem voltak elterjedve, nagy eseménynek számított egy ilyen házi vetítés. Amikor az egyes jelenetekben maguk a nézők is feltűntek, nagy volt az izgalom, a meglepetés. Ez a film később fontos propaganda eszközzel is szolgált számunkra, hiszen így a fiataloknak be tudtuk mutatni, a mozgalom célját, működését, azt, hogy mit akarunk megvalósítani. A táborban készült felvételeket később számos, más eseményen készült filmbeszámoló is kiegészítette. Különösen sok híradófelvétel készült a budapesti eseményeken, a gyűléseinken, az országos kiállításainkon, a nagyobb kerékpártúrák alkalmával. Igen fontosnak tartottuk, hogy a kor legmodernebb eszközeit használjuk fel a szervező munkánkban

A budapesti évek

A vidéki csoportok beindítása mellett, egyre inkább a budapesti peremkerületek ifjúságának beszerzése lett a fő feladatunk. A titkárok felosztották az egyházközségeket, és körzeteket jelöltek ki. Ezeknek felelősei estéről estére járták a várost, szervezték a csoportokat. László atya maga is kijárt ezekre a gyűlésekre, és hamarosan egész Észak Pestet behálózták az új csoportok. Újpesten két, Rákospalotán három új csoport, Angyalföldön négy, Zuglóban pedig két csoport működött. Újabbak alakultak Augusztá-telepen, Kőbányán, Kispesten, a Wekerle telepen, Pestszentlőrincen, Dunaharasztn és Csepelen. A Duna jobb partján, a budai részen Budakalászon, Ürömön, Rómaifürdön, Aquincumban, Óbudán, a budai ferenceseknél, a Városmajorban, Albertfalván, Budafokon és Nagytétényben alakultak az új csoportok. Ezek összefogására, az egységes tevékenység biztosítására megalakult a Központi kör, ahová minden szombaton délután összegyűltek a csoportok küldöttjei. Ilyenkor a Mikszáth Kálmán téri, kis Krisztus Király plébánia kápolna pincéje dugig megtelt fiatalokkal. A foglalkozások tárgya először közös szentírásolvasás és magyarázat volt. Ezt követően valamennyien felmentünk a pincehelyiség fölötti kápolnába, ahol közös imádság és szentségi áldás volt. Befejezésül gyakorlati kérdések megtárgyalására került sor. Ennek keretében ismerkedtünk a belga mozgalom módszerével, a „Láss-ítélj-cselekedj”-jel. Sorra vettük a munkásifjú élet minden gondját, nehézségét, és kerestük a hibák okait, azokat a megoldásokat, amelyeknek keresztülvitelére magunk is képesek vagyunk. Itt készültünk fel az apostolkodásra, arra a munkára, amit a következő héten a munkahelyünken, a csoportunkban, a baráti körünkben kellett elvégeznünk. Ez a munka főleg abból állt, hogy a keresztény értékeknek a mindennapi életünkbe való beépítését szorgalmaztuk. Jelszavunkká vált a „*Quadragesimo Anno*” pápai enciklikából XI. Pius pápa kívánsága: „A munkások apostolai maguk a munkások legyenek!”

Mialatt a mozgalom a munkásifjú élet sajátos problémáit boncolgatta és oldozgatta, – köröttük zajlott az élet. A németek szeptember elsején, pénteken hajnalban átlépték a lengyel határt. Másnap este, amikor a szokásos szombati központi eligazító gyűlés megkezdődött, közel száz küldöttünk térdelte körül a Krisztus Király kápolna oltárát és egy szívvel imádkoztak a lengyelekért.

A világháború kitörésének veszélye miatt Cardijn kénytelen volt feladni a nagy tervét, hogy a nemzetközi mozgalom különböző országokból érkező csoportjait Rómába viszi a pápához. A római zarándoklat elmaradt. László atya nagy cikkben vigasztalta a hoppon maradt készülődőket. Cikkének mottójául barátjának, Mécs Lászlónak híres versét választotta: „A kirándulás elmaradt”. Mécs verseit a munkásfiatalok is nagyon kedvelték. De a fehér reverendás, királyhalmeci, premontrei költő is megkülönböztetett szeretettel fordult a munkásifjúság és annak gondjai felé. A mozgalomnak szinte nem volt olyan rendezvénye, ahol el ne hangzott volna Mécs László inasgyerekekről szóló, drámai „Vád és védőbeszéd” című verse, melynek minden szakasza végén vissza-visszacsengett a legfőbb mondanivaló: „E fiúkért valaki felelős!”

László atya nem csak megfogadta az újmisék szónokának, Miklós bácsinak a tanácsait, de az ott elhangzott spártai életmódról szóló figyelmeztetéseket messze meghaladóan élte meg. Közvetlensége, barátsága mindenkit megnyert. A hozzáfűződő kapcsolatunk bensőséges volt és szeretetteljes. Nem volt ez sem leereszkedő jópofáskodás, sem cinkos összekacsintás, hanem egyfajta férfibarátság, amelyet áthatott a kölcsönös bizalom és a szeretet. Ez volt az a kor, amelyben ismeretlen volt egy ilyenfajta kapcsolat egy pap, egy egyetemi végzettségű, művelt felnőtt és egy egyszerű munkásfiú között. A társadalmi szakadék túlságosan mély volt, és a középosztály nagyon is távol tartotta magát a munkásoktól. Valami egészen

alaptalan, fura gög uralkodott, amely lenézte mindazokat, akik a társadalmi ranglétrának csupán valamelyik alacsonyabb fokáig értek el. Talán éppen ezért volt általános az a törekvés, hogy minden munkás, aki csak tehetett, a gyerekeit továbbtaníttatta, hogy a hátrányos helyzetéből valamiképpen ki tudjon emelkedni. Az iskolákban viszont csak a kivételes tehetségű munkásgyerekek tudtak előbbre jutni, mert a hivatalosan működő rosta alaposan megválogatta, hogy ki tanulhasson tovább. Én magam is olyan gimnáziumban kezdtem, amely három első osztállyal indult, s mire a negyedik osztályig értünk, a tanulók hatvan százaléka kipotyogott. Érettségire pedig alig egy ötöde jutott el az eredeti létszámnak.

László atyára jellemző volt, hogy ő kérés nélkül azonnal lépett, rögtön segítetett, ha szükségesnek látszott. A magam életéből csak egy kis példát erről is. Újpesten voltam műszerész inas a Tungsram Izzólámpa Gyárban. A sok ezer munkással dolgozó gyárban úgy oldották meg az évenként esedékes, kéthetes szabadságot, hogy a nyár derekán egyszerűen két hétre bezárt az üzem, és mindenki elment nyaralni. Nekem ez azért jelentett gondot, mert ez a két hét nem esett egybe a mozgalom tervezett nyári, pilisszentlászlói táborával. László atya kijött Újpestre, a Váci úti gyárba, és megkereste a nagyhatalmú személyzeti igazgatót, Révay urat. Az igazgatót ugyancsak meglepte a szokatlan, reverendás látogató és a kérését, hogy soron kívüli szabadságot kaphassak, azonnal teljesítette. Ráadásul kétszeres szabadságban is részesültem, hiszen amikor a gyár leállt, nekem sem kellett dolgoznom.

Ezen a nyáron, Ikvay atya, Kertész László munkásifjú titkárral nagyobb körutat tett a Dunántúl ipartelepein. Így jutottak el Tatabányára is, ahol a bánya lelkésze felajánlotta, hogy tegyenek látogatást a bányatulajdonosnál. A bánya igazgatója a szépen berendezett irodájában udvariasan fogadta őket, és érdeklődve kérdezgette László atyát, mivel foglalkozik, hol végezte az iskoláit. Aztán feltette neki a kérdést:

– *Mondja, főtisztelendő úr, mennyit fizetnek Magának, ezért a munkáért?*

Az atya szerényen válaszolt neki:

– *Kérem, én ezt nem pénzért csinálom.*

– *Ugyan, már ne nevetesse ki magát, kérem maga egy intelligens ember, külföldi egyetemi végzettséggel, egy sor nyelven beszél. Magának nem ott volna a helye! Nézze meg az én kedves bányalelkészemet. Látja, kérem, én őt jól megfizetem. Ő pedig gondoskodik arról, hogy az én bányászaim ne lázadozzanak. Kölcsonösen jól járunk mind a ketten, mert ez egy okos ember.*

László atya szomorkásan nevetett az igazgató megjegyzésén, a bányalelkész pedig pironkodva szégyenkezett előtte.

László atyának a mozgalomba való bekapcsolódásával kezdetét vette egy fajta folyamatos képzés. Arra törekedett, hogy prédikációinak, előadásainak mindig legyen jól meghatározható mondanivalója. Ügyelt arra, hogy a fiatalok teológiai, filozófiai tudása széles alapokon nyugodjon. Beszélt, vitázott, szenvedélyesen kiállt egy-egy tanításbeli tétel alapos megvitatása érdekében. Következétesen arra törekedett, hogy a kellő alapok lerakása után mindazt a gazdag anyagot, amit ő a hosszú fribourgi egyetemi éve alatt magáévá tett, minél bőségesebben továbbadja nekünk. Színes, lebilincselő modorban beszélt és igyekezett bennünket a dogmatika, a morális és az apologetika rejtelmeibe is beavatni. Nem egy akkori teológus bizonyára meresztgette volna a szeméit, ha behallgat azokba az előadásaiba, amelyekben nekünk az Oltáriszentséggel kapcsolatosan például arról beszélt, mi a substancia, mi az accidentia? Ő aztán igazán jól tudta, hogy még a legrongyosabb kis inasgyerekek is a lelke mélyén ott van a nagyobb tudás megszerzése iránti vágy, és mindaz, amiből csupán származása, társadalmi helyzete miatt kimaradt, nem lehet akadály, hogy azt tőle meg ne tanulhassa. Tulajdonképpen ez a jól megalapozott lelkiség volt a mi szervezetünknek az igazi értéke. Ez tett képessé bennünket egyfajta nemes aszkézis gyakorlására, arra, hogy nagyon

komolyan vegyük az apostolkodást, pedig hol volt akkor még a II. Vatikáni Zsinat? Hol volt az „Apostolicam actuositatem”, vagy az olyan pápai enciklika, mint a „Christifideles laici”? Elfogultság nélkül kijelenthetjük, hogy tőle a korunkat messze megelőző, újfajta nevelést kaptunk és később, a megpróbáltatások évei alatt ez az alap tartott meg bennünket minden nehézség dacára, az általa számunkra kijelölt úton.

Az eddig elmondottak bizonyítják az atya különleges szerepét a szervezeten belül. Ugyanakkor azt is meg kell mondani, hogy önző módon soha nem erőltette rá magát a mozgalomra. Mindig készséggel és nagy szeretettel adott lehetőséget valamennyi paptestvérének a tanításba való bekapcsolódásra. 1940-ben, amikor a veszprémi püspök hozzánk delegálta az innsbrucki egyetemen frissen doktorált, fiatal papját, dr. Oross Istvánt, vagy amikor a váci püspök néhány évre odaköltözött dr. Rokonai Józsefet, László atya nagy szeretettel fogadta őket, és megosztotta velük a munkát. Érdekes szokása volt az is, amikor negyedévenként rekollekciót tartottunk, arra mindig külső előadót kért fel. László atya ilyenkor beült közénk, és sűrűn jegyzetelve adott példát, hogyan is kell egész szívvel bekapcsolódni a lelki megújulást célzó elmélkedésekbe.

Felszentelt pap volt, amikor bekapcsolódott az egyházmegyéje munkájába. Tanulmányait külföldön végezte, tehát nem voltak adottak számára a korábbi évekből személyes szemináriumi kapcsolatok, kötődések. 1938-ban mikor a Felvidék magyarok által lakott területei visszatértek az anyaországhoz, teljesen újoncként került a főegyházmegye papsága sorába. Ezért tartotta fontosnak, hogy széles ívben építse személyes kapcsolatait. Segítségére volt ebben az országos vezetőkkel való együttműködés, a rengeteg utazás, a különböző szintű tárgyalások. De hamarosan ismertté vált személye a különböző katolikus folyóiratokban megjelentetett cikkei révén. Kiterjedt kritikai munkásságot folytatott, minden módon igyekezett a hazai papnevelés egyoldalúságait a külföldön szerzett tapasztalatokkal gazdagítani. Nagy előnye volt a sokoldalú nyelvtudása, amely lehetővé tette a különböző szakdolgozatok, eszmefuttatások eredetiben való olvasását, majd megvitatását. Sajnos az időközben kitört második világháború hamarosan elzárta előtte a külföldi forrásmunkákat, évekre beszorult a hazai, szűk keretek közé. Ez az elszigetelés a mozgalmat is érintette, hiszen a korábban jól kiépített brüsszeli, nemzetközi kapcsolatunk teljesen megszakadt. A hitleri villámháborúval lerohant Belgiumból, az ottani JOC mozgalom további sorsáról semmit nem tudhattunk. Számunkra ebből a negatív helyzetből azonban hasznos következmények is származtak. Megfelelő tájékoztatások, segítség hiányában rákényszerültünk, hogy a továbblépés módozatait a magunk elképzelései, tapasztalatai alapján keressük.

A Gát utcai ház

A régóta vajdó terv, a mozgalom saját központi épületének kialakítása 1941 őszére megoldódott. A Ferencvárosban, a Közép-Ferencvárosi Egyházközség befejezte nagyszabású építkezését a Haller téren. Megépült a Szent Vince plébánia templom és mellette az új, modern plébánia épület. Korábban ez az alakulóban levő, új plébánia a Ferencváros egyik, a proletárok lakta, eldugott utcájában, a Gát utcában húzta meg magát, éppen azzal a házzal szemben, ahol 1904-ben a nagy proletár költő, József Attila született. Ezt az épületet eredetileg, az első világháborút megelőző években a lazarista rend építette. Az akkor még igen gyéren lakott, csendes kis utcában szándékozta berendezni a rend az új tartományfőnöki központot, és a teológiát. A rendház építése 1910-re fejeződött be, de már a birtokbavételt követően kiderült, hogy nem volt szerencsés a hely kiválasztása. Ez a kis utca nagyon is zajossá lett. A szomszéd bérkaszárnnyákban folyó mindennapi élet lármája, zaja behallatszott a rendházba és zavarta az ott lakók lelkét, a tanuláshoz feltétlenül szükséges körülményeket. Az esti és éjszakai lármázások megzavarták a kolostori lelkiség csendjét. Már a tanácsköztársaság bukását követően felmerült a gondolat, hogy valami változtatást kellene tenni. Fel kellene ajánlani az épületet a hozzá tartozó tágas telekkel együtt az Esztergomi Főegyházmegyének. A főegyházmegye pedig az eddig szinte ellátatlan külváros számára ott egy új plébánia kialakítását tudná megkezdeni. Az alku hamar nyélbeütődött. A lazarista rend a házért cserébe a Somogy megyei Lakócsán kapott egy megfelelő földbirtokot. Az épület így került a Közép-Ferencvárosi Egyházközség birtokába. Az újonnan kialakított, terebélyes egyházközség alig két évtized alatt kinőtte a templomot és a plébánia céljait szolgáló épületet. Döntés született, hogy a közeli Haller téren jóval nagyobb méretű, a plébánia működéséhez minden szempontból alkalmasabb, nagyméretű templomot és plébánia épületet építenek. Amint ez megépült, a plébánia azonnal odaköltözött, és az így üresen maradt régi épületre többé már nem tartottak igényt. A házban papi otthont rendeztek be, azoknak a hitoktatóknak, akik a különféle fővárosi iskolákban, kizárólag hitoktatással foglalkoztak. Ezek a papok nem tartoztak egyetlen plébánia kötelékébe sem, és a két háború közötti nehéz gazdasági körülmények között nehéz volt számukra megfelelő lakást biztosítani. Így elfoglalták a ház fölösleges szobáit, de amikor 1938-ban a plébánia elköltözött, akkorra az ott lakó hittanárok száma már megcsappant. Budapesten addigra már oldódni látszott a lakáshiány. A hitoktatók a szerény, egy szobából álló lakásukat szívesen cserélték fel annak az iskolának a közelében bérelhető, nagyobb méretű, komfortos lakásra, ahol tanítottak. Így a Gát utcai épület hamarosan kihasználatlan maradt. Ekkor merült fel a gondolat, hogy a gazdaságtalan épületet át kellene adni a munkásifjú mozgalom számára. Dr. Mészáros János budapesti érseki helynök támogatta ezt az elképzelést és a hivatalos primási rendelkezés 1941 nyarán meg is született. Ikvay László hivatalos megbízatást kapott, kinevezték őt a ház és a vele egybeépült kápolna igazgatójának. Ezt követően a korábbi mozgalmi központ, a Mikszáth Kálmán téren megszűnt és mindent átköltöztettek a ferencvárosi épületbe. A kezdeti években megmaradt még a ház egy részének papi otthon jellege is. Az ottani hittanárokat azonban hamarosan azok a papok váltották fel, akiket a különböző egyházmegyék püspökei a munkásifjú mozgalom támogatására odahelyeztek.

László atya, miután az első emeleti, udvari lakrészbe beköltözött, Pozsonyból maga mellé vette édesanyját. 1941. október elsejére befejeződtek a festés, az átalakítás munkálatai, és megtörtént a helyiségek hivatalos birtokbavétele. A hivatalos átadás-átvételre, a ház megáldására 6-án este került sor. Ezt az ünnepi aktust Serédi Jusztinián bíboros primás személyesen végezte. Nagy volt az öröm, hiszen a hosszú évek fáradságos munkájának döntő szakaszához érkeztünk, s ennek méltó megkoronázása volt a saját központi épület. Az

új ház megsokszorozta a korábbi lehetőségeinket. Hamarosan beköltözhettek a házba azok a fiatalok is, akik korábban a különböző ipari tanulóotthonokban laktak. Ezek a fiúk, miután sikerrel letették a szakmunkásvizsgájukat, keresőképes, önálló szakmunkásokként dolgoztak a különböző budapesti gyárakban, üzemekben. A tanoncotthonokban átadták helyüket a következő inas nemzedéknek, és mivel továbbra is tevékeny szerepet vállaltak a mozgalmi munkában, indokolt volt hogy ott kapjanak lakást az új központban. Jelenlétük nagyban segítette a központ hivatásos alkalmazottainak a munkáját és az általuk fizetett szállás, és ételmezési költségek jelentősen hozzájárultak a ház fenntartásának fedezéséhez.

Munkásifjú Akadémia

A felvidéki proházskás mozgalom támogatásával, a budapesti csoportok tagjaiból kerültek kiválogatásra azok a továbbképzésre leginkább alkalmas munkásfiatalok, akiknek tanítása szükségszerű volt. Ezzel indult el egy újfajta kezdeményezés, amelynek megvalósítását csak az újonnan kapott központi ház tudta biztosítani. 1941. november 16-án megnyílt a kétesztendő Munkásifjú Akadémia. Ehhez előadóknak az akkori magyar katolikus közélet legjobb szakembereit sikerült megnyerni. Összesen harminchat vendégelőadó volt. Néhány nevet szeretnék közülük megemlíteni: dr. Noszlopy László pszichológus, egy tanár, P. Szívós Donát bencés tanár, Koszterszits József, a pesti Szent Imre Kollégium rektora, Péterffy Gedeon egyetemi lelkész, dr. Pfeiffer Miklós kanonok Kassáról, András Károly újságíró (később a Szabad Európa Rádió egyik alapító igazgatója lett), stb. A saját vezetőségünkben László atya mellett többen is szerepeltek előadásaikkal, így a mozgalom újságának, a „Magyar Munkásifjú” főszerkesztője, dr. Kostyelik Ferenc az akadémia keretén belül újságíró tanfolyamot vezetett. De ő volt az, aki szónokolni, beszélni, előadni is tanított bennünket. Az akadémia számos múzeumlátogatásra, tanulmányi kirándulásra és üzemlátogatásra adott lehetőséget. Az eredeti indulási létszám száz fő körül mozgott és kisméretű lemorzsolódás után a kétéves iskolát több mint nyolcvan fiatal sikerrel fejezte be.

Alig ért véget az akadémia, máris újabb oktatási forma kezdődött. A vidéki szervezetekből Budapestre költözött a kiválogatott fiatalok egy csoportja, akik vállalták az egyéves, bentlakásos titkárképző tanfolyamon való részvételt. Ezek a fiúk a házban kaptak lakást és ellátást. Napközben a különböző budapesti üzemekben dolgoztak, és esténként, munka után, illetve a hétvégeken hallgatták az előadásokat. Minden közbejött háborús nehézségek ellenére is két ilyen titkárképzőt tudtunk levezetni.

Az 1942-, 1943- és 1944-es háború sújtotta, inséges éveket László atya keményen végigdolgozta. Nyaranként egyik vezetőképző táborból a másikba utazott, télen pedig szinte hetenként ment városról városra, hogy hétvégi rekollekciókkal, kisebb tanfolyamokkal erősítse a helyi csoportokat. Ezekben az években a legjelentősebb nyári táborok Pilisszentlászlón, Balatonberényben, a felvidéki Velkenyén, Dunaalmáson, Bakonyszentkirályon, Csongrádon, a marosparti Püspöklélen voltak. A téli hónapokban hétvégi, illetve egészhetes vidéki tanfolyamok voltak Pécsen, Veszprémben (a Davidicumban), Kaposváron, Látatlanban, Szobon, Esztergomban, Dorogon, Győrött, Máriabesnyőn és Erdélyben, Kolozsváron.

Időközben számos felvidéki értelmiségi, a „Proházka Kör” tagjai is lakást kaptak a házban. Így egy ideig ott lakott András Károly újságíró és Göndöcs László ismert nevű pedagógus, tanár is. Kapcsolatunk a proházskásokkal egyre erősebbé vált. Ők részt vettek a Munkásifjú Akadémia oktató munkájában és ott rendszeresen előadásokat tartottak. A munkásifjú mozgalom vezetői részt vettek az ő kongresszusaikon, és ahol mód volt, mindenben segítették egymást. Tőlük került át a munkásifjú mozgalomhoz az egyik legismertebb otthonvezető és mozgalmi titkár, Urbán János tanár is.

A mozgalom életében nagy szerepe volt a saját kápolnának. A központi házban minden hónap első péntek éjjelén a lakók óránkénti váltásban egész éjjel szentségimádást tartottak. A fiatalok körében nagy kedveltségnek örvendett a munkásifjúság apostola, Bosco Szent János. Az őt ábrázoló nagyméretű oltárképet László atya sógora, Tahi-Tóth Nándor festőművész festette meg a kápolnánk számára.

A központi ház zajló, mozgalmas élete naponta szült érdekes eseményeket. Ahol fiatalok élnek nagyobb csoportban, ott mindig van bőségesen „esemény”. Sokat kacagtunk, pedig lett

volna okunk gyakran a panaszra is. A háborús megszorítások, a szűkösön, jegyre mért élelmiszerek keserítették meg az amúgy is nagyétkű társaság életét. A ház gazdasági ügyeinek vezetőnöje, Kisfaludy Julianna Szociális Társaságbeli nővér mindent elkövetett, hogy némileg csillapítsa az éhségünket. Valahol nagyobb mennyiségű sütőtököt vásárolt és az étkezéseket követően ezt csemegézték a fiúk. A titkárképző tanulói között volt egy Lakatos János nevű fiatal kolozsvári asztalos segéd. Ő is folyton éhes volt. Mikor az alagsori konyhából a felvonóval felküldték a földszinti ebédlőbe a nagy tál, kockára vágott sült tököt, mindig elsőnek sietett oda, és a szemre legnagyobbat gyorsan kiemelte magának. Doszpot Pista, aki a társaság móka mestere volt, meg akarta leckéztetni a mohó fiút. Lement a konyhába és arra kérte a nővért, hogy úgy darabolják a csemegét, hogy legyen köztük egy a többinél feltűnően nagyobb adag is. Ezt aztán egy éles késsel, lapjára végigvágta. A kettévágott tököt pedig vastagon beszórta sóval, és újra összeillesztette. A késsel óvatosan körbesimította, hogy a vágás vonala ne árulkodjon a sózásról. Természetesen, amint a tök megérkezett az ebédlőbe, Lakatos Jancsi a szokott módon rávetette magát a nagyméretű adagra, és maga elé húzva kanálával nagy darabokat szelve hozzáfogott az evésnek. Mindenki tudott a dologról, és merev arccal nézte a történeteket. Jancsi, ahogy beleharapott a tökbe, azonnal megérezte a só erős ízét. Az arca elkékült a haragtól és pillantásával végig mérte a társaságot. Vajon ki merészelt vele ilyen szörnyűséges tréfát üzni? Először mindenki csendben állta a tekintetét, de aztán kirobbant a nevetés. Jancsi megszégyenülten kikullogott az ebédlőből. A lecke használt. A vidám ugratásoknak, különösen az április elsejéken mindig nagy sikerük volt, s ilyenkor nem volt kivétel. Sorra került mindenki, akár pap, akár munkásfiatal volt az illető.

1944, légitámadások, közeleg a háború

Az évek elrohantak, s egyszer csak azt vettük észre, hogy már 1944-et írtunk. Március 19-én a német csapatok váratlanul meg szállták az országot. Még három hét sem telt el ezt követően, amikor áprilisban megkezdődött a főváros bombázása. Ebből a szempontból a ház igen rossz helyen feküdt. Közelünkben volt a ferencvárosi vasútállomás és teherpályaudvar, körülötte pedig számos hadiüzem, mindenféle nyersanyag-feldolgozó gyár, olajfinomító sorakozott. A bombázógépek tartottak a légvédelmi tüzérség lövedékeitől, ezért igen nagy magasságból szórták le bombaterhüket. Alaposan mellédobáltak és már az első alkalommal a szomszédos Márton utcában egy négyemeletes lakóházat földig leromboltak.

A légiriadóra megtelt a bombabiztosnak tűnő, boltozatos pince. A nők hangosan jajveszékelték, ezért aztán messzire elkerültük ezt az óvóhelyet és inkább az udvaron ásott keskeny árkokban húztuk meg magunkat. Onnan legalább láthattunk is valamit a támadásból.

A támadásokkal egy időben rohamosan közeledett a front is a fővároshoz. Nagyon gyenge volt az élelem ellátásunk. Nem volt könnyű élelemhez jutni, mert már a háború kezdete óta csaknem valamennyi alapvető élelmiszerre szigorú jegyrendszert vezettek be. Vidékről azonban mégis sikerült felhoznunk némi ennivalót, bár annak a becsempészése is sok fejtörést okozott, mert a fővárosba bevezető országutaknál és a pályaudvarokon a vámőrök szigorú ellenőrzéseket tartottak.

A házban szinte naponta jelentkeztek a menedéket keresők és László atya senkinek sem tudott nemet mondani. A szobáink és a pince meg is teltek dugig lengyelekkel, franciákkal, zsidó menekülőkkel. Volt ott bécsi kommunista újságíró, magyar és német katonaszökevény is. A korábban ott lakó fiatalok jelentős része bevonult katonának, mert a behívottak közül sokan nem merték vállalni a bujkálást, a bizonytalan idejűnek ígérkező ostrom idejére.

A menekültek bújtatása miatt László atyának naponta kellett szembenéznie a halállal. A menekülteknek pedig, nem csak szállást, de élelmet is kellett biztosítani. Bár Kisfaludy Júlia nővér még időben megkísérelte megtölteni a kamrát élelemmel, ennyi emberrel azonban ő sem számolt. Nem is szólva arról, hogy az ostrom másfél hónapig tartott. Odaköltözött a közeli Ipar utcai lakásából Sinkó Ferenc újságíró is. Felesége utolsó napjaiban volt és a gyermekét ott a pincében hozta a világra. Orvos nem volt a közelben. A szülésnél egy Kassáról odamenekült zsidó, Bódog Imre segédkezett.

Az ostrom napjai

Budapest körül karácsony éjszaka bezárult a gyűrű, és kezdetét vette a város birtoklásáért folytatott elszánt küzdelem, amely egészen február 13-ig tartott. A lakosság lemenekült a házak pincéibe. A szovjet csapatok pedig alapos tüzérségi előkészítés után, házról házra nyomultak előre. Ez meglehetősen sokáig tartott, mert bár a védők, a német fegyveres SS alakulatok katonái meglehetősen kevesen voltak, szívósan védtek minden épületcsoportot.

A ház pincéjében sokan szorongtak. Mindenekelőtt László atya édesanyja és húga, Tahí Tóth László festőművész családja. Ott lakott még néhány Kassáról odamenekült zsidó, egy rabbi is. Ezek a bujkálók valamennyien rendelkeztek valamiféle igazoló iratokkal, mégis féltő volt, hogy az ellenőrök rájönnek a papírok hamis voltára. Az utcák elnéptelenedtek. Ott zömmel a németek oldalán harcoló nyilas őrzőjáratok közlekedtek és házról házra járva katonaszökevények és bujkáló zsidók után kutattak.

Szerencsére nem akadt olyan besúgó, aki feljelentést tett volna a nyilasoknál. Nem úgy, mint a szomszédos Bokréta utcai leányotthonban, ahol a nyilasok egy napon rajtaütöttek a bujkálókon, és közel kilencven embert hajtottak ki a ház pincéjéből. Ezeket Salkaházi Sára szociális nővérrel az élen kihajtották a Duna-partra, a Vámházkörúti nagycsarnok közelébe, és ott belelövöldözték őket a folyóba. Hagymási Józsi, pestszentimrei esztergályos is menedéket kért Ikvay atyától, de őt már nem tudta befogadni. Ezért küldte át a Bokréta utcába, ahol Sára nővér készséggel befogadta. Józsi a hamis papírjai birtokában egy nap hazalopódzott Pestszentlőrincre a szüleihez, megnyugtatta őket, hogy sikerült rejtekhelyhez jutnia. Visszafelé a Bokréta utca elején arra lett figyelmes, hogy a nyilasok már ott sorakoztatják az otthon lakóit a kapu előtt. Ő volt talán az utolsó az ottaniak közül, aki még életben láthatta a halálba menő Sára nővért.

Január 6-án érkeztek meg a szovjet előőrsek a Gát utcába. A délutáni órákban megdöngették a bejárati kaput, majd egy őrmester vezetésével néhány katona nyomult be a házba, és német katonákat kerestek. Vezetőjük látva a papi öltözéket, emberséges hangon beszélt László atyával. A szlovákul beszélő atya és az őrmester jól megértették egymást. Az őrmester kijelentette, hogy ott vesz magának szállást a házban, és biztosítani fogja a házban lakók bántatlanságát. Ennek az ígéretének aztán maradéktalanul eleget is tett. Az alatt a hét-nyolc nap alatt, amíg ott lakott, nem volt fosztogatás, nem zaklatták sem a lakókat, sem a nőket.

Az őrmester katonái között tekintéllyel rendelkezett és azok a parancsait maradéktalanul végrehajtották. Néhány nap múlva a kezdeti feszült hangulat oldódni látszott. Az őrmester a bizalmas beszélgetések közben érdekes közlést tett. Elmondta, hogy ő nem orosz, hanem baskír származású és az Ural vidékéről való. Onnan, ahonnan a magyarság a hosszú vándorlások során megérkezett ide, az új hazába. Ő a magyarokat közeli rokonnak tartotta, és elénekelt néhány jellegzetes, pentatonikus, baskír népdalt, amelyek nagyon emlékeztettek a mi ősi dallamainkra, amilyeneket Bartók és Kodály gyűjtött és dolgozott fel a század elején. Viszonzásul László atya és Gálos Józsi is énekelt néhány népdalt a mieinkből neki. Ezek az apró mozzanatok, beszélgetések mindkét oldalról megnyitották a szíveket. László atya elmondta, hogy fiatal leányokat is rejtegetnek a pincében s ezeknek a sorsáért, nagyon aggódik. Az őrmester kijelentette, ő teljes biztonságot nyújt nekik, semmi ok nincs a félelemre. Majd körülnézve, titokzatosan kigombolta az ingét, benyúlt alá, és egy láncon függő keresztet húzott elő. A keresztet nagy tisztelettel megcsókolta, majd ismét elrejtette. Ujjával mutatta, hogy erről nem szabad beszélni. Ez a szívében van, és a fejére mutatva hozzátette, senki nem tudhatja meg, hogy ő ott belül mit is gondol.

A harcok lassan elcsitultak és a megszállók továbbköltöztek. Az őrmester soha többé nem került elő. A lakók pedig, lassan kimozdultak a házból. Gyertyaszentelő ünnepén László atya ünnepi Te Deumot és misét mondott a szerencsés megmenekülésért.

Miután kijutottak az utcára, a szomszédos házak lakóitól értesültek, hogy ott mi minden történt, milyen szörnyűségeket kellett kiállniuk a megszállóktól. Azt élet csak nagyon lassan indult el. A kimerészkedők mindenekelőtt élelem után kutattak az elhagyatott üzletekben, pinceraktárakban. Sokan a hozzátartozóikat keresték és a Gát utcai házból is egyre messzebb fekvő utcákat jártak be. A szomszéd kerületben levő tanoncotthont is megkeresték a József körúton és örömmel látták, hogy ott is sikerrel megúszták a tragédiát. A Krisztus Király otthon bejárata ugyan a körút felől volt, de az ablakai hátra, a Rökk Szilárd utcára néztek. Az otthon lakóinak zöme bujkált, hiszen életkoruknál fogva már régen be kellett volna vonulniuk katonai szolgálatra. Ott a nyilasok sűrűbben járőröztek, ezért aztán a bejárati kapunál az ott lakók folyamatos őrséget álltak. Amint a nyilas járőr megérkezett, a veszélyeztetettek azonnal kiugráltak az ablakon a Rökk Szilárd utcába. Ott húzták meg magukat mindaddig, amíg a járőr tovább nem vonult. Így sikerült megmenteni valamennyiük életét.

Kostyelik doktor ott lakott a Mária utca és a Pál utca sarkán, egy nagyobb bérházban, őt is megkeresték, hogy kenyeret vigyenek neki. Ragoncsa István igen merészen, nagy távolságokra elbarangolt a rommá lőtt városrészekben. Felkereste a mozgalom távolabb lakó vezetőit és a tanoncotthonokat. Élelmet, gyógyszert vitt nekik, azokból a készletekből, amelyekhez sikerült hozzájutnia. Egy napon aztán eltűnt. Néhány hét múlva, egy rövid levélke jutott el a központi házba. Pista ebben tudatta, hogy a Ludovika Akadémia közelében egy orosz járőr megfogta őt, és hadifogságba hurcolták, pedig ő katonaszökevény volt, nem katona. Egyetlen napig nem szolgált a hadseregben. Persze ez akkor mit sem számított. Pista nem is került elő csak jó három esztendővel később, amikor csonttá soványodva hazaengedték, egy kaukázusi hadifogolytáborból.

Nagy László atya még karácsony előtt a nyilasok fogságába került. Újpestre vitték a nyilas pártházba és fivérével együtt halálra ítélték. Az volt a bűne, hogy állítólag rendszeresen hallgatta a londoni rádió híreit. Ikvay atya nagy merészen belátogatott Újpestre, abba a nyilas pártházba, ahol a két papot a pincében őrizték. A nyilas parancsnok nem akarta engedélyezni a látogatást. László atya azonban erélyesen követelte, hogy azonnal engedélyezzék a beszélőt. A látogatását követően, alig két nap múlva fegyveres katonák jelentek meg a pártvezetőségénél azzal, hogy parancsuk van az összes elítélt kivégzésére. El is vitték magukkal valamennyit. A kocsit egyenesen a Megyeri dombokhoz szállította őket. A foglyok felkészültek a halálra, de a katonák közölték velük, hogy szabadok, mert ők a katonai ellenállási mozgalom harcosai. Csupán annyit kértek, nehogy visszatérjenek az eredeti lakásukba, mert nem szeretnék, ha a nyilasok az akciójuk eredeti céljáról értesülnének.

Nagy László atya ezt követően a Patrona Hungariae lánygimnáziumban húzta meg magát, ahol korábban hittanárként dolgozott. Ott a pincéből csak olyankor jött elő, ha a szomszédos kórházakban, vagy a környék bérházaiban betegeket kellett ellátnia. Így történt, hogy amikor a harcok már a Nagyvárad térnél, a Szent István kórház körül folytak, az ottani sok sebesült ellátására már nem volt megfelelő hely. A katonai vezetés parancsba adta, hogy az Üllői úton, az Iparművészeti Múzeum alagsorát alakítsák át segélynyújtó hellyé. A körbefutó széles folyosó, a hatalmas, vastag falak kellő biztonságot nyújtottak a sebesültek elhelyezésére. Amint erről a segélyhelyről Nagy Laci bácsi hírt vett, odasietett. Gyóntatta, áldoztatta a haldoklókat, vigasztalta a szenvedőket. Egy katonát akna sebesített meg és levágták mindkét lábát. A magas lázban fekvő ember nem tudta, mi történt vele. Nagy boldogan mondta László atyának, hogy hamarosan haza fog kerülni, Budakeszire, és a kislányának ajándékot fog vinni. Meg is mutatta az ajándékát. Egy papírszalvétába egy kockacukor volt becsomagolva, azt akarta odaadni. Másnap reggel Laci bácsi ismét belátogatott a kórházba. A sebesült addigra már meghalt, de a markában még ott szorongatta a cukrot.

Nagy László atya hosszan elgondolkodott. De jó is lenne most kivenni a kezéből ezt a cukrot és eljuttatni a kislánynak, hiszen az édesapja ebbe a kis cukorkába gyűjtötte össze minden szeretetét, amit a gyermeke iránt érzett.

Talán most kellene szót ejteni a Gát utcai központi ház többi pap lakójáról is.

Gálos József, a fiatal (26 éves) győri egyházmegyés pap, akit Apor püspök rendelt a munkásifjú mozgalom központjának szolgálatára, szorgalmasan járta a környéket és sorra felkereste a pincéket, hogy segítséget, lelki vigaszt nyújtson az ott rejtőzködőknek. Bejárta nemcsak a környező házakat, de még a Soroksári útra is kijutott. Az ilyen „kirándulások” alkalmával négyszer is szovjet fogságba került. A túszedő szovjet katonák nem voltak tekintettel a papi ruhájára, beállították őt is a sorba és vitték hadifogságba. Az orosz hadseregnek ez a fajta embervadászata hosszú hetekig tartott, ezért férfiember nem is nagyon merészkedett ki az utcára. Ezért az orosz katonák a pincékben megbúvókat is kihajszolták. Az asszonyok pedig mind kitódultak az utcákra. Ott csoportosultak a sarkokra, ahol az elvonuló foglyokat kísérték a katonák. Rengeteg volt a fogoly, az őrző katona pedig kevés. Amikor az élenjáró katonák befordultak a következő utcába, megszakadt a kapcsolatuk a csapat végén járó társaikkal. Ilyenkor az asszonyok gyorsan kirángatták a legközelebb álló férfiakat a sorból, és rejtve, gyorsan bevitték az első kapualjba. Jóska atya négy alkalommal is így szabadult meg. Az ötödik esetben azonban már nem volt menekülés. A túszoikat beterelték egy gyárépület udvarára, ahol kerítés vette körül őket. Ott várakoztak az elszállításra. Első éjszaka a pincébe hajtották le őket, ott aludtak. A sötétben senki nem tudta mennyi az idő, nem érzékelték a külső világosságot. Jóskánál ott volt a karórája. Levette róla az óraszíjat és az órát a hátsó nadrágzsebébe rejtette. Jól tudta, hogy ezt kell tennie, mert az oroszok hamarosan megrohanták őket és órát követeltek tőlük. Mikor nem kaptak egyet sem, megkezdték a túszo egyenkénti átmotozását. Jóska is sorra került. Végignézték a zsebeit, a felsőkabátját, a reverendát, a nadrágzsebeit is, de arra már nem gondoltak, hogy a nadrágnak hátsó zsebei is vannak. Az óra megmenekült a zabrálástól. Másnap reggel, amikor feljöttek a pincéből, Jóska félrehúzódott, és leült az udvar sarkában. Elővette a zsolozsmás könyvét és imádkozott. Egyszer csak egy természetes orosz tiszt állt elébe. A férfi kócos volt, vörös haja hosszan kilógott a sapkája alól, az arcán többnapos borostás, mocskos szakáll éktelenkedett, a vállán géppisztoly lógott. „Igyi szuda – pópa! Gyere ide pap!” – parancsolt rá és maga előtt lökdösve a szomszéd udvar felé hajtotta. Ott már nem volt senki sem. A gyárépület udvarának leghátsó részén voltak. Előttük a kerítés, mögötte pedig a szabad mező húzódott. Gálos azt gondolta, ez meg akarja őt ölni, s azért terelte ide, hogy szemtanúk nélkül végezhesen vele. Az orosz tiszt a géppisztoly tusájával néhány ütést mért a kerítés léceire, aztán ráparancsolt, hogy bújjon át az ott keletkezett résen. Gálos megindult, az orosz pedig bízta, hogy gyorsabban. Gálost kiverte a halálos verejték és várta a lövést. Arra gondolt, hogy szembe fordul az oroszral. Ha már egyszer lelövik, legalább szembenézhet a halállal. Így aztán alig tett vagy tíz lépést, megfordult. A tiszt már nem volt sehol. Ő pedig megmenekült.

Az ostrom után

Február 13-án elnémultak az ágyuk, Budán is véget értek a harcok. Az addigi állandó rettegést, halálfélelmet most egy más, szorongó érzés váltotta fel. A társadalmi rend eddig megszokott formáinak átváltoztatásával, a háborús események alatt és az azt követő időben az elharapódzott bizonytalanság és a megnövekedett bűnözés tette félelmetessé ezeket a napokat. A szovjet katonák mindenütt fosztogattak, raboltak, erőszakoskodtak. Férfi utcára nem léphetett, mert lépten-nyomon ott bujkáltak a kiégett üzletek kirakataiban az oroszok és minden férfit, aki gyanútlanul arra ment, azonnal megfogták, berántották a kirakatba. Vitték őket fogságba, függetlenül attól, hogy legtöbbjük nem is volt katona, sőt nem egy közöttük fiatalok voltak. A győzelmi mámortól megittasodott tábormokok a fogságba ejtett magyar katonák tízezreit jelentették győzelmi jelentéseikben. Mikor pedig szám szerint is bizonyítaniuk kellett ezt a létszámot, hogy a hazugság ki ne derüljön, összeszedtek és fogságba vittek boldog-boldogtalant.

A rabló, fosztogató oroszok április első napjaiban már elérték Gyórt és betörték a püspökvárba, mert megtudták, hogy ott a pincében számos fiatalasszony, leány rejtőzködik. Az asszonyok féltek, mert az oroszok erőszakoskodásának híre messze megelőzte őket. A részeg katonák fegyverrel támadtak a védtelenekre. Apor Vilmos püspök azonban eljűk állt, és megakadályozta, hogy lemenjenek a pincébe. A vita során tettlegességre került sor, és a hatalmas termetű püspök megragadta az orosz katonákat vezető tisztet. A derékszíjánál fogva, nagy lendülettel kivágta az udvar kövezetére. Erre a tiszt, aki szégyellte magát a katonái előtt, hogy egy pap így elbánt vele, fogta a fegyverét és egy sorozatot lőtt a püspökbe. Ez történt 1945 nagypéntekén a délutáni órákban. A támadók a gyilkosságot követően elmenekültek. A püspököt a légoltalmi pincében egy petróleumlámpa fényénél operálták meg, de megfelelő gyógyszer hiányában a sebe elfertőződött, és nagy kínok közepette húsvét hétfőjén meghalt.

Gusztáv Béla rákospalota-MÁV telepi káplán után, akit a Kőbányai teherpályaudvaron a nyilasok öltek meg, Apor püspök, szervezetünk elnöke volt a második vértanúnk, aki hitéért életét áldozta.

A bujkálók, a menekültek, akik az ostromot a Gát utcai házban élték át, lassan elszállingóztak. A külföldiek hazatértek, a zsidók pedig kivándoroltak Izraelbe. A budapestiek is igyekeztek mielőbb vissza, a korábbi lakásukba, nehogy oda valaki más költözzön be. A Gát utcai központi ház elnéptelenedve magára maradt.

Aztán megjelentek a Felvidékről elűzött magyarok, Jugoszláviából az újvidéki csoportjaink egykori tagjai, akik a szerbek véres bosszúja elől menekültek, hogy aztán valamelyik nyugati országban keressenek új hazát. Mindenki a napi falat kenyere biztosításával volt elfoglalva. A szervezeti élet teljesen leállt. Mindent újra kellett kezdeni. Az ifjú mozgalmi vezetőknek jelentős része a fogolytáborokban sínylődött. Elsőként Németországból jöttek haza a volt amerikai foglyok. Aztán jöttek a dán, az angol fogságból visszatérők. A franciaországiak azonban csak 1946 tavaszán jöhettek haza. Legutoljára a szovjet fogságban levőket engedték el. Az egyházi vezetés, a nehéz helyzetben vergődő, kifosztott ország megsegítésére különböző karitatív szervezeteket állított munkába. Az NCWC volt az amerikaiak katolikus segélyszervezete, és általa nagymennyiségű élelmiszer érkezett az egyházi intézmények, az iskolák, kórházak kisegítésére. Mivel a Gát utcában a mozgalmi élet teljesen szünetelt, László atyát az Actio Catholica központjába rendelték, ahol igen nagy szükség volt a nyelvtudására. Az ő vezetésével több vasúti szerelvény indult rászoruló, szegény gyerekekkel Belgiumba, ahol szeretettel várták és hónapokig gondozták őket. Az egyik ilyen üdülésre küldött csoportot ő maga is elkísérte, sőt magával vitte Kertész

László titkárunkat is. Ezt az utat használta fel arra, hogy ismét felvegye a személyes kapcsolatot Joseph Cardijnnal, a katolikus munkásifjúság világszervezetének, a JOC-nak a vezetőjével.

A gazdasági élet lassú megindulását követően egyre több üzem, kisműhely és üzlet kezdett munkához. A budapesti iparitanuló-otthonok ismét megteltek fiatalokkal. Olyan sok volt a jelentkező a felvételre, hogy újabb otthonok beindításáról kellett gondoskodni. A korábbi józsefvárosi, terézvárosi, és ferencvárosi otthonaink mellett átvállaltuk a Csonka Gépgyár otthonának vezetését. A legnehezebb háborús években szereltük fel az új zuglói, kőbányai és a még újabb józsefvárosi otthonunkat. A háború után nyílt meg az a második terézvárosi otthon is, amelyet 1947-ben Mindszenty bíboros szentelt fel. Ezt követte a Lágymányoson egy új otthon indítása. Majd megkaptuk az ostrom alatt rommá lőtt régi, kalazantinus tanoncotthont is a Várhegy oldalában, a Toldy Ferenc utcában.

Ez az otthon a Katolikus Tanoncokat Védő Egyesület tulajdonában volt, és annak gyakorlati vezetését, a bécsi alapítású Kalazantinus Kongregáció látta el. A 19. század végén alakult kalazantinus kongregáció, tulajdonképpen Kalazanti Szent Józsefnek, a piarista rend elindítójának szellemében, az eredeti szándékának megfelelően működött, és a szegénysorsú fiatalok nevelésével, támogatásával foglalkozott. A kongregáció magyar ágának vezetője P. Dittrich Imre C.op. volt, és ő volt a Szent József Tanoncotthon igazgatója. A kalazantinus otthon a két hónapos ostrom idején rengeteg belövést kapott. Olyan romhalmazzá vált, amelyet az eredeti tulajdonos képtelen volt újjáépíteni. P. Dittrich ekkor úgy döntött, a romos házat elajándékozzák, ő pedig rendtársaival visszatér Bécsbe. Mindszenty bíboros a főegyházmegyének adott épületet az eredeti céljainak megfelelően kívánta működtetni. Összehívta a Védő Egyesület igazgatói választmányát. Ott született döntés, hogy kapja meg az otthont a KIOE. Hozza lakható állapotba és működtesse tanoncotthonként.

Az akkor már működő budapesti KIOE otthonok lakói munka után, hétféteken, csapatostól vettek részt a takarításban és a törmelékszállításában. A munkához a Csonka Gépgyártól minden héten egy teherautót kaptunk segítségül. A fiúk a még használható téglákat kiválogatták, megtisztították, és egyidejűleg hozzáfogtak a beázások megszüntetésének. Kicserélték a sérült tetőgerendákat és felújították a tetőcserepeket. Befoltozták a lövedékek ütötte lyukakat. Az ablakokat beüvegezték, elvégezték a villany és vízszereelő munkákat. Végül pedig a szobákat felszerelték a szükséges tárgyakkal, és egymás után kerültek új lakók a fehérre meszelt szobákba.

Ekkor már László atya is visszatérhetett közénk a korábbi, az Actio Catholica központban végzett munkájából, és átvette a szervezeti munka újjászervezését. A fiatal titkárok ismét sorra járták a budapesti és a vidéki csoportokat. Azután lassan újraindult a mozgalmi élet. 1946. június első napjaiban megszerveztük az első nyári táborát Dunakeszin, ahol a partközelen egy nagyobb gyümölcsöskert közepén állt a jezsuiták elhagyatott nyaralója. Július és augusztus hónapban pedig a zalamegyei Almásházán volt két kéthetes tábor. A következő nyárra pedig már ismét kijuthattunk a Balatonra, és Balatonfenyvesen volt a nagy tábor. Ugyancsak ezen a nyáron a Körös torkolatában, a Tisza-parti ártérben állítottunk sátoztáborát. Úgy tűnt, lesz újjászületés, a csoportok egyre népesebbek lettek. Mindeközben az ismét elcsatolt területekkel minden kapcsolatunk megszakadt. Sőt többen, titokban, különösen Erdélyben és a Délvidéken kifejezetten azt kérték, hogy ne keressük őket, mert félnek a megtorlásoktól.

Besúgók a Gát utcai házban

Nehézséget jelentett a munkánkban, hogy a kormányzat nem adott engedélyt a nyilasok által korábban betiltott újságunk, a „*Magyar Munkásifjú*” újbóli megjelenésére. Nehézségeink voltak az utazással kapcsolatosan is. Azelőtt volt szabadjegyünk a MÁV-tól, és a vidéki útjainkra kedvezményes árú vasúti jegyeket biztosítottak. A főváros területére is gyakran kaphattunk ingyen villamos jegyeket. Ezekről mind elestünk.

A szovjet támogatást élvező kommunisták ez alatt egyre nagyobb hatalomhoz jutottak. A legfontosabb állami intézmények birtokában minden lehető módon akadályozták az egyház és szervezeteinek tevékenységét. Mindszenty József, az új bíboros-prímás kemény határozottsággal, és nagy népszerűségnek örvendő végezte munkáját. Azt azonban ő sem tudta megakadályozni, hogy a legnagyobb katolikus szervezeteket, főleg a szociális jellegű mozgalmainkat Rajk László belügyminiszter képtelen indokokkal feloszlassa. A legtöbb mozgalom feloszlására már 1946. szeptemberében sor került. A mi munkásifjú mozgalomunk feloszlására – ki tudja miért – 1946. november 1-én került sor. Mindszenty bíboros alig hat héttel korábban, a szeptember 19-én, az 5907. sz. rendeletében László atyát a főegyházmegyei tanoncotthonok érseki biztosává nevezte ki. A kormányzat nem látta át elég világosan, mivel is foglalkozunk, mert a tiltó rendelkezések kiadása után még annyi fáradságot sem vettek, hogy felkeressék a központunkat és végrehajtsák az államilag elrendelt feloszlást. Vagy a szemükben nem volt értékelhető, jelentős az ott folyó munka. Vártunk néhány hetet, s mivel semmi nem történt, új névvel, azonnal új mozgalmat szerveztünk, mégpedig szigorúan egyházközségi keretekben, hogy ezeket ne tudja a belügyminiszter egyszerű, rendeleti úton feloszlítani. Bármennyire is formai volt az első feloszlás, annak mégis súlyos következményei voltak. Az egyre nehezebb élelmiszerellátás miatt az otthonainkban a helyzet egyre tűrhetetlenebbé vált. Azok a kommunisták, akik hivatalos hatalmukkal visszaélve megtagadták még a legszükségesebb élelem kiutalását is, az újságjaikban naponta ostromozták az otthonainkban uralkodó állapotokat. Azokat a gondokat, amelyeket éppen az ő, bennünket sújtó intézkedéseik okoztak. Az otthonok lakói között néhányat megkörnyékeztek. Rajtuk keresztül igyekeztek megbontani az otthonok belső fegyelmét. Félő volt, hogy az otthonok vezetőit a rendőrség a provokációk nyomán le fogja tartóztatni. Közben a pénzforrásaitól megfosztott egyház anyagi lehetőségei is végleg beszűkültek.

A mozgalmat betiltó kommunista hatóságok tisztában voltak azzal, hogy egy sok éve eredményesen működő szervezetet nem lehet egyetlen tollvonással, máról-holnapra megszüntetni. A rendőrség politikai osztálya, amelyet szovjet mintára hamarosan Államvédelmi Hatósággá szerveztek át, nagy óvatosan és fokozatosan beépült a mozgalom soraiba. A nem régen nyilvánosságra került besúgói jelentések jól mutatják ezt a felderítő munkát.

Elsőként a fiatal titkárokat tartóztatták le, látszólag a mozgalomtól távol eső esetekkel kapcsolatosan. Később, 1949-től a megfigyelések kizárólag Ikvay Lászlóra összpontosultak.

A rendőrségi nyomozó 1949. december 17-én számolt be egy beszélgetésről, amelyet a megbízott besúgó folytatott Ikvay Lászlóval, és az egyházon belüli véleményekről, tevékenységről faggatta őt.

1950. január 18-án az Actio Catholica tevékenységéről kérdezték ki.

1950. január 13-án egy besúgó arról számolt be, hogy Ikvaynak eltűnt egy levele és ez

nagy riadalmat keltett.

1950. február 4-én egy tervezett gyűlés helyét és idejét jelenti a besúgó.

1950. február 8-án egy tervezett lelkigyakorlatról érkezett bejelentés.

1950. február 27-én a besúgó részletes jellemzést adott Ikvay Lászlóról.

1950. június 13-án a letartóztatásban levő Ragoncsa Istvánnal kapcsolatosan érdeklődtek nála.

1950. június 26-án a besúgó az egyház belső helyzetéről, vélekedéséről érdeklődött.

1951. január 11-én, 1951. január 29-én, 1951. február 22-én az aktuális eseményekkel kapcsolatos egyházi véleményekről kérdezte őt a besúgó.

1951. május 21-én külpolitikai kérdésekben faggatták ki őt.

1951. június 14-én a kitelepítésekről, Grösz érsek őrizetbe vételével kapcsolatosan kérdezték ki.

1951. június 19-én Kossa Istvánnal kapcsolatosan tettek fel neki kérdéseket.

1951. június 29-én, az előző napon halálraítélt Vezér Ferenc pálos szerzetes felől faggatták.

1951. szeptember 19-én azt tudakolták, miként vélekednek az egyháziak az elmúlt hónapok letartóztatásairól, a kivégzésekről és bebörtönzésekről.

1951. november 3-án Beresztóczy Miklós, a papi békemozgalom vezetőjéről kérték a véleményét.

1951. november 15-én Ikvay Szécsénybe helyezésének visszhangjáról szól az egyik jelentés.

1952. július 9-én a besúgó (egy ferences szerzetes) egy a Balaton-partra tervezett lelkigyakorlatról ad hírt.

1952. augusztus 2-án a besúgó Szécsényben keresi fel Ikvayt és beszámol a beszélgetésükről.

1952. december 2-án besúgói jelentés készült arról, hogy a papok értetlenül állnak Ikvay letartóztatásának híre előtt.

A három éven át sorozatosan folytatott megfigyelésekről adott jelentésekből mindössze ez a 21 áll rendelkezésünkre. Bizonyára jóval több is született. A besúgók, hogy gyanút ne keltsenek, csaknem minden esetben egyházi személyek voltak. Őket később név szerint is azonosítani tudtuk. Utólag megismerve a történeteket az ember megborzad, hogy a kiszemelt áldozatot milyen ravaszsgal fonták körül és igyekeztek, amikor még szabadlábban volt, törbe csalni.

Látogatás egy kommunista tanoncotthonban

Közel a központunkhoz, az Üllői úton a kommunisták ifjúsági szervezete jelentős anyagi támogatással új tanoncotthont nyitott. László atya, akit nagyon bántott az a hátrányos megkülönböztetés, ami a mi otthonainkat a kommunista hatóságok részéről érték, kíváncsi volt, vajon hogyan is néz ki egy ilyen otthon. Egy este beállított hozzájuk és lehetőséget kért arra, hogy körülnézzen. Fura képpel fogadták, de azért körbevezették őt. Láthatta, mennyivel kényelmesebb az elhelyezés, kulturáltabb a belső berendezés, és mivel éppen vacsora ideje volt, azt is láthatta, milyen bőséges ételmezt adtak a fiúknak. Nekünk ugyanakkor napokig tartó kilincselés után is legfeljebb fagyott krumpli, egy kis liszt, vagy néhány liternyi étolaj került kiutalásra. Így tényleg nem voltunk versenyképesek velük szemben, és ha a mi lakóink, az ottaniak meghívására odalátogattak, fájhatott a szívük, mert nálunk csak tengődtek a gyerekek a gyéren ellátott otthonainkban. Történt mindez akkor, amikor még szinte valamennyi fontos élelmiszert jegyre osztottak. Az otthonban nagy transzparens hirdette az új szellemiséget. Táncsics egy mondata volt felfestve egy széles, vörös papírsíkra:

„Urak, s papok gögjét már eleget túrtük!”

Mikor az otthon vezetői észrevették, hogy László atya a jelmondatot olvassa, gúnyosan felröhögtek.

Az új néven alakult mozgalmunk még egy ideig vegetált. Aztán 1948 április elsején László atya közölte velem, hogy nincsen tovább. Titkári beosztásomtól meg kell válnom, mert az érseki helynökség a jövőben már nem tudja fizetni azt a kongruát (legkisebb papi fizetés), amely a mozgalomban nekem a havi jövedelmem volt. Munka után kellett nézmem. Munkát sehol sem kaptam, ezért egy kockázatos dolgot vállaltam. Átvettem annak az illegális nyomdának a vezetését, amelyet az Actio Catholica kulturális szakosztályának titkára, Lénárd Ödön piarista, Mindszenty bíboros utasítására, szervezett. A kormány intézkedései nyomán ekkor már nem volt az országban egyetlen olyan nyomda, ahol a primás a körleveleit kinyomtathatta volna. Az általa kezdeményezett sokszorosító üzem dolgozói nagy titokban tevékenykedett, hiszen mindenki előtt ismert volt a politikai rendőrség brutalitása, az Andrássy úti központjuk híre mindenkiben rettegést keltett. Aki tehát a nyomdában dolgozott, letartóztatása esetén felkészülhetett a legrosszabbakra is.

Az első letartóztatások

Még 1948. március végén László atya arra kért, hogy egy templom alapkövének lerakása alkalmával Budafokon, az AC megbízásából, munkásként mondjak egy beszédet. A kérésnek eleget tettem. Az ünnepségen meghívott vendégként részt vett a budafoki polgármester, Baranyai János is, aki a beszédemért feljelentést tett a Belügyminisztériumban. Az ügy kivizsgálása innen került a politikai rendőrségre, az Államvédelmi Osztályra. Június 9-én, délben jöttem értem. Először a lakásomon kerestek, majd valakitől azt hallották, hogy az Actio Catholica Központjában dolgozom, a Ferenciek terén. A nyomozótiszt odajött értem. A második emeleti irodában azzal az ürüggyel érdeklődött utánam, hogy jó barátok vagyunk, és beszélni szeretne velem. A gyanútlan valaki, akit megszólított, telefonon azonnal leszólt értem a házi telefonon a műhelybe. Amikor felfelé igyekeztem, a nyomozó a lépcsőházban fogadott, és azonnal magával vitt a hírhedt Andrassy út 60-ba. Szerencsém volt, mert útközben még a földalatti kocsiában észre vettem, hogy a zakóm zsebében számos olyan sérült nyomtatvány maradt, amit kiemelve a többi közül egyszerűen zsebre tettem. A földalattin utazók tömege besodort a kocsi belsejébe, a nyomozó pedig ott maradt állva az ajtónál, nehogy megkíséreljek megszökni. Így sikerült észrevétlen kiüríteni a zsebeimet, és mindent leszórtam a padlóra. A kihallgatásra a beszállításom után hat-hét órával került sor, addig az ügyeletes tiszt előszobájában a falhoz fordítva kellett állnom. Az adataim felvételekor eltitkoltam, hogy mivel is foglalkozom, mindig csak annyit feleltem, amit a kérdéseikre vártak tőlem. Ettől függetlenül gumibotokkal alaposan összeverték, majd elrendelték a letartóztatásomat, és internáltak. Egy jó hónappal később aztán felfedezték a nyomdát is, de emiatt nekem már nem lett bajom. A nyomda felfedezésének híre hamar megérkezett Buda-Délre, a volt Károly-laktanyába, az internálótáborba, ahol akkor több mint 3000-en raboskodtunk.

Vasárnap beszélője volt Dr. Tóth Miklós ügyvédnek, aki velem egy szobában raboskodott. Ő volt a katolikus szülői szövetség országos elnöke és ő hozta a hírt. Fel akart készíteni, hogy a közeljövőben visszavisznek az ÁVH-ra. Már hétfőn reggel jöttem is értem. A mercedes kocsiban az összebilincselte két kezemet odaláncolták a padlóhoz. Így utaztunk végig a városon. Ezt követően egy egész hetet töltöttem a pince fogdában, éppen ott, ahol korábban is voltam már. Június utolsó napjai voltak. Odakint nagy volt a meleg, de én egy hétig vacogtam, fáztam és félttem, hiszen minden zsigeremben ott sajgott még az egy hónappal korábbi verés emléke. Aztán valószínű nem tartottak érdekesnek, mert egy napon egy rendőr megbilincselve elindult velem a Csengery utcán végig a Nyugati pályaudvar felé. Az alvadt vértől foltos zakóban, a mocskos, gyűrött ruhámban ott kuporogtam az egyik ablak melletti ülésen, a 49-es villamoson. A kopaszra nyírt fejem tele volt nagy kék-zöld daganatokkal. Bizonyára nem kelthettem részvétet az utasok között. Ahhoz nagyon is alvilági küllemem volt. A bazilikához érve a bilincsbe vert kezemmel keresztet rajzoltam magamra. A rendőr meg rám mordult: „Ne hülyéskedjen!”

Néhány hét leforgása alatt a Gát utcai ház lakói közül már heten voltunk ott a táborban. Akkoriban mindazok, akiket nem tudtak bűncselekménnyel vádolni, akikre nem tudtak semmi törvényszegést rábizonyítani, internálótáborba kerültek. Az internálás mindig hathónapos időtartamra szólt, amelyet az első hat hónap letelte után újabb hattal meghosszabbítottak. Számosan voltak ott olyanok, akik már évek óta voltak bezárva minden bírói ítélet nélkül.

A táborban az ÁVO szigorú rendet tartott. Havonta egyszer engedélyeztek beszélési lehetőséget. Akkor is csupán három percet. Erre egy meglehetősen szűk pincében került sor, ahol egyszerre ötven rab „beszélt” a látogatójával, mégpedig úgy, hogy közöttük

drótkerítésből egy-két méter széles, elválasztó sávot alakítottak ki. A két kerítés között fel-alá járkáltak az örök, hogy a tiltott témáról való beszélgetéseket megakadályozzák. Beszélgetésről persze szó nem lehetett, legfeljebb megkísérelték egymást túlordítani, mert a rettenetes, bábeli nyelvzavarban nem lehetett szót érteni.

Valami különleges csoda folytán ebben az időben még engedélyezve volt, hogy vasárnap délután a táborban szentmisén vehettünk részt. A lazaristák közeli rendházából jött egy atya, és az udvaron felállított oltárnál misézett. Alig voltunk egy hónapja a táborban, amikor az egyik vasárnap nem a már megszokott lazarista jött be misézni, hanem Ikvay László. Addigra a vasárnapi miséken mi már átvettük a ministrálást. Kimondhatatlan nagy volt az öröm. Az internáltak a külvilágtól teljesen el voltak zárva. Híreket nem kaphattak, újságot nem olvashattak, a minimumra korlátozott levelezésüket folyamatosan elolvasták, ellenőrizték. A nem kívánatos mondatokat fekete tussal tették olvashatatlanná. Ezért volt olyan jelentős, hogy ha titokban és csupán rövid időre is, de beszélgethettünk. A letartóztatást követően tulajdonképpen ez volt az első alkalom, hogy üzenhettünk haza, hogy őszintén beszélhettünk mindarról, ami eddig tilos volt számunkra, hogy végre értesülhettünk a közben odakint történekről. László atya merészsége, hogy még az ÁVO oroszlánbarlangjába is utánunk jött, jellemezte az ő egész beállítottságát. Nem óvakodott kockára tenni a maga szabadságát, csak azért, hogy lelket öntsön belénk, mert barátaiért mindig kész volt bármi áldozatra.

Nekem szerencsém volt, mert a kistarcsai internáló táborból, ahová márciusra átkerültem, egy év után kiszabadultam. Június 26-án jöttem haza és augusztus 20-án volt az esküvőm. László atya esketett bennünket. A Gát utcai kápolnákat dugig megtöltötték a barátaink és az internálótáborból addigra kiszabadult rabtársak. A csapatunkban, amíg bent voltam, nagy változások történtek. Az otthonainkat államosították. Az otthonaink vezetőit az egyik volt otthonba költöztették össze. A Gát utcai ház még érintetlen volt, de számolnunk kellett azzal, hogy egy napon azt is elveszik. Ennek kivédésére született az ötlet, hogy magányos fiatalok helyett valamennyi szobába házaspárokat kell beköltöztetni. Így kaptunk mi is egy szobácskát, hogy ezzel az egyébként is gyötrő lakásgondunk egy időre megoldódjék.

Alig egy évvel később, 1950 tavaszán a kommunisták újabb akcióba kezdtek. Éjszakánként sorra megrohanták a férfi és női rendházakat. Az ott levő szerzeteseket teherautókra rakták, és vidéki gyűjtőtáborokba hurcolták. A lakosság előtt titokban akarták tartani a tettüket, ezért mindig váratlanul és éjjel, vagy a kora hajnali órákban támadtak.

Egyik hajnalon László atya hírére vette, hogy a szomszédos Ranolder Intézetből megkezdődött a vincés nővérek elszállítása. Azonnal odasietett, hogy segítségükre legyen. Az idős, beteg nővéreknek segített, a hamarjában összekapkodott holmik cipelésében. Címeiket vett át tőlük, hogy a rokonaikat értesítse a történekről. Közben az ÁVO emberei megpróbálták őt távol tartani. Lökdösték, ordítottak vele, komolyabban azonban nem mertek fellépni a reverendás pappal szemben. Ezek a bátor kiállások voltak László atya hőstettei. A néptelen utcán a korán reggel munkába sietők messze elkerülték a géppisztolyaikkal hadonászó, túszedő ÁVO-sok gépkocsijait. Mások szemérmesen elfordították tekintetüket, vagy a függönyök mögül leleselkedve kísérték szemmel a hivatalos intézkedést. Ebben az időben már teljes mértékben kibontakozott a terror, s mindenki félt kockáztatni az életét, szabadságát, mert az Andrássy út 60-ban történt szörnyűségek híre bejárta az egész országot.

Nehéz idők következtek, de ugyanakkor a házon belül úgy tűnt, mintha mindez bennünket nem érintett volna. A Gát utcai énekarunk hetenként többször is próbált, és eljártunk más templomokba is énekelni. A belső udvaron rendszeressé váltak a továbbképző előadások. Az illetéktelenek elöl elrejtve, itt összejöhetett akár 70–80 fős hallgatóság is. Meghívott előadók tartották az előadásokat, amelyeket szenvedélyes viták követtek. Ez a vélt rejtettség azonban csupán vágyálom volt, hiszen a Történelmi Hivatalban levő hivatalos ÁVH besúgói jelentések tételesen sorolják fel a besúgók fedőnevét és a nyomozókhöz eljuttatott jelentéseik szövegét.

A lakók közös munkájával a kert sarkában megépült egy lourdes-i barlang és a májusi litániákat, az októberi rózsafüzért mindig ott mondtuk. A kertben levő nagy fák, a házat az utca felől körbeölelő háromméteres, erős téglakerítés teljes elszigeteltség érzését biztosította számunkra. Még 1947-ben néhány újabb pap érkezett a házba. Köztük volt Kiss László egyetemi lelkész, akinek segítségére voltunk, újabb egyetemista diákszallók szervezésében. Ezeket az otthonokat azonban a hatóságok nagyon gyorsan felszámolták. Az ott elhelyezett diákok közül azonban többen még a felszámolást követően is bejártak hozzá a Gát utcába.

Munkáspapok

Mindszenty primásnak gondja volt a munkásokra is. A Gát utcai épületünkbe költözött papoknak munkás-pasztorációs feladatokat adott. Így került a házba Lelovics Endre, Döme János, Sándor Dénes és Túry Lajos is. Túry Lajos kiváló muzsikus és kórusvezető karnagy volt. Később többször letartóztatták, és hosszú éveket töltött börtönben kizárólag az egyházzenei, kórusvezetői munkássága miatt.

Az ÁVO, a jól beszervezett embereken keresztül ismerte a házban folyó eseményeket, és lassan már kezdte megelégeni a hosszú, tétlen szemlélést. 1952 májusában újabb három fiatalt vitt el az ÁVO. Ferencz Attila közgazdászt, egyetemi hallgatót, Hennis Béla repülőgép szerelőt és Balogh Ferenc bölcsészhallgatót. Ugyancsak akkor tartóztatták le Ixner Bélát is, aki bizalmasan, már korábban, elmondta nekünk, hogy őt az ÁVO besúgói szolgálatra kényszerítette.

A püspöki kar tevékenysége 1952-re végleg megbénult. Mindszenty bíboros börtönbe, a püspökök jelentős része rendőri őrizet alá, kényszerlakhelyre került. A titkosrendőrség emberei irányították az egyház belső ügyeit, ők mondták meg, kit hová kell helyezni. 1951 augusztus utolsó hetében László atya is váratlanul diszpozíciót kapott. A távoli, ipolyparti Szécsénybe helyezték káplánnak. Az áthelyezése számunkra is figyelmeztető jel volt, hogy hamarosan újabb lépésekre számíthatunk. Helyére Sándor Dénest nevezték ki templomigazgatónak. Sándor Dénes valamikor neves cserkésztsízt, kitűnő költő, remek humorú ember volt. A zsidóüldözés alatt számos embert mentett meg, és közben, valami módon, kapcsolatba került az angol titkosszolgálattal is. A német megszállás ellen különböző szabotázs akciókban vett részt. Katonai szerelvényeket, vasúti berendezéseket robbantott fel, és híre járt, hogy egy éjjel ő vagdalta el az aláaknázott Szabadság, akkor még Ferenc József híd gyújtózsínórait. Ennek volt köszönhető, hogy a többi hiddal szemben ez a híd valamivel kevésbé sérült meg, és igen hamar lehetett helyre állítani. Az orosz titkosszolgálat kiderítette Sándor Dénes korábbi kapcsolatait és tevékenységét. Ettől kezdve az ÁVO mindent elkövetett, hogy őt a maga szolgálatába állítsa. Sándor Dénes azonban nem állt kötélnek. Gyenge egészségi állapotban volt, és nagyon félt a kínzásoktól, a meghurcoltatásoktól, amelyekkel zsarolták. Feldúlt idegállapotában, nyugalmat keresve talált rá a morfiumra. Rendszeresen delíriumban volt. Nem evett, csonttá-bórré soványodott. Így védekezett a beszerzése ellen. Az ÁVO tehetetlen volt, Sándor Dénesnek azonban az életébe került az ön maga ellen elkövetett merénylet.

Ikvay László őrizetbe vétele, kihallgatásai

László atyát a szécsényi plébániáról az ÁVO 1952. augusztus 29-én éjjel nagy titokban elrabolta, letartóztatta. Ettől kezdve hosszú hónapokig semmi hír nem jött róla. A letartóztatásról az ÁVH titkos jelentése a következőképp számolt be.

JELENTÉS

1952. szeptember 1-én

Jelentem, hogy utasítására f. hó 29.-én

I k v a y (Pfeiffer) László (szül.: Budapest, 1911.) anyja neve Lábán Aglája, fogl. lelkész, Szécsény, Marx út 7. sz. alatti lakóst

főosztályunkra előállítottam és a lakásán házkutatást tartottam.

Lakásán, érkezésemkor Ikvayt alva találtam. Felébresztése után közöltem vele az előállításáról szóló utasítást, mire feltűnően ideges lett. Idegessége abban mutatkozott meg, hogy egész testében remegett és azonnal hozzáfogott imádkozni.

A szobájában tartózkodott még Zuber János Zefir (volt ferences szerzetes), aki oda 19.45-kor érkezett, a bérálás alkalmára, kisegítőnek.

A házkutatás során kül- és belföldi leveleket, egy sárga dossziében különböző feljegyzéseket, beszédvázlatokat, jegyzeteket, kézzel és géppel írva, egy papír csomagban összetépett jegyzetreszeket, címeket, telefonszámokat, 2 db. naptárt jegyzettel, 3 db. különböző méretű füzetet feljegyzésekkel, 1 db. naplót, 1951. IX. hó 26. dátum kezdettel, 1 kis dossziében beszédvázlatot „*A papi igénytelenségről*” címmel, 3 db. igazolványt, fényképeket, negatívokat, használt indigókat foglaltam le.

A házkutatás befejezése után Ikvay lakrészét zároltam.

Bráz István sk. áv.
alhadnagy

Az őrizetbe vételt követően nyilvántartási lap készült róla, amelyre később a legfontosabb személyi adatain kívül a következő feljegyzést vezették fel:

1939-től a KIOE főtitkára. A felszabadulás után illegális tevékenységét mint a KIOE közp. vezetője tovább folytatta.

1952. VIII. 29-én őrizetbe vették.

A Bp. MB 1953. X. 12-én B. III, 002174/52/3 sz. alatt hozott ítéletében a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése és vezetése büntett miatt jogerősen 10 év börtönre, 10 évi közügyektől való eltiltásra, teljes vagyonelkobzásra ítélte.

Az Elnöki Tanács 003-1/12/56 sz. alatt büntetésének hátralevő részét kegyelemből elengedte. Szabadult 1956. október 15-én.

Gacsa
1986. július 14.

Kihallgatások az államvédelmi hatóságon

Az előzetes letartóztatásba vett embereket az ÁVH az Andrássy út 60. szám alatti központjába szállították. Ebbe a házba bejáratként a Csengery utcai kaput használták. Ezt folyamatosan géppisztolyos őrség vigyázta. A ki- és bemenetel alkalmával mindenkinek igazolnia kellett magát, illetve az előállítási paranccsal az őrizetbe vett személyt. A keskeny udvaron jobbról magas rámpán lehetett bejutni a lépcsőházba, amely az Andrássy úti főbejárójával átellenben volt. Ott volt az ügyeletes tiszt irodája és annak előterében várakoztak az őrizetbe vett gyanúsítottak. A szobát nehéz nikotin szag ülte meg. Az emberek általában arccal a fal felé állítva sorakoztak. Beszélni tilos volt. Az őrizetes, ha szükséglete támadt, fegyveres kísérettel kimehetett a WC-re. Az őr végig ott állt mellette és aztán visszakísérte a váróhelyiségbe. Azokat, akiket a kihallgatás befejezése után letartóztattak, illetve éjszakánként előállítottak, átvitték a lépcsőházzal szembeni udvarrészbe, ahol egy raktárhelyiség volt. Ott mindent ki kellett rakni a zsebekből, és az órát, gyűrűt és egyéb ékszert, értéktárgyat letétbe helyezték. Ezt követően lekísérték a pincébe. A pincejáró ott volt a kapu közvetlen közelében. Fogdául a Csengery utcában levő Décsi mozit alakították át. Ezt a pincehelyiséget válaszfalakkal kisebb cellákra osztották fel. Mindjárt a bejáratnál szemben volt három nagy cella, egyenként közel 50-60 ember befogadására. A cellában a földön illetve feljebb, három polcot is ácsoltak. Ott a csupasz deszkákon heverték naphosszat a kihallgatásra várakozók. A polcokra feljutni egy nagy létra segítségével lehetett, amely közvetlen a polc előtt volt keresztbe felállítva. Odabenn éjjel-nappal égett a lámpa. Étkezésre naponta kétszer került sor. Reggel egy kis rántott leves és egy darab kenyér, délután bableves és egy darab kenyér volt. Ám előfordult – amikor a kenyeret még jegyre vásároltuk –, hogy hetenként kétszer kenyér helyett egy-egy falat kukoricakását adtak. Reggel kizavarták a foglyokat az előtérbe, ahol egy nagyobb vályúnál lehetett mosakodni. Persze sem szappan, sem törülköző nem volt.. Akkor lehetett WC-re is menni, mert később már általában hiába dörömböltek a zárkaajtón és könyörögtek az őröknek, nem engedték kimenni őket. Minden gyötrelme ellenére, ez a három zárka volt a legemberségesebb. A többi cella, amelyek általában egy, illetve kétszemélyesek voltak, a szertekanyargó pincelabirintusban sorakoztak. Ezek a mocskos, penészes, dohos lyukak szinte elviselhetetleneknek tüntek. A folyosón fel-alá jártak az örök és időnként belestek a cellába, hogy ellenőrizzék, vajon a zárkán levő fogoly nem feküdt-e le. Nem vonatkozott ez a három nagy cella lakóira, hiszen ők oly sokan voltak, hogy a parányi szabad helyen, közvetlen a fekhelyek előtt el sem fértek volna. Olyan volt ez az elhelyezés, mint az állatkertben, a majomházban szokásos.

A letartóztatás után megkezdődtek a kihallgatások. A jegyzőkönyvek szerint ezeket az első tizenhat napon keresztül, még az éjjeli órákban is folytatták. Legtöbbször este hét-nyolc órától hajnalig. Reggel váltás történt a kihallgató tisztek között, és kilenc órától aztán délutánig egy újabb csoport folytatta a kihallgatásokat. Feltűnő, hogy Ikvay László hosszú kihallgatásairól igen szerény feljegyzések születtek. A jegyzőkönyvek aljára az egyik kihallgató tiszt, Liszikai László áv. főhadnagy többször is odaírta, hogy a vallomást nem tartja valósnak, arra később vissza akar térni.

1952. augusztus utolsó péntekének éjjelén kilenc papot és két szerzetesnőt vett őrizetbe az ÁVH. A papok: Bulányi György piarista, Debrecen (kihallgatója Jámbor Árpád áv.örgy.), Sigmond Strecke Ernő, Budapest, Esztergom egyhm. pap, Ikvay László, Szécsény, Esztergom egyhm. pap, (kihallgatója Liszkay László áv. fhdgy), Kovács Mihály piarista, Szeged, Braun István Eger egyhm. pap (kihallgatója Kovács György áv.fhdgy.), Juhász Miklós piarista, Kecskemét, (kihallgatója Farkas János áv.fhdgy), Török Jenő piarista, Budapest, Lakos Endre Csanád egyhm. pap és Sötér Tibor kapucinus szerzetes Budapest voltak. A szerzetesnők

Jolsvay Hedvig szociális testvér és Vadas Szalézia szociális testvér volt. (Mind a kettőjüknek kihallgatója Rác Imre áv.alhdgy.)

Az őrizetbe vett személyek kihallgatása azonnal megkezdődött. A kihallgatások körülményeiről a korabeli feljegyzések nem tesznek említést, de feltűnő, hogy az egész napon át tartó faggatásokat, hosszú, a késő éjjeli órákba nyúló kihallgatások követték. A felvett jegyzőkönyvek kiértékelése és egyeztetése folyamatosan történt. Ezek a feljegyzések azonban nem szólnak a kihallgatások alkalmával alkalmazott pszichikai, illetve fizikai kényszerítő eszközökről. Éppen ezért nehéz megítélni a vallomástevők magatartását. Mégis feltűnő, hogy a kilenc férfi gyanúsított közül Bulányi György már a letartóztatás utáni harmadik napon teljes részletességgel beszélt mindenről, és tucátjával sorolta fel a neveket, akikkel kapcsolatot tartott és részletesen jellemezte őket, illetve elmondta, ki mivel is foglalkozott. Az ő jegyzőkönyve egyedül annyi aprólékosan feltárt eseményt és nevet tartalmaz, mint amennyit a többi nyolc társa együttvéve sem ismertetett. Ikvay László vallomásából csaknem a teljes KIOE vezető gárdájának a névsora hiányzik. Szerinte egyedül ő csinált, szervezett mindent. A kihallgatások során fény derült arra is, hogy Bulányi György az egész országra kiterjedő szervezkedés irányítója volt, és főképpen arra törekedett, hogy egybegyűjtse a korábban, 1946-ban, miniszteri rendelettel feloszlott szervezetek vezetőit és tagjait, hogy segítségükkel egy új fajta szervezetet hozzon létre. Vallomásában Bulányi többször is kifejezetten hivatkozott arra, hogy Ikvay vonakodott, hogy a szervezkedés során vele folyamatosan együttműködjön. Mégis részletesen beszámolt arról, hogy mi mindenről szerzett tudomást azoktól, akik a csoportjából Debrecenből felköltöztek Budapestre és a KIOE egykori székházában jutottak lakáshoz.

Ikvay László lényegében egyéni foglalkozást végzett, igazi papi, apostoli tevékenységet folytatott, amely elsősorban lelkigyakorlatok tartására és a személyes problémák bizalmas megbeszélésére korlátozódott. Őt ezért a Bulányi-féle szervezkedés egyfajta kívülállónak tekintette, olyannak, aki nem folyamatosan, hanem csupán bizonyos alkalmakkor vett részt a Bulányi vezette szervezet egy-egy megbeszélésén.

Ikvay László kihallgatásaira a harmadik emeleten levő 314-es irodában került sor. Kihallgatását Liszkay László áv. fhdgy. vezette. A több órán át tartó, naponta ismétlődő kihallgatások alaposan megviselték őt. Liszkay gyakran azzal zárta le a kihallgatásokat, hogy vallomását nem fogadja el, a témára még később vissza fog térni.

László atya nem akart neveket mondani. Később, amikor már a kínzásokra is sor került, kénytelen volt a központban lakók nevei közül néhányat felsorolni. Az atya letartóztatásával egyidejűleg számos katolikus ifjúsági szervezet vezetőjét is letartóztatták. Ezeket igyekeztek egyetlen nagy, úgy nevezett rendszer ellenes összeesküvés per vádlottjaiként bíróság elé vinni.

László atya ekkor különösen veszélyes helyzetben volt. Egy szalézi laikus testvért, Sándor Istvánt, a rákospalotai Szalézi Nyomda egyik gépmesterét is letartóztatták. Az ő letartóztatása jó két hónappal megelőzte Ikvay atyáét. Sándor Istvánt azért tartóztatták le, mert a Szalézi Nyomda államosítása után a lakásában egy egyszerű, kis nyomdagépet működtetett, amellyel vallásos jellegű nyomtatványokat, főleg imádságokat nyomtatott. Később két vádat is emeltek ellene. Az egyik az illegális szervezkedés volt. A másik vádpont szerint a munkásifjú mozgalom tagjai közül néhányval, akik katonai szolgálatra vonultak be, illegális kapcsolatot tartott. Az általa vezetett csoportból több fiataalt hívtak be katonának. Ezek közül néhányan – mert egyszerű munkások voltak – nem a szokványos katonai alakulatokhoz, hanem az ÁVH fegyveres őrszolgálatához vonultak be. Sándor ezekkel a fiatalokkal a bevonulásukat követően is jó kapcsolatban volt. A fiúk a kimenőik, az eltávozásaik alkalmával gyakran felkeresték őt. A nyomozók azt akarták rábizonyítani, hogy Ikvay atya, Sándor Istvánon keresztül, be akart épülni az ÁVH laktanyáiba. Ő azonban

mindvégig tagadta, hogy tudomása lett volna arról, hogy Sándor az ÁVH-s sorkatonákkal kapcsolatban állt.

1952. szeptember 15-én éjjel László atyát szembesítették Sándor Istvánnal. A szembesítésre, az előzetesen kidolgozott terveknek megfelelően, Jámbor László áv. őrnagy vezetésével került sor. Az Andrássy út 60. pincefogdáiból egyenként vezették fel az örök a letartóztatottakat a harmadik emeleten levő irodába. Az ott elhangzott szavakat azonnal jegyzőkönyvbe foglalták, és minden mondatot külön-külön aláírástól velük, nehogy a gyanúsítottak később azt letagadhassák. A kihallgatáson jelen volt Vajda Tibor áv. őrnagy, Liszkai László áv. főhadnagy és Rác Béla áv. hadnagy (ezeknek az ÁVH-s vallató tiszteknek a fényképe mind ott láthatók a Terrorháza Múzeum tablóin). A hajnalig tartó szembesítés eredménytelennek bizonyult, pedig a halálra kínzott Sándor István hajlandó volt megerősíteni a kihallgatók által korábban neki betanított vallomást.

A koncepciók pert előkészítő nyomozótisztek azt állították, hogy Ikvay atya 1952 májusában az Actio Catholica központjában találkozott Sándor Istvánnal, és akkor beszéltek arról, miként lehetne beépülni az ÁVH őrezredébe, amelynek tagjai a politikai bizottság tagjainak lakásait őrizték. A nyomozók feltételezése szerint, az ott beszervezett kiskatonákat felhasználva fegyveres felkelést akartak kirobbantani. Ikvay atyának szerencséje volt, mert bizonyítani tudta, hogy ő akkor már két esztendeje nem is dolgozott az Actio Catholicában, így képtelenség volt, hogy ők ott találkozhattak volna. Ennek ellenére, Sándor Istvánt a következő év júniusában, a budapesti Gyűjtőfogházban e képtelen vádnak alapján két ÁVH-s sorkatonával együtt felakasztották.

Ikvay László vallatásai valamikor október 19-én értek véget. A összesítő jelentés alján a nyomozó odajegyezte, hogy a vizsgálatokat végző csoport tagjai a felettes hatóságuknak hamarosan újabb letartóztatásokra tesznek majd javaslatot.

László atya a két és fél hónapig tartó szakadatlan gyötrés és vallatás után, dr. Avar Jenő és Marton Pálné államügyészek, 1952. november 18-án kelt felterjesztése alapján, mint negyedrendű vádlott került a népbíróság Jónás tanácsa elé, a Markó utcai bíróságon. Tanúk nélküli és titkos tárgyaláson ítékeztek felette. A vád tiltott szervezkedés és hazaárulás volt. Mindez egy nagyobb papi per keretében történt, ahol kilenc ifjúsági munkával foglalkozó egyházi személy ellen folyt az eljárás. Az augusztus végén végrehajtott akció során vád alá helyezettek kivétel nélkül mind bíróság elé állították.

A Bp. Megyei Bíróság 1953. X. 12.-én B. III, 002174/52/3 sz. alatt hozott ítéletében a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése és vezetése büntett miatt, Ikvay Lászlót illegális szervezkedés és kémtevékenység címén jogerősen 10 esztendei börtönre ítélte.

A Gát utcai ház kiürítése

Ikvay László letartóztatásának híre hamar eljutott a Gát utcai házba.

Azt követően, szeptember első napjaiban, az ott lakók értesítést kaptak, hogy a házat államosítják, onnan mindenkinek ki kell költöznie. Az ÁVÓ egyik fedőszerve, a KÖZELBIZ bonyolította le a kiköltöztetést. A lakókat szétszórták a szélrózsa minden irányába. Nekem Zuglóban jutott lakás, mások pedig Lágymányosra, vagy Pesthidegkútra kerültek. Volt, aki a Rákóczi út elején egy a félemeleten levő üzlethelyiségbe került, ismét mások a belvárosi Arany János utcába. Én rendőri felügyelet alatt álltam. Okosabb volt nem sokat mozognom. A volt társaimmal megszakadt minden kapcsolat, és csupán a véletlen alkalmakkor találkozhattam velük, vagy olyankor, ha ők voltak olyan bátrak és felkerestek.

László atya édesanyját is egy félemeleti üzlethelyiségbe költöztették, a Rákóczi út 4.-be. Az idős asszony naphosszat ott ült az ablakban és várta a fiát. Két héttel László atya elhurcolása után a nyomozó hatóságok, akik túl kevésnek tartották az addig talált „bűnjeleket”, az atya édesanyjának a lakásán is házkutatást tartottak. Az éjszakai látogatók váratlan megjelenésére az idős asszony nagyon megrémült. A politikai nyomozók László atya holmijának az előadását követelték. Timár Péter áv. hadnagy és Dányi Lajos áv. hadnagy leveleket, beszédvázlatokat, egyéni és csoportos fényképeket, egyházi és külföldi folyóiratokat foglaltak le. Befejezésül kézzel írt nyilatkozatot készítettek a mamával, amelyben nyilatkoznia kellett, hogy büntetőjogi felelőssége tudatában minden nála levő holmit előadott. A kikényszerített nyilatkozat szerint a mama mindent törvényesnek, rendben levőnek tartott a házkutatással kapcsolatosan, és természetesen nem szólt az AVH tiszték durva fenyegetéseiről, sem a lakás feldúlásáról. A szálkás, nagy betűkkel írt szöveg azonban jól tanúskodik arról a feldúlt idegállapotáról, amelyet a nyilatkozat tollbamondásakor átélt.

Ezt követően Ikvay atyának minden kapcsolata megszakadt az édesanyjával. Évekig senki nem tudta, él-e, hal-e, mert életjelt nem adhatott magáról. Ez volt egyben a Gát utcai központi ház elárulásának is a története. Oda többé már nem léphettünk be. A kerületi tanács intézkedésére a házat a szellemileg fogyatékos gyerekek számára rendezték be, és kiségitő iskola lett belőle. A földszinti folyosót, amely az épületet a kápolnával összekötötte, lefalazták. A kápolna kórusáról egy kis vashidat vezettek az első emeleti oratórium helyiségbe, mivel az első emelet folyosóját is lefalazták. Ezzel az oratórium két helyisége megközelíthetetlené vált. Amíg Sándor Dénes élt, a földszinten lakott, az ott számára meghagyott egyetlen kis szobácskában. A halála után pedig Pestszentlőrincről járt oda egy öreg, nyugdíjas pap, aki ott rendszeresen misézett. Néhány éve a Haller téri Szent Vince plébánia kapta meg a kápolnát, de az általában csak szombat este, a szentmise idejére van nyitva. A kápolna biztonsági okokból van zárva. Az elmúlt negyven év alatt a környék korábbi lakói nagyrészt meghaltak, illetve kicserélődtek. A szomszédos kerületekhez hasonlóan ezt a városrészt is a legszegényebbek lakják, akiknek zöme a cigány etnikumhoz tartozik. Sok a munkanélküli, az alkoholisták, a bűnözők, a szellemi fogyatékosok. Volna mit tenni értük, köztük, velük, de pillanatnyilag ehhez hiányoznak a legalapvetőbb feltételek. A kápolnát nem régen felújították. Szépen ki van festve, az oltárt a liturgikus előírásoknak megfelelően áthelyezték. László atyára emlékezve minden esztendőben odagyülekeznek barátai, tanítványai, hogy imába foglalják a nevét.

Amikor a Gát utcai ház sorsának ismertetését befejezem, szólnom kell azokról a papokról is, akik korábban ott laktak. Vajon nekik mi lett a sorsuk? Néhányukról tettem már említést, de most mégis újra csokorba gyűjtöm a nevüket. Egyik részük 1952-ig elhagyta a házat. Ezek zöme megmenekülhetett a meghurcoltatásoktól, a börtöntől. Aki viszont maradt, azt előbb-utóbb utolérte a diktatúra keze, és keményen lesújtott rá.

Erdélyi (Kiszner) József egy ferencvárosi cukrászsegéd fia volt. 1942-től lakott a Gát utcai központban. A környék tanonciskolaiban tanított hittant és szabad idejében a mozgalmi munkát segítette. Kitűnő filozófus, teológus, remek szónok volt. A munkásfiatalokkal egyénileg foglalkozott. Igazi lelkiatya volt. 1948-ban Spanyolországba menekült. Hamarosan egy madridi kórházba került. Lábait amputálták és meghalt.

Rokonai József az első papok közé tartozott, aki csatlakozott a mozgalomhoz. Már 1936-ban táborvezetőnk volt, és a jezsuiták innsbrucki egyetemén, a Davidicumban, ahol a teológiai tanulmányait végezte, számos társát megnyerte a mozgalom ügyének. Közülük is a legelkötelezettebb Dr. Oross István veszprémi teológus, később kanonok és a szeminárium rektora lett. Rokonai József családja a trianoni békeszerződést követően a délvidéki Pancsováról került Budapestre. A gimnáziumban Tóth Tihamér, későbbi veszprémi püspök tanítványa volt. Az érettségi után a Váci Egyházmegye teológusaként az innsbrucki Canisianum egyetemen tanult tovább. Szentelését követően pedig mint káplán a Váci Egyházmegye papjaként számos helyen dolgozott. 1942–43-ban a püspöki engedéllyel a KIOE főtitkáráként dolgozott. 1947-től Vácott volt teológiai tanár. 1948-ban disszidált. Japánba ment misszionáriusnak. Huszonöt évig dolgozott Tokyóban, Kanazawa Bunko néven, előbb mint plébános, majd teológiai tanár. Nem kedvelte a katedrát. Sokkal inkább az apostolkodás embere volt, s ezért addig járt a tokyói bíboroshoz, míg végül missziós feladatot kapott. Ezután összesen tíz esztendőt töltött Brazíliában, az egyenlítő vidékén, a Parana állambeli őserdőben, ahol a telepes, japán mezőgazdasági munkások pasztorálását végezte, illetve az indián őslakosságot térítette. Az atyának sikerült 1983-ban végleg hazatelepülnie. Az akkori hatóságok évekig nem adtak számára letelepedési engedélyt. Mindig csak három hónapra engedték haza, s aztán ismét ki kellett utaznia külföldre, majd néhány nap elteltével megint bejöhett az országba. Később katolikus óvodát alapított Budán és már a második óvoda megnyitásán szorgoskodott, amikor 1991-ben váratlanul meghalt.

Kis László volt egyetemi lelkész Mindszenty bíboros megbízásából egyetemi lelkészként dolgozott és számos egyetemi internátust szervezett. Ekkor került kapcsolatba a munkásifjú mozgalommal és kapott segítséget a KIOE-től az internátusainak felszereléséhez. Amikor az otthonait sorra államosították, beköltözött a Gát utcai központba és oda magával hozta a katolikus egyetemi ifjúság vezetőit. Az 1961-es nagy letartóztatási hullám alkalmával vitték el. Három év börtönt kapott. Márianosztrán ült. 1977-ben halt meg. Hetényi

Lelovics Endre felvidéki, fiatal papként Mindszenty bíboros megbízásából lett munkáslelkész 1946-ban. Így került be a Gát utcai központba. A háború utáni események nagyon megviselték, idegileg összeomlott. Az ötvenes években Szlovákiából átjött érte a nővére, aki a csehszlovák AVH tisztje volt. Magával vitte őt és a királyhelmeci premontrei kolostorból kialakított beteg és öreg papok otthonában helyezte el.

Gálos József győri egyházmegyes papként előbb Győrben, majd Szőnyben és Almásfüzitőn szervezte a KIOE-t. A vértanúhalált halt Apor Vilmos püspök 1942-ben küldte fel Budapestre, hogy ott a munkásifjú mozgalom lelkészeként dolgozzon. A vidéki szervezés volt a feladata. Számos nyári tábor szervezett és vezetett, kitűnő sportember volt. Évekig járta az országot. A püspöke 1945-ben visszahívta az egyházmegyéjébe. Utoljára hosszú évekig Völcsejen volt plébános, de miután nyolcvanévesen az egészségi állapota alaposan megrendült, beköltözött a győri Idős Papok Otthonába. 2001-ben halt meg.

Gímes Gyula Csanád-egyházmegyei pap Szegeden szervezte a mozgalmat. A háború végén katonai szolgálatra hívták be, ő azonban elrejtőzött a Gát utcai házban. 1945 tavaszán visszakerült Szegedre. Később hosszú évekig a közeli Szentmihályteleken volt plébános. Temploma nem volt. Egy felszámolt, régi kocsmáépületből kellett kialakítania egy kápolnát. Később, amikor az izületi betegsége akadályozta a munkáját, nyugdíjazták. Volt egy gyámolítottja, akinek rendszeresen pénzsegélyt adott. Ez az ember három évvel ezelőtt Gímes Gyulát a szegedi lakásán megölte.

Szüllő Rezső esztergomi egyházmegyes 1942-ben Komáromból került fel Budapestre a Honvédelmi Minisztériumba, ahol a Levente Mozgalom papjaként dolgozott. 1945-ben visszarendelték az ismét elszakított szlovákiai csonka egyházmegyébe. Ott 1951-ben hosszabb időre internálótáborba került. 1982-ben halt meg, amikor gépkocsijával egy vasúti átjárónál egy vonattal összeütközött.

Döme János esztergomi egyházmegyes papként, Mindszenty bíboros rendelkezésére, 1946-tól munkáspapként tevékenykedett, és akkor került be a Gát utcai házba. Ikvay Lászlónak mindvégig lelkes munkatársa volt. 1961-ben tartóztatták le. Öt év börtönt kapott, de három év után amnesztiával szabadult. 1985-ben halt meg.

Túry Laios lévai születésű pap volt. Éppen a felvidéki származása révén került jó barátságba Ikvay Lászlóval. Túry hittanárként dolgozott a különböző budapesti gimnáziumokban. A teológia mellett a zeneművészet foglalkoztatta leginkább. Kórusvezető karnagy volt, és amikor 1946-ban beköltözött a Gát utcai házba, azonnal megszervezte a ház énekkarát, amelyben közel nyolcvan fiatal énekelt. Amikor az iskolai hitoktatást megtiltották, a nagyobb pesti plébániákon dolgozott kántor-karnagyként. Őt szintén 1961-ben tartóztatták le. Ikvay, Kis és Döme atyával egy perben ítélték el. Öt év börtönre ítélte őt Bimbó István bíró. A Gyorskocsi utcából egyenesen Márianosztrára vitték. Egy év múlva aztán a Gyűjtőfogházba helyezték. 1963 márciusában amnesztiával szabadult. 1970 szeptemberében ismét letartóztatták és 1974 januárjáig ült, előbb a váci börtönben, majd ismét a Gyűjtőfogházban, Kőbányán. Hajlíthatatlan, kemény papi lélek volt. 1990 nagybőjtjében hazautazott és szülőhelyén, Léván tartott lelkigyakorlatot. A beszéd sorozat mellett órákig gyóntatott. Mikor Pestre, a lakásába visszaérkezett, összeesett és meghalt.

A sor végén említtem meg Hagyo Józsefet. Őt még rövidnadrágos kisfiúként ismertük meg a negyvenes évek elején. A Gát utcai kápolnában tanult ministrálni. Később az esztergomi szemináriumba került. 1955-ben szentelték pappá. 1961-től 63-ig, két évet volt börtönben. 1964-től 1968-ig másodszor is börtönbe került. Szabadulása után már nem is vették vissza az egyházmegyébe. Fizikai munkásként dolgozott hosszú évekig. 1972-ben lépett be Charles Foucaud rendjébe és tett szerzetesi örökfogadalmat „A Jézus kistestvérei Társaság”-ban. Életét ezt követően a mongoloid, a szellemi fogyatékos gyerekeknek szentelte. Jelenleg nyugdíjas, de tevékenységét a fiatalokkal most is folytatja.

A házban lakott civilek viszonylag jóval kisebb büntetéseket kaptak. Mint korábban említettem, a Buda-Déli Internálótáborban heten voltunk egyszerre. A zöm egy év után szabadult. Doszpot István két évig volt bezárva. Ragoncsa István pedig csaknem három évet töltött az internálótáborban. Három évet volt börtönben Varga Lajos, a mozgalmunk pénztárosa, anyagi ügyeinek vezetője. A vád ellene tiltott szervezkedés volt. Valójában letartóztatásának igazi oka az volt, hogy a fiatalok számára rendszeresen szervezett kirándulásokat, túrákat.

A Rákosi-rendszer alatt az egykori pálos kolostorból kialakított fegyintézetből, Márianosztráról, kitelepítették a női rabokat. Aztán valamennyi papot, egy sor, súlyos büntetését töltő politikai fogollyal együtt ide gyűjtötték össze. A foglyok a büntetésük kezdetén, gyakran évekig is magánzárkán voltak, senkivel nem találkozhattak. Később valamit enyhítettek a sorsukon, és különböző nehéz fizikai munkát végeztettek velük. Így a kötélverőműhelyben dolgoztak, vagy a bakancsjavító részlegben. A celláik fűtetlenek voltak, az ételük pedig gyalázatos moslák. Napirenden voltak a tettelegességek, a durva, a trágár, az embert megalázó beszéd. A raboknak csak számuk volt, a nevüket nem használhatták. Négy esztendő telt el ilyen viszonyok között, s László atya végül a budapesti Gyűjtőfogházba került. Amikor Nagy Imre lett a miniszterelnök és némileg enyhült a terror, a koholt pereket felülvizsgálták, és lassan kezdték elbocsátani a rabokat. László atya szabadulására 1956. október 15-én került sor.

Amnesztia 1956. október 15.

Ikvay László beesett arccal, meggörbült háttal, testileg-lelkileg meggyötörten jött haza. Arcáról eltűnt a korábbi derű, a homlokát végigbarázdálták az átélt gyötrelmes évek ráncai. Azonnal alapos orvosi vizsgálatnak vetették őt alá, aztán Bartos Sándorék mátrai nyaralójába, Mátraszentimrére utazott, hogy kissé kipihenje, és rendbe szedje magát, felerősítse a megromlott egészségét. Mielőtt elutazott volna, néhányunkat felkeresett. Ekkor tudhattuk meg tőle, mi is történt vele az elmúlt években, hogy közülünk kiket figyelt az ÁVH, kiktől faggatták őt a kihallgatásai során. A négy év börtön súlyos nyomokat hagyott benne. Korábbi bátor elszántsága megroppant. Halkan beszélt és óva intett bennünket, vigyázzunk, mert állandó életveszedelem vesz körül bennünket. A Mátrában érte őt az 1956. október végén kitört forradalom híre. Azonnal visszasielt Pestre. Édesanyját féltette, aki akkor az események egyik legforróbb helyszínén, az Astoriával szemben lakott. Itt várta ki ő is a forradalom letörését. Aztán jelentkezett az egyházi hatóságnál és beosztást kért. A Mária utcai, volt jezsuita rendház templomába osztották be lelkésznek. Kívüle akkor még két pap volt ott akkor szolgálatban. Kalmár Ödön ciszter szerzetes, a templom igazgatója és Kis László, a volt egyetemi lelkész, aki évekig lakott a Gát utcában. Nem sokáig örülhettek a viszontlátásnak. Ikvay Lászlót hamarosan továbbhelyezték. Az angyalföldi Béke téri plébániára került káplánnak. A költözéskor néhányan megkerestük őt, hogy segítsünk neki a bútorok átszállításában. Hosszú évek után ez volt az első alkalom, hogy találkozhattunk. A Béke téri plébános, Szkladányi Ágoston, volt tábori lelkész nem nagyon örült Lászlónak, mert félt, hogy majd bajba kerül miatta. Ezért, hogy elejét vegye mindenféle kapcsolattartásnak, szigorú napirendet írt elő neki, és nem engedte, különösen az esti órákban, hogy elhagyja a plébánia épületét.

A második meghurcoltatás

Csaknem négy és fél év telt el az emlékezetes 1956-os forradalom után, amikor már eléggé megszilárdult a szovjet segítséggel visszaállított kommunista diktatúra. A felkelés nyomán több százan kerültek bitóra és a börtönök dugig megteltek a súlyos büntetésekkel sújtott felkelőkkel. A hatalom csak ezt követően látta elérkezettnek az időt, hogy megsuhogtassa az ostort az egyház fölött. A hatalom birtokosait két dolog bántotta különösképpen. A pápa kitiltotta Budapest területéről mindazokat a békepapokat, akik az Állami Egyházügyi Hivatal megalakulását, illetve a püspökök eltávolítását követően elfoglalták a nagyobb budapesti plébániákat. A másik szívfájdalmuk a bíboros prímás megoldatlan helyzete volt. Mindszenty bíboros a felkelés utolsó óráiban a parlamentben tartózkodott, és onnan 1956. november 4-én reggel, a szovjet páncélosok megérkezését követően, gyalogosan ment át a közeli amerikai nagykövetségre. Ott menedéket kért és kapott. Természetesen a házat nem hagyhatta el, azt a titkos rendőrség körülvette, és éjjelnappal megfigyelés alatt tartotta. Az önkéntes száműzetésben élő prímás története bejárta a világot és a Kádár rendszernek az Egyesült Nemzetek ülésin rendre felhánytorgatták ezt a szégyent. Tehetetlen dühükben a kommunistáknak nem volt lehetőségük arra, hogy a felkelők ügyeinek kivizsgálása és lezárása előtt odasújhassanak az Egyháznak is.

1961-ben azonban elérkezettnek látták az időt a cselekvésre. Február 6-án éjjel a politikai rendőrség nagyszabású razziaát folytatott Budapesten. Ezen az éjszakán, az erre az akcióra előkészített rendőrtiszti különítmények tagjai, Budapesten közel 3000 lakást kutattak át. Alapos munkát végeztek. Nálam például átlapozták az összes könyveimet, begyűjtötték valamennyi fényképet, a hat gyermekemet kiszedték az ágyból, aztán még a fekhelyüket is gondosan szétszedték, átvizsgálták. Órákig tartott a házkutatás, s végül még a pincében levő, közel húsz mázsa tüzelőt is átlapátolták, mert feltételezték, hogy az alá valami rendszerellenes propagandaanyagot rejtettem el. Nem találtak semmit. Az egész kutatás igen szerény eredményt hozott. Elvitték tőlem Tóth Tihamér „*Tiszta férfiúság*” című könyvét, Papini „*Krisztus története*”-t, és néhány bibliai tárgyú diafilmet. Ezeket tiltott, vallásos propagandaanyagnak minősítették. Magukkal vitték a hatodik osztályos fiam iskolai, környezetismereti füzetét, amelyben házi feladatként a környéken fellelhető gyárak nevét kellett felsorolnia. Erről rögtön megállapították, hogy ezeket az adatokat én bizonyára ipari kémkedés céljából írtam fel.

Akkor éjjel tömeges letartóztatásokra is sor került. A korábban, 1956 őszén amnesztiával szabadult elítélteket mind visszavitték a börtönökbe. Az akciót megtorlásul szánták a hajthatatlan az egyházi vezetéssel szemben, főleg azért, mert a papok jelentős része vonakodott bekapcsolódni a „Békepapi Mozgalomba”, másrészt így akartak visszavágni a Vatikánnak, amiért oly szigorúan büntette a rendszerrel együttműködő papokat.

László atya mögött is bezárult a belügyi nyomozó hatóság kezén levő, Gyorskocsi utcai fegyház kapuja, és ezzel kezdetét vette egy újabb, több hónapig tartó nyomozás. A korábban végigkutatott lakások lakói számára is ekkor kezdődtek a folytonos éjszakai zaklatások, a kihallgatások, a zsarolások, fenyegetések, melyek mind azt célozták, hogy tegyünk László atya ellen terhelő vallomást, adjunk rendszeresen jelentéseket baráti körünk tagjairól, vállaljunk besúgó munkát a politikai rendőrség részére. A helyzetünk ekkor, a korábbiakhoz képest némileg módosult. Nem kellett bemennünk az Andrássy úti székházba, hiszen azt addigra már bezárták, helyette a volt Pestvidéki fogház cellái, kihallgató helyiségei lettek a kihallgatások helye. Ekkor már nem alkalmazták a korábbi gumibotos veréseket, az agyafürt fizikai kínzásokat, sőt nagyon is ügyeltek, hogy ilyen hírek ne szivárognak külföldre. De ugyanakkor kilátásba helyeztek megtorlásokat, bosszúállást a családon, kitelepítést,

munkahelyről elbocsátást, stb. A hat apró gyerek mellett mindezt elviselni nem volt könnyű. Végül mégiscsak megszabadulhattam a markukból. Több hónapos eredménytelen kísérletezés után visszaadták a korábban lefoglalt „bűnjeleket” és felhagytak a szervezésemre irányuló kísérleteikkel. László atya ismét bíróság elé került, ahol a korábban elengedett büntetés részét a bíróság ismét megerősítette, és azt még újabb esztendővel meg is toldotta. Mikor az ítélelhirdetésre sor került, már semmi reményünk nem maradt, hogy élve, valaha is újraláthassuk őt.

1961 őszén, több héten keresztül vidéki kiküldetésben dolgoztam Debrecenben, és a szabad időmet arra használtam, hogy végigjártam a Déri Múzeum csodálatos képműgyűjteményét, a híres Munkácsy festményeket.

Már a múzeum bejárati kapujában nagy plakátok hívták fel a látogatók figyelmét az alagsorban levő alkalmi kiállításra, amelyet a belügyminisztérium nyomozó szervei állítottak össze. Életnagyságú fényképek sorakoztak a bejárati folyosó két oldalán. A letartóztatott papok félelmetes gonosztevőkké retusált poszter képei egy kiterjedt „fegyveres összeesküvést” lepleztek le, és bemutatták a nyomozás közben talált bűntárgyakat, fegyvereket. Kíváncsian mentem le az alagsorba, vajon mit is mutogatnak ott a gyanútlan látogatóknak? A bevezető folyosón láthattam a nem régen lezajlott papi per vádlottjait: Lénárd Ödön, Ikvay László, Tabódy István, Túry Lajos, Emődy László gengsztereknek retusált fényképeit, az életnagyságúnál kétszeresre nagyobb óriás poszterekben. Ezekkel rémisztették a látogatókat. Mindegyik olyan volt, mint egy-egy sátán. A felnagyított „vallomások” részletes képet festettek a készülő hatalomátvételről, és a tárlókban tucatnyi kézfegyver, ládászám odaöntött lőszer, kézigránát, uszító röpcédulák voltak. Ezeket állítólag ezeknél az embereknél foglaltak le. A sok puska, géppisztoly, kézigránát és egyéb támadóeszköz láttán felmerült bennem a kérdés, ennyire ostobának néznek ezek bennünket? Azt hiszik akad, aki mindezt el is hiszi? A szovjet fegyverekre támaszkodó hatalom, a terror ilyen gyermek hazugságokkal állt elő.

Igen, az volt az érzésem, hogy tulajdonképpen nem a fegyverek voltak számukra a legfélelmetesebbek, hanem sokkal inkább maga az igazság. Azt még önmaguknak is féltek bevallani. Ezért írtak fehér könyveket, amelyek hosszú oldalakon állították, hogy a kiállítás anyaga mennyire hűen tükrözi a mindenre elszánt klerikális reakció szervezkedését, amely ha kell, még a gyilkosságoktól sem riad vissza. Vajon mindez csupán a nyomozószervek túlkapása volt, mellyel újabb érdemeket kívántak elérni kenyéradó gazdáik előtt? Vagy egyszerűen, naivul azt képzelték, hogy egy-egy ilyen kiállítással ismét maguk mellé állíthatják a belőlük véglegesen kiábrándult tömegeket?

Az ezüstmise

1962 tavaszán, pontosabban március 21-én volt László atya pappá szentelésének 25. évfordulója. Azokban a napokban ő a hírhedt sátorlajújhelyi börtönben raboskodott. Hideg tavasz volt. A jeges, viharos szél folyamatosan rázta, zörgette a cellák ablakait. A kemény darócba öltözött rabok reszketve húzták össze magukon a rabruhát. Hármásával voltak bezárva egy-egy cellába. Fekhelyük egyszerű deszka priccs volt, az ételük csaknem ehetetlen moslék. A börtönbeli bánásmód elviselhetetlen és gonosz volt. A cellákat titkon lehallgatták. Minden szóra figyeltek, ami a rabok között elhangzott.

Az egyik cellában Tabódy Istvánt őrizték. Vele volt Ikvay László és Halász Piusz ciszter szerzetes is. Tabódynak sikerült kijátszania az örök éberségét. A nagy ritkán engedélyezett tisztasági csomagjában bort küldtek be neki. Ezt egy fogkrémes tubusba rejtették el. A tubus alját megbontották, a fogkrémet gondosan kimosták belőle, s aztán feltöltötték borral. Rá is írták apró betűkkel a tubusra, hogy „vinum”, azaz bor. A beérkezett csomagokat átvizsgáló ÁVH-s tiszteknek nem tűnt fel a küldemény. A latin feliratot sem értették.

A cella lakói boldog örömmel készültek Ikvay László ezüst miséjére. Hosszú idő után ismét Sanctissimum (Oltáriszentség) birtokába jutottak. Elhatározták, hogy az Oltáriszentség egy parányi darabját elrejtik, hogy naponta adorálni, imádkozni tudjanak előtte. Ezért az ostya egy darabját egy kis nylonba tették. Ujjukkal a kenyéradagjukba lukat fúrtak, abba dugták bele a szentséget, és hogy a szokásos motozásnál elkerüljék a feltűnést, a nyílást, ahol a parányi nyilon a kenyérben elrejtették, egy kis kenyérbéllel el is tömték.

Bármennyire is óvatosak voltak, az őrségnek tudomására jutott a dolog. Azonnal motozást tartottak a zárkában és a szentséget megtalálták. A három rab szeme láttára, nagy röhögések közepette bedobták a disznók moslékjába. A rabokat aztán egyenként kihallgatásra vitték. Először Tabódyt szólították. Mikor visszajövet belépett a zárka ajtaján, csak annyit mondott: ti nem tudtok semmit, a balhét én magam viszem el. Naiv volt. Nem, tudta, hogy a cellája folyamatos lehallgatás alatt volt. Halász Piusz volt a következő, akit kihallgatásra vittek. Az első kérdés az volt, mit mondott Tabódy? Semmit, válaszolta. – Na, ne okoskodjon, hallottuk, hogy magára akarta vállalni a felelősséget. Halász Piusz felháborodott. – „Tehát maguk hallgatóznak”? Dühében és tehetetlen kínjában ordított, amiért még itt is folyton zaklatják az embert, még itt is megfigyelik, még itt is keresik az alkalmat, hogy megfenyítsék. A kihallgatásokat követően sötétzárka, gúzsbakötés következett. Ilyen keservekkel ünnepelték a szentelés ezüst jubileumát. Ikvay László is úgy járt, mint Kerkay Jenő jezsuita atya 1952-ben a budapesti Gyűjtőfogházban, akinél hasonlóképpen egy motozásnál megtalálták az Oltáriszentséget. Akkor is a moslékba dobták. Kerkay, mikor meglátta, mit tettek az ÁVH-sok, csaknem megőrült. Tehetetlen kínjában ordított, tiltakozott, de mindez mit sem használt.

Lehetett volna egy pap számára nagyobb fájdalmat okozni, mint ezt a példátlan kegyetlenséget? Nem hiszem. A rabság napjai, hetei kínos lassúsággal teltek. Az atya és egyik ciszter szerzetes rabtársa, Alszászy Károly, ősszel elhatározták, hogy megpróbálnak kegyelmi kérvényt írni, hiszen tudták, milyen alaptalan vádakkal, kitalált cselekmények alapján kerültek több esztendőös büntetésre. Az atya azt is tudta, hogy a nyolcvanon túl levő édesanyja milyen görcsös kitartással várja a szabadulását. Kettőjük között mindig is igen mély, szeretetteljes volt a kapcsolat. Így került sor a kérvény megírására. Különös módon, a belügyi hatóságok helyt adtak a kérelemnek, és az atya ismét amnesztiát kapott. Ebben azonban fontos szerepet játszottak azok a nemzetközi tiltakozások is, amelyekkel az Amnesty International folyamatosan bombázta a kormányzatot. A tiltakozásokon kívül a nyugat-

európai államok büntető szankciót is alkalmaztak, és nem voltak hajlandók átvenni a magyar húsexport szállítmányokat.

A kommunisták végül is meghátrálni kényszerültek. Nem győzték a szakadatlan rájuk záporozó tiltakozásokat, a börtönajtókat meg kellett nyitniuk. Ha fogcsikorgatva is, de mégiscsak eltörölték a sok-sok esztendő büntetéseket. Lassanként valamennyi letartóztatott pap szabadlábra került. Ebben VI. Pál pápa személyesen járt közbe. Amikor az ország egyre romló gazdasági helyzete Kádárt rákényszerítette, hogy kölcsönkért, segélyért kilincseljen, Rómába is elment, és a pápa segítségét kérte. VI. Pál ekkor olvasta fel neki a börtönbe zártak névsorát, és sürgette, hogy engedjék őket szabadon. Kádárnak kellett a nyugati hitelek, értékesítenie kellett a termékeinket. Szóval nem a maguk „jóindulatából” engedték el őket. László atya 1963-ban szabadult, miután összesen nyolc esztendőt töltött el rás mögött. A börtönben, Márianosztrán a papok szőnyeget szőttek, aztán a pesti Gyűjtőfogházban dolgoztak a suszterműhelyben, meg a mosodában. Végül pedig bekerültek a fordítói irodába, és különböző könyvek, szaklapok fordításával foglalkoztatták őket.

A politikai nyomozó hatóságok azonban még ekkor sem hagytak fel az elítéltek zaklatásával. A cellákba mindenütt köztörvényes fegyenceket raktak a papok közé. Most kerültek elő a Belügy Minisztérium akkori titkos levéltárából azok a jelentések, amelyeket egy ilyen fegyenc írt rendszeresen Ikvay Lászlóról, a vele folytatott beszélgetéseiről. A börtönben működő besúgóknak hetenként kellett beszámolniuk mindarról, amit rabtársaiktól hallottak. A jelentésekből az is kiderült, hogy néhány cellában lehallgató berendezéseket helyeztek el. Később, amikor a besúgók megtették a jelentéseiket, felelősségre vonták őket, hogy miért nem számoltak be nagyobb részletességgel, miért nem mondtak el több, más dolgot is, amit a lehallgató készüléken át magnószalagra vettek. Ettől kezdve a besúgók, félve a büntetéstől és bizonyos kedvezmények megvonásától, még részletesebb beszámolókat adtak. Így került sor arra is, hogy a besúgó egy beszélgetés során elmondta, hamarosan letelik a büntetése és szabadulni fog. László atya ekkor a besúgó kérésére többünk nevét és címét is megadta neki, azzal a kéréssel, hogy keressen fel bennünket és vigyen hírt nekünk róla.

A szabadulást követően senkinek sem engedélyezték, hogy papként tevékenykedjék. Tilos volt misézni, prédikálni, gyóntatni, – tilos volt minden nyilvános szereplés. Az egyházmegyei hivatalok fanyalogva fogadták a „fekete báránycsapat”, az Állami Egyházügyi Hivatal éberrel ügyelt, hogy távol tartsa őket a hívektől. László atya számára nem maradt más, mint a nyelvtudásának a kamatoztatása, ezért folytatta a korábbi fordítási munkákat.

Az Astoriával szemben levő félemeleti üzlethelyiségre, ahova a mamát a Gát utcai ház felszámolását követően elhelyezték, szemet vetett egy vállalat és cserébe hajlandóak voltak a kis helyiségért felajánlani egy zuglói villalakat. A lakásomtól alig két-három saroknyira kaptak egy tágas, szép, kétszobás lakást. A mamát nagyon megviselte a fiára való hosszú várakozás, összeroppant, rossz állapotban volt. László atya megkereste régi barátját, Gyulay Ernő doktort, akit az ostrom alatt mint kezdő egyetemistát a Gát utcai ház pincéjében rejtegetett. Gyulay doktor a szomszédos Uzsoki utcai kórház belgyógyász adjunktusa volt. Ő vette fel a mamát egy-két hétre az osztályára és egy kis injekciókúrával próbálta felerősíteni. A dolog egyszerűnek és keresztülvihetőnek tűnt. A mama is szívesen vállalkozott a kezelésre. Ám egy alkalommal, amikor éjjel felkelt az ágyból, a síkos padlón elcsúszott és combnyakcsont-törést szenvedett. Ez a baleset végzetesnek bizonyult. Belázasodott, és néhány nap alatt, 1965. február 9-én, 84 éves korában meghalt. A temetésére egy héttel később az Óbudai temetőben került sor. A sírnál ott állt a két gyermek, László és húga Nóri a hét gyermekével. Közülük az egyik unoka, Tahy-Tóth László, színinövendék Mécs László: „A királyfi három bánata” című versét mondta el.

A haláleset László atyát súlyosan érintette. Éppen most, amikor végre megpihenhetett volna egy kicsit a mama mellett, most kellett őt elveszítenie. Nem találta a helyét. Túl nehéznek bizonyult a kereszt, amit a vállára tettek. Sürgősen szüksége volt arra, hogy valami

társaságot találjon, ahol emberek között lehet. Angyalföldön, a Rokolya utcai lelkészség vezetője adott számára egy szobácskát. Ő cserébe elvállalta, hogy ellátja a lelkészség irodai szolgálatát. Azt hitte, hogy sikerrel talált helyet magának. Nem is sejtette, hogy ez is a titkosrendőrség ördögi terve volt, hiszen aki befogadta, tudta, hogy a szobája be van mikrofonozva, sőt a szállásadója rendszeresen írásos jelentéseket is adott róla. Abban az időben még igen gyermekcipőben járt a lehallgatás. A mikrofonok a hangot csak kis távolságra tudták továbbítani. Ezért a ház előtt folyton ott állt egy rendőrségi pobjeda gépkocsi, amelyben benne ült az a titkos rendőr, aki szalagra rögzítette a beszélgetéseket. Ez viszont könnyen feltűnhetett. Változtatni kellett a módszeren. A titkosszolgálat a szomszédos Forgácsoló Szerszámgyárban kibérelt egy helyiséget, amelynek az ablaka az atya szobájára nézett. Onnan már feltűnés nélkül készültek a hangfelvételek. A gyárban pedig azt mondták az érdeklődőknek, hogy a posta telefonos szolgálata bérelte ki a szobácskát. Így félt az akkor külsőleg oly magabiztosnak látszó rendszer még egy egyszerű, testileg-lelkileg meggyötört paptól is.

A leningrádi kirándulás

1968 tavaszán váratlanul egy utazási lehetőséget kapott. Egy békepapi társaság utazott szovjetunióbeli látogatásra. A létszám azonban sehogy sem akart kikerekedni. Ő, aki annyira szeretett utazni, a hosszú bezártság után, alig várta, hogy átléphesse a határt, de erre nem volt lehetősége, hiszen útlevelet nem kaphatott. Aztán elfogadta, hogy a békepapok közbenjárására őt is felvették a Szovjetunióba kiutazók listájára. Számára mindegy volt hová utazik, ő csak menni akart valahová! A Néva-parti Leningrádba, éppen az ortodox húsvét ünnepén érkeztek meg. Nagy nehézségek árán sikerült bejutniuk az éjféli, feltámadási szertartásra, mert a székesegyház körül már a délutáni órákban hatalmas tömeg tolongott. Az ortodox papok egy svéd, luteránus küldöttséggel együtt felvitték őket a templom karzatára, ahonnan végig jól láthatták a pompás, gazdag liturgiájú, keleti szertartást, amelyet egy nagy kórus éneke kísért. Felejthetetlen volt az élmény, és még nagyobb az a lehetőség, hogy közben alkalma volt bizalmasan elbeszélgetni a svéd püspökökkel. Azok nagy érdeklődéssel hallgatták a börtönből nem régen szabadult pap „élménybeszámolóját” a magyar papság kálváriájáról.

A másik leningrádi élmény a Kazáni Szűz templomában tett látogatásuk volt. Ezt a székesegyházat a szovjet hatóságok bezbozsnyik, atheista múzeumnak alakították át. A tárlatvezető franciául beszélt. A küldöttséget ő vezette végig a múzeumon. Fölényes biztonsággal érvelt, magyarázott. Nyilván nem volt hozzászokva, hogy valaki is ellentmondjon neki. László atya azonban nem tudta magába fojtani a véleményét, és megcáfolta az állításokat. A meglepett tárlatvezető megkérdezte, honnan veszi az érveit? Ő büszkén válaszolta, hogy azt magától Lenin személyi titkárától, Jakob Lorentztől tanulta, aki neki Fribourgban tanára volt. A látogatáson részvevő békepapok nagyot néztek, amikor a bátor kiállását látták és érvelését hallották. Ikvay atya a vita közben gondosan ügyelt arra, hogy ne legyen sem sértő, sem fölényes. Nem akarta megbántani az idegenvezető személyiségét, mégis mindenképpen el akarta mondani a maga véleményét. Ez is jellemző volt rá.

A Szovjetunióbeli utazás valóságos lelki felfrissülés volt számára. A sok éves elhallgattatás után végre ismét megszólalhatott. Nem is akárhol, nem is akárkik előtt, és a meghunyászkodó, gyáva békepapoknak megmutathatta a keresztény filozófia, humanizmus és szociális tanítás igazi értékeit.

Ismét Svájcban

Ha a történetet folytatni akarom, akkor vissza kell kanyarodnom Miklós bácsihoz, akinek a jellemzésével a családi történetet bevezettem. Miklós bácsi a háborús események alatt végig Kassán maradt. Amikor pedig az újonnan megalakult csehszlovák kormányzat kollektív büntetéssel sújtotta, és minden állampolgári jogától megfosztotta a magyar kisebbséget, a maga módján megpróbált ez ellen valamit tenni. A sovinszta szlovák vezetők gyűlölete ellen azonban csaknem tehetetlennek bizonyult. Három évig próbálkozott, de csak annyit ért el, hogy végül ő maga is veszélybe került. 1948-ban nem maradt más választása, menekülnie kellett. Csehországba, Prágába utazott és ott régi barátai segítségét kérte. Azok juttatták át őt illegálisan a határon, valahol az egykori szudéta német területen. Azonnal visszatért Svájcba, egyenesen Fribourgba, és ott talált menedéket. Amikor pedig 1956-ot követően Svájcban is megszorodott a menekült magyarok száma, átvette a menekültek lelki ellátásának minden gondját, ő lett a hivatalból is kinevezett svájci, magyar főlelkész. Unokaöccse sorsáról évekig ő sem tudhatott meg semmi közelebbit. 1956-ban értesült az addig történekről, aztán az 1961-es, második letartóztatásról csupán egy rövid levélke árulkodott. Hasonlóképpen értesült az újabb szabadulásáról, sőt azt is tudta, hogy unokaöccse el van tiltva minden papi tevékenységtől.

1969 tavaszán különös látogató érkezett hozzá Fribourgba. Egy kassai egyházmegyes paptársa, az időközben egri érsekké kinevezett Brezanóczy Pál kereste fel őt egy hétvégén. Az érsek Rómában járt valami hivatalos ügyben, és hazafelé egy kis kerülőt tett Fribourgba. Hamar el is árulta, miért jött. Súlyosra fordult a rákbetegsége, és ennek gyógyítását, vagy legalább is késleltetését egy svájci gyógyszertől remélte. Arra kérte Miklós bácsit, hogy próbálja megszerezni a számára oly fontos orvosságot. Hétfége volt, a patikák zárva voltak, de Miklós bácsinak volt olyan ismerőse, aki egy órán belül meghozta a kért gyógyszert. Brezanóczy érsek azt sem tudta hová legyen az örömtől. Valamivel viszonzni akarta Miklós bácsi segítőkészségét. Azt mondta neki, kérjen bármit, ő hajlandó megtenni neki. Miklós bácsi azonnal kimondta, mit szeretne.

– „Van nekem Pesten egy unokaöcsém, a Laci. Három éve szabadult a börtönből, de azóta sem gyakorolhatja a hivatását. Ezt a fiút én neveltem. Rengeteget költöttem rá, amikor tanítottam. Most pedig látom hiábavaló volt a fáradságom. Ráadásul napról napra gyengébb vagyok. Öreg koromra kellene valaki, aki segítségemre lenne. Intézd el, hogy kiengedjék őt ide hozzám.”

Brezanóczy azonnal késznek mutatkozott a segítségre. Alig érkezett vissza Egerbe, hivatta László atyát. El is mondta rögtön a történeteket és feltette a kérdést, vajon ki akar-e menni Svájcba? – Váratlan jött a kérdés, László atya hirtelen nem is tudott dönteni. Néhány napos haladékot kért, és visszatért Pestre. Itt aztán sorra járta a rokonokat, barátokat és mindenkinek kikérte a véleményét. Mikor nekem is elmondta az ajánlatot, azonnal azt válaszoltam, hogy élni kell neki ezzel a lehetőséggel. Amíg nálunk kommunizmus lesz, neki soha nem lesz egyetlen nyugodt pillanata sem. A letartóztatás veszélye mindig fenyegetni fogja, és a papi hivatását sem gyakorolhatja.

Valószínű, hogy a többi megkérdezettek is hasonlóan vélekedtek, ezért visszautazott Egerbe, és kérte az érsek közbenjárását. Amikor pedig az illetékes belügyi szerveknél benyújtotta a kérelmét, ígéretet kapott, hogy jóindulatúan kezelik a kérését. Konzuli útlevelet fog kapni, hogy bármikor, ha úgy érzi, nem tudja megszokni, visszatérhessen Budapestre. Ez az ígéret még inkább megerősítette őt, hogy nem kockáztat semmit, meg kell próbálnia.

Augusztus végére értesítették, hogy az ügye jól halad, megkezdheti a felkészülést az utazásra. Sorra felkeresett bennünket, és elbúcsúzott. Fájdalmas volt ez az elválás, hiszen azt éreztük, könnyen lehet, hogy többé már nem találkozunk. Aztán elérkezett az utolsó nap. A kiutazás előtt egy nappal a kezébe nyomták az útlevelét. Megdöbbenve látta, hogy a korábban beígért konzuli útlevél helyett hontalan útlevelet kapott. Ez pedig azt jelentette, hogy ide soha többé vissza nem térhet, mert megvonták tőle az állampolgárságát, és egyszerűen kidobták az országból. Semmit nem tehetett. Fogta a szerény kis táskáját, és elutazott Bécsbe. A kapott pénzből egy odáig szóló vasúti jegyre telt.

Megérkezett a Westbahnhofra, és bement az első plébániára, amely az útjába akadt. Ott Peter Lorenz, a volt diáktársa után érdeklődött. Mondták neki, hogy Bécs közelében lakik, onnan talán negyven kilométerre, a Bécsi-erdő déli szegélyén, egy Pottenstein nevű városkában.

Peter alig ismert rá barátjára, amikor az egy kis aktatáskával a kezében bekopogott hozzá. Néhány napra vendégül látta, s ez alatt gondoskodott, hogy legyen elégséges ruházata, fehérneműje. Így indult neki a további útnak, ki Fribourgba. Miklós bácsi várta az állomáson. Volt miről beszélniük. Az öreg nem is akarta megengedni, hogy valamit is dolgozzon, boldog volt, hogy kihozathatta és gondoskodni tudott róla. Később azonban magával vitte a vidéki útjaira, és mindenkinek nagy boldogan újságolta, kit is hozott magával. Nagyon büszke volt az unokaöccsére.

Egy alkalommal Churban jártak és Miklós bácsi bemutatta őt az ottani püspöknek.

– Ez itt az unokaöcsém, most szabadult ki a börtönből. Nyolc évig volt bezárva.

A püspök nyájasan mosolygott.

– Jó, nagyon jó! – mondta.

Miklós bácsi indulatosan fölfortyant.

– Mi az, hogy jó? Tudja maga egyáltalán, hogy nem nyolc év, de még egyetlen nap is mit jelent egy ilyen embertelen börtönben?

A püspök megszégyenülten hallgatott.

Emigrációban

Elmúlt az első napok varázsa, hogy újra láthatta az ősi várost, ahol annyi szép esztendőt töltött, és egyre türelmetlenebbül várta az alkalmat, hogy végre valamit dolgozhasson is. Aztán ez is elérkezett. A bécsi emigrációban élő Mindszenty bíboros személyi titkára, Vecsey József megbetegedett és hosszabb ideig tartó gyógykezelésre kellett utaznia. Megfelelő helyettest kerestek, és a választás ráesett. Visszatért Bécsbe, és beköltözött a Boltzmann Gasseba, a Pazmaneumba, ahol a primás lakott. Három hónapig tartott ez a helyettesítés, és ez alatt a bíboroshoz fűződő kapcsolata még jobban elmélyült. Gyakran beszélgettek a hazai eseményekről, a börtönélményekről.

Három hónappal később visszatért Fribourgba. Ott találkozott András Károly újságíróval, aki korábban, kezdő újságíró korában szintén a Gát utcában lakott. András Károly időközben családjával együtt kikerült az Egyesült Államokba és miután befejezte egyetemi tanulmányait, a Szabad Európa Rádió egyik alapító tagja lett. Az ő biztatására László atya is bekapcsolódott a rádió munkájába. Idehaza mi, akik titokban állandó hallgatói voltunk ezeknek az adásoknak, bár a nevét nem mondták be, de a hangjáról és a beszédstílusáról azonnal felismertük őt. Boldogok voltunk, hogy legalább így hallhatjuk a prédikációit, a hangját. Hamarosan bekapcsolódott a kinti magyar szervezetek munkájába, főleg a Pax Romana mozgalomban tevékenykedett és számos írása jelent meg a Rómában kiadott magyar nyelvű folyóiratban, a „*Katolikus Szemlé*”-ben. Ismét elemében volt. Sokat írt a külföldi szaklapokban, gyakran utazott, lelkigyakorlatokat, előadásokat tartott.

Aztán megérkeztek hozzá az első hazai látogatók. Nem volt véletlen, hogy közöttük az első az a besúgó pap volt, aki oly nyájasan befogadta őt, amikor a börtönből kiengedték. Nyilván azzal a megbízatással utazott ki hozzá, hogy kipuhatolja, kikkel tart kapcsolatot, kik írnak neki leveleket?

Levelek

Amikor tehettem, néhány soros levéllel mindig megkeresett bennünket. Óvatos volt, nem akart bennünket kellemetlen helyzetbe hozni, ezért aztán levelet soha nem írt, hanem minden alkalommal egy-egy képeslapon küldött rövid, néhány szavas üzenetet. Úgy gondolta, hogy ezek a képeslapok jobban elkerülnek a hatalom cenzorainak figyelmét, ráadásul azokra nem kellett feladót írni. Jó húsz év távolából megpróbáltam előkeresni ezeknek a lapoknak egyikét-másikát és most, amikor sorra leírom őket, ezzel a hiteles szöveggel szeretném a szavain keresztül is közelebb hozni őt, bemutatni egyéniségét. Ott, ahol szükséges, néhány zárójelbe tett megjegyzéssel teszem érthetővé azt, ami az olvasó számára esetleg nem világos.

Lourdes 1971 szept. 12.

Mindnyájatokról megemlékeztem ezen a csodálatos helyen.

László a.

Fribourg 1972. okt. 28.

Kedves Ferikém! Köszönöm közös lapjaitokat és a leveledet! Bizonyára szép kikapcsolódás volt az utazás, ami Rád fért. (Újvidéken jártam Forgó L.-nál, akinek ő adta meg a címet.) Örülök az állásváltotatásodnak. (Sekrestyés lettem a Városmajorban.) Nem lehetne közelebb lakást kapnotok?

Idén nagy vendégjárás volt nálam. Júniusban Lehel és felesége, szeptemberben Nándi és felesége. Utóbbiakkal szép utat tettünk Olaszországban. De sok más rokon, barát, ismerős is meglátogatott. Most Edit (Mayer) van itt, aki svájci és ausztriai rokonainál járva minket is felkeresett.

Mindnyájatokat nagy szeretettel ölel László a.

Fribourg. 1973 máj. 16.

Kedveseim! Köszönöm húsvéti jókívánságaitokat, amelyet szeretettel viszonzunk. Sajnálom Jucit, imádkozom érte. (Feleségemnek epekőműtétje volt.) Ma a diabetes nem veszélyes. Jól vagyunk. Húsvét előtt találkoztam Laci és Gábor unokaöcsémel. Húsvét után pedig Brüsszelben Szikora Feriékkel. Bécsben Téglás Pistával (Újvidék) Forgó L. barátjával. Őt már nagyon régen nem láttam. Életemben először Belgiumból Angliába utaztam. Érdekes élmény volt. Hogy vagy megelégedve az új állásoddal és a főnököddel? Sok szeretettel ölel mindannyitokat és imáiba foglal:
László a.

Fribourg 1973 júl.9.

Kedveseim! Köszönöm a leveleteket. Juci kímélje magát. Ne grüblizzen! Ahogy esik, puffan! Rá kell hagyatkozni a Gondviselésre! Örülök, hogy Laciékkal együtt lesztek. Nálam nagy vendégjárás volt:

Nóriék két hétre, Döme J, Oross L. és még sokan mások. Örülök, hogy új helyeddel meg vagy elégedve. Érdekelne, hogy kinél volt Z(ürich)-ben (Csepregi kanonok). Örültem a fiadról, Tóniról írt jó hírnek. Imádkozom érte. Az E(gyházat) még mi fogjuk kisegíteni. Június 16-tól, szeptember 6-ig távol leszek. Különböző helyeken kisegíték. D(oszpot) Pistáékkal találkoztam (Sydneyből jöttek látogatóba).

Szeretettel ölel, és imáiba foglal: László a.

1974. február 11. Weinfeldén

Levél Varga Lajosnak:

Kedveseim! Elli névnapjára sok szeretettel kívánok minden jót. Jan. 12-vel ideköltöztem, mivel végleges állást kellett vállalnom. Fájó szívvel mondtam búcsút Fribourgnak, ahol hét diákévet és az utóbbi négy évet töltöttem, valamint nagybátyámnak, akinek innen is segíthetek a munkájában, anélkül, hogy anyagilag a terhére esnék. Itt igen előnyös feltételeket ajánlottak: négyszobás, berendezett lakás, nyugdíjjogosultságot. Igen szép hely, 16 km-re a Bodeni tótól. Zürichből nem messze, 10.000 lakosú község.

Mindannyitokat szeretettel ölel:
László a.

Ezüstlakodalom

1974. augusztus 20-án ünnepeltük házasságunk huszonötödik évfordulóját. Annakidején az esküvőnk igen szegényes keretekben történt. Maga a szertartás nagyon megható és szép volt, de azt csupán egy szerény ebéd követte, s ezzel be is fejeződött a dolog. Másnap, vasárnap, korán reggel elmentem a Ferenc téri rendőrkapitányságra, mert eleget kellett tennem a rendőri felügyelet jelentkezési előírásának. Mire hazatértem, már össze volt készítve az úti élelem és bár tilos volt, kirándulni mentünk Makkosmáriára. Ott, a nagy fák árnyékában töltöttük a napot. Valamikor a háború alatt jártam ott egyszer. Akkor az egykori mercedárius kolostor romokban hevert, mindent elborított a gyom, a dudva. Maguk az egykori templomfalak két-három méter magasak voltak, és még odabent is magasra nőtt a gaz. A török időben, amikor sokan kerültek fogságba, itt laktak a fogolykiváltó szerzetesek, akik részben koldulva gyűjtötték a váltságdíjat, részben maguk mentek el cserébe fogolynak egy-egy családapa helyett. A felvilágosodott II. József nem látta értelmét egy ilyen szerzetnek. Az ő rendeletére oszlatták fel a mercedáriusok rendjét. A gazdátlan maradt templom és a kolostor épülete az évek hosszú során elpusztult. 1945-től, amikor megkezdődött a fogságba esett sok magyar hazaszállítása, akkor jutott valakinek az eszébe, hogy a Fogolykiváltó Boldogasszony templomát fel kellene építeni. Tették mindezt hálából azok, akiknek sikerült hazajönniük és a terveiket támogatták azok is, akik aggódva várták a még fogságban levő szeretteiket.

Ide jöttem én magam is 1946-ban, amikor hazajöttem a strasbourgi fogságból. Később ide vezetett a „nászutunk” is 1949. augusztus 20-án, az esküvőt követően.

A házasságunk huszonöt éve alatt állandó szolgálatban voltunk. A hét gyermek felnevelése nagy áldozatokat követelt tőlünk. Nekem jóval kevesebb feladatot adott, mint a feleségemnek. Részemről elegendő volt, hogy huszonöt éven át havonta közel 50 túlórárt teljesíttem, hogy ezzel is növeljem a keresetemet. Gyakran éjszakáztam, hiszen az ilyen pótmunkáért még többet fizettek, és az utolsó tíz évben gyakran hosszú hetekre, vidéki munkákra is mennem kellett. Amikor odahaza voltam, naponta ellenőriztem a gyerekek leckéit és segítettem a feleségemnek a háztartási munkában is. Bizony alaposan megfáradtunk mind a ketten.

Erre az időre a kormányzat már tett néhány könnyítést a külföldre utazás engedélyezésében. Azonban az utazási feltételek között szerepelt a munkahelyi ajánlás is (ott kellett felelőséget vállalni a kiutazóért, hogy az haza is fog jönni), a büntetlen előélet, és a lakóhely szerint illetékes, körzeti megbízott ajánlása. Egy egészen kevés valutát is adtak, de az nem volt elegendő a kinti költségek fedezésére. Ráadásul mindezt háromévenként csupán egyszer engedélyezték. Az útlevelet könnyen megkaptuk. Az otthonmaradó hét gyerek elegendő garancia volt nemcsak arra, hogy visszajövünk, de arra is, hogy odakinn nem jár el a szájunk.

Azt terveztük, és arra gyűjtöttük a kis pénzünket, hogy László atyával ünnepelünk majd. Ő esketett, tartsa ő a jubileumot is. A szállás és ellátás java részét barátaim fedezték, azok, akiket útközben felkerestünk.

Jóval a tervezett indulás előtt levélben tájékoztam mindenkinél, és csak akkor láttunk neki komolyabban az előkészületeknek, amikor a kedvező válaszok megérkeztek. László atya a következő leveleket írta:

Weinfeldén 1974. március 14.

Nagy örömmel vettem soraidat és hogy meglátogattok. Legalább együtt ünnepelhetjük az ezüstlakodalmatokat. – Nekem végre fix állás után kellett nézmem és

igen előnyös beosztást kaptam, berendezett lakással és nyugdíjjogosultsággal. Sőt mellette szabad időmben továbbra is besegíthetek 87 éves nagybátyám munkájába. De azért nehéz volt neki és Fribournak búcsút mondanom. Szép munkaköröm van, tanítok is. Már túl vagyok a kezdet nehézségein. De nehéz volt 62 éves fejjel helyet változtatni! Látogatástok augusztus első napjaiban volna a legalkalmasabb, ami azt hiszem, jól beleillik az úti programotokba, és így vendégül tudnák itt látni. Júliusban nagy családi invázió lesz nálam. Nándiék készülnek hozzám és az ikrek. Ha esetleg ez a dátum nem jó Nektek, úgy augusztusban, visszautazás közben, látogathatnátok meg engem. Akkor csak Edit van kilátásban, de hárman elfértek nálam. Új címem: CH 8570 WEINFELDEN Freiestrasse 16. Zárom a soraimat, mert még a kezdetben sok a munkám és elfoglaltságom. Áldásos Alleluját kíván Mindnyájatoknak, és nagy szeretettel ölel: László

Weinfeldén 1974. június 26.

Kedves Feri! Köszönöm névnapj jókívánságaitokat! Június 18-án érkezik ide egy unokaöcsém feleségével, rövid látogatásra. Még nem tudom pontosan mennyi időre. Ha biztosat tudok, és másnap továbbutaznak, közlöm (Bécsben) Nagy Lacival. Igen örülnék ugyanis, ha nem olyan rövid időre szabnátok ittléteteket. Remélem sikerül az időpontokat összeegyeztetni. Igyekszem majd programotokat összeállítani, hogy Zürichben is tölthessetek néhány órát, és este megérkezhesetek Comoba, július 25-én. Kami az utazásra megad minden felvilágosítást. Talán még megvan nála az a levelem, amelyben a Svájcba vivő osztrák útvonalat ismertettem. Gyönyörű út! Tehát ti ugyanazzal, a reggel 7.10-kor induló vonattal jöttök, amellyel zürichi átszállással, este 10-kor érkeztek ide. Juci ne strapálja magát a főzéssel, mert diétáznom kell, neki meg pihennie és kikapcsolódnia. Bár sajnos ki is kell majd szolgálatotok magatokat, mert a házvezetőnőm súlyos beteg. A viszontlátásig nagy szeretettel ölel és vár Mindkettőtöket László a.

A következő levél Nagy László atya címére érkezett Bécsbe, ahol első szálláshelyünk volt.

Weinfeldén 1974. július 18.

Kedveseim

Köszönöm a bécsi lapotokat. Unokafivéremet feleségével és fiával, 18-án vártam, de betegség miatt két nappal elhalasztották jövetelüket. Ezért sürgönyöztem, hogy 22-én jöjjetek. Ha a vendégeim csak egy napig maradnak, akkor már 21-én, vasárnap megérkezhetnétek. Álljatok tehát útra készen, hogy ha szombaton sürgönyözök, vasárnap reggel 7.10-kor indulhassatok. Zürichben átszálltok. A vonat 21.20-kor indul Romanshorn felé és 22.05-kor érkezik be Weinfeldénbe. A szombat esti misétek vasárnapra érvényes ! Nagy Lacit ölelem. Titeket nagy szeretettel várlak 21, vagy 22-én. László a.

Mint a levelek szövegéből is látszik, július derekán útnak eredtünk. Előbb Nagy László atyához utaztunk, aki korábban a második terézvárosi otthonunknak volt a vezetője, s aki első adandó alkalommal, még a hatvanas évek elején egy Bécsbe érvényes útlevelemmel kitelepedett Ausztriába, visszatért a marianista rendbe, ahonnan a hitleri időkben távozni kényszerült fivérével és két másik magyar szerzetestársával együtt.

1974-ben vezetője volt a rend bécsi internátusának és iskolájának. Így a nyári iskolaszünet idején szállást tudott nyújtani számunkra. Egy hetet töltöttünk nála. Az utolsó vasárnapon résztvehettünk Mindszenty bíboros miséjén a Pazmaneumban. Azt követően egy kihallgatás keretén belül négy szemközt beszélgethettünk is vele. Nagy örömmre szolgált, hogy azonnal megismert. A beszélgetés végén tőle kaptuk az első ezüstlakodalmas áldást.

Aztán hétfőn hajnalban indultunk Weinfeldenbe. Az út valóban gyönyörű volt, amint azt László atya már előre jelezte. Este kilenc tájban érkeztünk a zürichi pályaudvarra és egy jó negyedóra múlva már a Romanshornba menő vonattal utazhattunk tovább. A fülledt nyári éjszakában várt ránk az állomáson. Néma, könnyes öleléssel köszöntöttük egymást. Azonnal megérezhettük, mekkora fájdalom szorult meg benne, hogy ily távol kénytelen élni. A gyéren megvilágított kisvárosi utcán halkán beszélgetve poroszkáltunk a szállás felé. Egy nagyobb emeletes háznál álltunk meg. Itt lakott, s nekünk is itt készített szállást a második emeleti manzárdban. A hosszú utazástól, a sok élménytől alaposan kimerültünk, siettünk aludni.

Reggel csodálatos verőfény ébresztett. Átmentünk a szemben levő plébánia templomba. A gazdagon díszített barokk templom tágas ablakain csak úgy zuhogott befelé a napsugár. Bekísértem őt a sekrestyébe, hogy segítsék neki felöltözni a miséhez. Letérdeltem mögötte és úgy szedtem ráncba a kikeményített, hófehér albát. Szorosra hurkolta derekán a kötélövet és hátraszólt.

– Szurkolj most nekem, mert nagyon szép beszéddel kívánlak köszönteni benneteket, de félek, hogy elsirom magam.

Ő, aki szemmel kísérhette házasságunkat az indulás pillanatától kezdve, aki látta minden keresztünket, gyötrelmünket, amelyet cipelnünk kellett. Aki annyi aggódó szeretettel csüggött rajtunk, most boldog volt, hogy sikerült kijönnünk hozzá és vele együtt ünnepelhetünk.

A teljesen üres templomban vonultunk a főoltár elé. Odaállt az oltárasztalhoz, az új liturgikus rend szerint, szemben a hívekkel. Feleségem állt vele szemben az oltár túloldalán, én pedig oldalt, a ministráns helyén foglaltam helyet.

– Áldozattal járul hozzád ó nagy Isten hív néped, hogy végtelen jóságodért hálát adjon Tenéked.

Ő intónálta az éneket, s mindhárman együtt énekeltünk. Meleg, barna szemei szeretettel pásztáztak végig rajtunk. Csodálatos érzés volt, ami eltöltött valamennyinket. Feleségem szorosán odasimult hozzám, akárcsak huszonöt éve, akkor, azon a nászmisén. Felváltva recitáltuk a miseszöveget, és a Svájcban szokatlan magyar hangra felfigyelt egy asszony, aki akkor lépett be a templomba.

László atya a szőlőtőről szóló evangéliumi szakaszt olvasta fel:

– „... barátainknak mondalak benneteket, mert amit hallottam az Atyától, azt mind tudtul adtam nektek. Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak benneteket, hogy menjetek, teremjete gyümölcsöt, maradandó gyümölcsöt. Akkor mindent megad nektek az Atya, amit a nevében kértek tőle. Azt a parancsot adom nektek: szeressétek egymást!” (Jn 15,15–17)

Befejezte az olvasást. Letette az evangéliumos könyvet, szemeit ismét ránk emelve beszélni kezdett. Halkán, elfogultan ejtette a szavakat, de fegyelmezetten, nyugodtan, érthetően beszélt. Mondanivalója nem az érzelmeket ostorozta. Bele akarta égetni a szívünkbe a lényegét. Mélységes hit, meggyőződés áradt belőle. Röviden megemlékezett az eddig eltelt éveinkről, a hét gyermekről, a mindennapok kemény áldozatairól, s a kegyelem

csodálatos kiáradásáról, amely erőt adott és végigkísért minden keresztünkben. Aztán már be is fejezte:

– Ti vagytok az én örömöm, az én glóriám és a boldogságom. Arra kérem az Istent, áldjon meg benneteket gazdagon a hűségetekért, jóságotokért, türelmetekért, szeretetetekért és minden áldozatvállalásotokért.

A hangja hirtelen elcsuklott. Eddig tartott az önfegyelem, mert gondolataiban ott állt előtte az oltárnál mind az a sok házaspár, gyermekeivel együtt, akiket ő indított útra, akiket ő esketett, Kamarás Feri, Kertész Laci, Máriáss Bandi, Doszpot Pista, Ragoncsa Pista és a többiek. A két szemét ellepték a sűrűn patakozó könnyek, és a megindultságtól a teste meg-megrázkódott. Aztán percekig némán állt, amíg lecsillapodott, és folytatni tudta a misét. Áldozáskor kézről-kézre járt a kehely. Két szín alatt áldoztunk.

Csendben, magunkba roskadva imádkoztunk és fogadtuk el tőle az áldást. Befejezésül a himnuszt énekeltük. A svájci nő még mindig ott állt és bámult bennünket. Vajon mit is gondolhatott a zokogva éneklő három ember láttán? – Mert sírtunk ismét, akárcsak huszonöt éve, ott a Gát utcai oltár előtt.

Még két napig időztünk nála. Szakadatlan beszélgetésben voltunk. Mohón itta a szavainkat, minden érdekelte. Megérezhettük ez alatt a három nap alatt, lélekben ismét Pesten volt. Pedig közben kirándultunk a Bodeni tóhoz, ahol a jeges vízben, hatalmas karcsapásokkal szelte a hullámokat és megjártuk Zürich nevezetes látnivalóit is.

Egy párás, esőbehajló hajnalon búcsúzkodtunk a pályaudvaron. Bánatosan nézett ránk, ölelgetett bennünket. Megérezte talán, hogy ez az utolsó földi találkozásunk? A besiető vonatra felkapaszkodva megrekedtünk a lépcsőn. Ő könnyesen integetett, amíg csak el nem tűntünk a szeme elől.

*

A következő állomásunk Olaszországban, a Comoi tó közelében, egy kis városkában, Morbegnoban volt. Olasz barátaink, egy fiatal házaspár várt ott bennünket és mi egy hetet pihentünk náluk. László atya következő levele ott ért el bennünket.

Weinfeld, 1947. augusztus 4.

Kedveseim!

Köszönöm a megérkezésetek után irt leveleteket, amelyet könnyekig meghatódva olvastam. Éppen úgy, mint ahogy az ajándékba hozott magnetofon-szalagotokat hallgattam. A látogatásotok számomra is egy életre szóló élmény volt, melyet nagyon köszönök. Újra csak azt ismétlem, amit ezüstlakodalmatok megünneplésekor mondtam, Szent Pált idézve: „Ti vagytok az én örömöm és koronám, vigaszom és büszkeségem!” Bár énnekem csak igen kevés a részem, egyedül Isten kegyelme és a Ti együttműködésetek, aminek ezt köszönhetem. Ragoncsáék ittlétével kapcsolatosan is ugyanezt éreztem. Nagy szeretettel ölellek benneteket. László atya

Zarándokút

Mély megilletődöttséggel és áhítattal jártam végig azokat a szent helyeket, ahol az Üdvözítő született, tanított, csodákat művelt, szenvedett értünk, meghalt és feltámadott. Táji és kulturális szempontból is érdekes volt látni a galileai mezőket, amelyekről Jézus példabeszédeiben szólt, és a sivatagot, mely valóban félelmetesen sivár. A Holt-tenger, amely szárazföldünk legmélyebb pontja: 400 méterrel a tenger színe alatt. A legnagyobb mélysége is 400 méter, tehát 800 méter mélyen fekszik. A vize 32 % sót tartalmaz, úgy hogy az ember nem tud elmerülni benne, sőt ha úszni akar, a víz feldobja.

A földnek ez a tája három földrész (Európa-Ázsia-Afrika) metszőpontjában, három egyistenhívó Világvallás és kultúra – a zsidó, a keresztény és a mohamedán mezsgyéjén fekszik. Életemben most jártam először más földrészen és arra törekszem, hogy az utat pontos időrendben írjam le.

Április 4-én, az első szentmisém 39. évfordulója napján indultunk egy itteni kollegámmal gépkocsival a Zürich-Kloten repülőtérre, ahol igen alapos útleveél és vámvizsgálatnak vetettek alá bennünket, a merényletek, gépeltérítések és a túszedés megelőzése végett. Kézi és gépi motozás is volt, az utóbbi minden gyanús fémtárgyat azonnal jelzett. Bőröndjeinket is röntgennel világították át. A Swissair svájci légitársaság 152 személyes, lökhajtásos gépén repültünk. Szerencsémre az ablak mellett kaptam helyet. A ragyogó napsütésben, amikor átrepültük az Alpokat, jól láthattuk a hatalmas hegyóriásokat és a három nagy svájci tavat. Egyes hegyeket, jellegzetes formájukról azonnal fel is ismertem, így a Rigi-t és a Pilátust is. Kitűnő ebéddel kínáltak bennünket, miután megkérdezték, ki kíván vegetáriánus, kóser, vagy diétás ételt. Firenze felé repültünk, majd mikor az adriai part mentén Rimini és Brindisi felett is átrepültünk, Görögország felé vettük az irányt. 11.000 méter magasan jártunk és a görög félszigetet, valahol Athén környékén szeltük át és Kréta felé tartottunk.

Gyönyörű volt a napfényben fürdő Földközi-tenger. Nagyszerűen látszottak a szárazföldi határok, a városok, utak, folyók, hegyek, erdők és a szigetek. Az egész térképre emlékeztető és makettszerű volt.

Tel Aviv

Odafent még sütött a nap, de lent már sötétedett, amikor az alkonyatban megpillantottuk Tel Aviv toronyházait. A repülőtéren a Kuoni svájci utazási iroda küldöttje Keiser úr vette át a csoportot. Engem sehogy sem talált a névsorban, kiderült, hogy felcserélték a családi és a keresztnévemet. Ladislaus úrnak írtak be és azután az úton végig ezen a néven utaztam. Több mint egyórás autóbusz utazás után érkezünk meg Jeruzsálembe. Itt egy tizenkét emeletes, modern szállóban helyeztek el bennünket. Mi a negyedik emeleten egy kétágyas, telefonos, rádiós, fürdőszobás szobában kaptunk helyet. A gyorsan kiosztott vacsora után kitűnően aludtunk. Reggel telefonos ébresztés volt. A reggelit svédasztalról kaptuk: kávé, tea, vaj, sajt, dzsem, pástétom, hal, uborka, paradicsom, stb.

Jeruzsálem

Fél kilenckor indultunk Jeruzsálem új városrészének megtekintésére. Negyvenöt fős csoportunkat egy Aron nevű zsidó férfi vezette. Nagy hozzáértéssel, de egy kis elfogultsággal magyarázta az ószövetségi látnivalókat németül, jiddisch zsargonban. Meg is kérdeztem tőle, hogy hová való? Bukovinából vándorolt ki még a harmincas években. Bizonyára cionista volt, kicsit fanatikus. Szavait a svájci idegenvezető fordította franciára, így kétszer is végighallgattam az ismertetést. Láttuk az új izraeli parlamentet, a héber egyetemet és a Yad Vashem múzeumot. Ez utóbbi ismerteti a zsidók meghurcoltatásait a harmincas-egyvenes

években. Amit láttunk megrendítő volt, de nem eléggé objektív, mert pl. mutatták Innitzer bécsi bíboros érsek levelét, amelyben a német megszálló csapatokat üdvözölte, de hallgattak arról, hogy ezért a pápától megrovásban részesült.

Sajnos arról sem láttam semmiféle említést, vagy utalást, hogy például a magyar püspökök pásztorleveleikben mennyire elítélték a zsidóüldözést, tiltakoztak ellene, sem azt, hogy megmentésük érdekében mit tettek a pápai nunciatura és az egyházi intézmények. Ezt Aronnak meg is mondtam és megmutattam neki Lévai Jenő francia nyelvű könyvét: „*Az Egyház nem hallgatott*”. Ez a könyv felsorolja mindazokat az egyházi intézményeket, amelyek az üldözöttek százait mentették meg. Így a könyv név szerint is megemlíti a Gát utcai székházunkat, amelyben 26 üldözött talált menedékre. Ezek egyike itt él Izraelben és három napot szándékozom nála vendégségben eltölteni.

A Hadassá-egyetem és kórház zsinagógájában megnéztük Chagall híres üvegablakait. Itt említtem meg, hogy a zsidó szent helyek megtekintésénél a férfiaknak sapkát vagy kalapot kell a fejükre tenni, mert oda csak így szabad belépni. Azok számára, akiknek nincsen sapkájuk, vagy kalapjuk, a bejáratoknál papírból készült fejfedőt adnak. Ugyanakkor a mohamedán szent helyekre csak cipő nélkül szabad belépni. Ezt követően megnéztük az Izrael-múzeumot. Ott láthattuk azokat az ószövetségi szentírástekerceseket, amelyeket 1948-ban egy beduin pásztor véletlenül fedezett fel, agyagkorsóba rejtve. Ezek is bizonyítják, hogy milyen hiteles a szentírás szövege. A Holt-tenger közelében fekvő Qumrani barlangban talált írások a szentírástudomány számára igen nagy jelentőségű.

Délelőtt még elmentünk az Olajfák-hegyére, ahol ezeresztendős fákat is lehet látni. Itt áll a Getsemáni templom, azon a helyen, ahol a Getsemáni kertben Jézus vért izzadott. Megnéztük azt a makettet is, amely a korabeli jeruzsálemi templomot rekonstruálta. Ezt Krisztus után 70-ben Titusz vezérletével a rómaiak elpusztították, úgy ahogy azt Jézus előre megjövendölte. A makett megtekintése azért volt érdekes számunkra, hogy a másnapi városnézés alkalmával a megmaradt falrészek (pl. a siratófal) segítségével el tudjuk képzelni, hol állt, milyen lehetett a jeruzsálemi templom, ahol születése után Jézust bemutatták, ahol 12 éves korában tanított és később is többször megfordult, például amikor kiűzte onnan a kufárokat.

Betlehem

Az ebédet követően kiutaztunk Betlehembe. A távolság mindössze 8 kilométer volt. Közben láthattuk azt a mezőt, ahol az angyalok az ott legeltető pásztoroknak jelentették Jézus születését. A keresztesek erre a helyre hatalmas, háromhajós, születés templomot építettek. Korábban itt állt a Konstantin császár építtette régi templom. Oda bemenni csak egy egészen alacsony kapun lehet, vagyis mindenkinek meg kell hajolnia, alázkodnia azon a helyen, ahol az Isten emberré lett. A templom alatt látható a hely, ahol Jézus született, ezt egy csillag jelzi. Meghatottan csókoltuk meg valamennyien. Sajnos a kereszténység megosztásának botránya itt, ezen a szent helyen is megmutatkozik, mert a barlang, ahol Jézus született, a görög ortodoxoké. Ők ezt, még a török uralom alatt vásárolták meg. Ennek közelében áll egy másik oltár, ahol a hagyomány szerint a napkeleti bölcsek hódoltak a kis Jézus előtt. Ennél az oltárnál sem misézhattunk. A szomszédos kis templom, illetve kápolna az örményeké. Ezután következik a ferencesek temploma. Mély meghatottsággal, a társammal itt koncelebrálhattam. Ebben a szentmisében emlékeztünk meg minden élő és elhunyt szeretteinkről. Mivel ez alatt a csoportunk visszatért Jeruzsálembe, mi taxival tértünk oda vissza. A viteldíj fejenként két izraeli font volt, ami nevetségesen olcsó (kb. 12 forint). Itt azonban minden nagyon olcsó a látogatóknak, mert az izraeli fontot nemrégén kétszer is leértékelték. A taxi a jaffai kapuig vitt bennünket. Jeruzsálemet erőszerű, hatalmas várfalak veszik körül. Ezt a falrendszert is a keresztesek építették, akik közel egy évszázadon keresztül voltak itt hatalmon és ez alatt rengeteget építettek. A város életének első szakasza az ószövetségi időkre esik. Ezt követte az

őskeresztény időszak, a IV. századi nagy Konstantin kora, majd a keresztetek uralma, akiket az arabok űztek el innen. Ezt követően az egész terület török uralom alá került, melyet aztán a múlt században az angol gyarmati hatalom váltott fel. Az önálló Izrael állam pedig 1948-ban alakult meg.

Még azon az este, csupa kíváncsiságból egy kóser vendéglőbe tértünk be vacsorára. Fásirozotthoz hasonló, panírozott gombócot ettünk körettel. Az egész átszámítva még tíz forintba sem került itallal együtt. Válogathattunk a jó, tüzes borokban is, pl. a kármelhegyi vörös, schiller, vagy fehér asztali borból.

Jeruzsálem

A következő napon a Damaszkuszi-kapunál folytattuk ismerkedésünket a várossal. Oda autóbuszszal érkeztünk, és onnan aztán már gyalogosan mentünk tovább az óvárosba. Végig mentünk a Via Dolorosán, Krisztus keresztútján. Itt az első stáció az „Ecce homo” kolostor volt, amely a Notre Dame de Sion apácarend birtokában van. Itt mutatta be Pilátus a töviskoronás Krisztust a zsidóknak, miután a Gabbatan, a köves udvaron elítélte őt, megmosva kezét az ártatlan véretől. Az úton valamennyi stációnak van egy-egy kápolnája. Ezek a különböző felekezetek tulajdonát képezik: koptoké, örményeké, görög-ortodoxoké, katolikusoké vagy protestánsoké, de itt legalább megmutatkozik az ökumené. Ugyanakkor roppant izléstelen, hogy a Via Dolorosan minden tele van az árusok sátraival, üzleteivel, ahol mindent lehet kapni. Az egész keleti bazár benyomást kelti: lármás zsidvásár bábeli hangzavarral, búzzal, tarka színorgiákkal, ételszaggal, kutyákkal, macskákkal, szamarakkal, báránnyokkal. Azonban ennek is évszázados hagyományai vannak, mert itt haladtak végig ősidők óta a zarándokok, s szemfüles keleti kereskedők azért is sereglettek ide ilyen nagy számban. Így aztán minden szervesen beletartozik a Via Dolorosa látványosságába, amelynek utolsó állomása maga a Szentsír templom. Ez eredeti Konstantin korabeli épület, amely azon a helyen épült fel, ahol a császár édesanyja, szent Ilona megtalálta Krisztus keresztjét. Később a keresztetek építették újjá az óriás méretű templomot. A templomnak az a része, ahol a keresztrefeszítés történt, a katolikusoké, a sír viszont, ahová temették, az ortodoxoké. Meghatottan álltunk itt, ennél a sírnál, ahová Jézus testét tették, s a ahol feltámadás történt a temetés utáni harmadik napon.

Innen mentünk át a jeruzsálemi templom helyére. Oda, ahol az ősi salomoni templom épült, amelyet a babilóniaiak kifosztottak és leromboltak. Később Nagy Heródes a hellén építési tudomány szellemében újjáépítette. A Titusz alatt lerombolt épületből, az évszázados pusztulások során, mára már csak a nyugati fal egy darabja maradt meg viszonylagos épségben, ez a „síráló fal”. Itt most is láttunk számos vallásos zsidót imaszíjjal a kezükön, jajgatva emlékezve a régi dicsőségre.

Ezután került sor a mohamedánok szent helyeinek megtekintésére. Ezek valamikor keresztény templomok voltak, de a keresztetek kiűzése után mecsetté alakították át őket. Közülük az egyikbe, az El-Aksa mecsetbe mentünk be, miután levetettük a cipőnket. A középkori építkezés nyomait viselő, háromhajós mecsetben a földre telepedve, mély áhítatba merülve, imádságos áhítattal ültek a mozlímok. A másik sziklatemplom, az Omár mecset hatalmas, aranykupolás, amely tulajdonképpen a három, egyistenhívő vallás közös szentélye, mert arra a sziklára épült, amelyen a hagyomány szerint Ábrahám pátriárka a fiát, Izsákot akarta az Isten parancsára feláldozni. Amerre csak néz az ember, mindenütt minaretek állnak, csakhogy ma a müezzinek éneke – ami a mi harangozásainkat helyettesíti – már gépesítve szól, hangszalagról hallatszik.

Délután a zsidók szent hegyére, a Sionra zarándokoltunk el. Ott van Dávid király sírja. Itt látható az „utolsó vacsora terme” is. Ennek közvetlen közelében pedig a „dormitaria” templom, ahol a hagyomány szerint a Szent Szűz elszenderült. Emellett emeltek a múlt század elején a német bencések egy új templomot. Lent az altemplomban, az elszenderülés

helyén, egy magyar oltárt fedeztem fel, rajta mozaikdíszítést és Magyarország Nagyasszonyát a magyar szentekkel. Egy német bencés engedélyével, akit páter Paulnak hívtak, itt ismét koncelebrált misét mondtunk, majd a romantikus sikátorokon át gyalogosan tértünk vissza a szálláshelyünkre. A városrész hol arab, hol zsidó, hol meg keresztény jelleget mutatott.

A Negeb sivatagban

A harmadik napon, szerdán egész napos kirándulást tettünk a Negeb sivatagba. Puszták kietlenségével félelmetes benyomást tettek ránk. A gyér növényzet, a beduinok sátrai, a kaktuszok, a juhnyájuk, amelyekről el nem tudom képzelni, mit is tudnak itt legelni, lehangoló látványt nyújtottak. A vidék központi városában, Bersaban megálltunk. Itt nagy szorgalommal modern város épült és a Genezáreti-tóból, csatornákon és csöveken ide vezetett vízzel kiterjedt, mesterséges oázisokat telepítettek ebbe a sívó pusztaságba. Az út innen a Massada sziklatömbhöz vezetett, oda, ahová Heródes a legnagyobb fénnel és pompával kialakított palotát építtetett magának. Még fűtött vizű fürdőt is építtetett, pedig itt a sivatagban a víz ritka és drága kincs. Krisztus után 70-ben a rómaiak leigázták az országot, és Titusz leromboltatta a jeruzsálemi templomot. A menekülő zsidók utolsó mentsvára lett ez az erőd. Aztán ők is elesetek, a zsidóság pedig szétszóródott szerte a világon. Az erőd számos részét feltárták az ásatások. Ez lett a legdrágább nemzeti ereklyéik egyike. Drótkötélpályán utaztunk fel a magasban épült erődbe, és odafentről fenséges kilátásban volt részünk. Alattunk ott csillogott a Holt-tenger vize, ahová aztán mi is leereszkedtünk. A közelben óriás vegyi üzem dolgozott. Itt a Holt-tenger vizének sójából műtrágyát gyártottak, hogy ezzel tegyék termékenyebbé a beláthatatlan, nagy sivatagi pusztaságokat. A vízparton előkelő szállodák hosszú sora állt, pedig ebben a vízben semmiféle élet nem lehetséges a 32 %-os sótartalom miatt. Ugyanekkor ennek a víznek páratlan gyógyító ereje van a különböző bőrbetegségekre, ezért aztán igen sok ember jár ide Európából.

Miután bőséges ebédet kaptunk, lementünk a vízhez, hogy megfürödjünk. Hanyatt fekve kényelmesen újságot olvashat az ember. Nem kell félnie, hogy elmerül. Annál inkább kell óvakodnia attól, hogy a víznek akár csak egy kis cseppje is a szemébe kerüljön. Rettenetesen tud csípni. Ezért kell óvakodnia annak is a fürdéstől, akinek seb van a testén. A kellemes fürdés után alaposan lezuhanyoztunk édesvízben. Aztán még futotta az időnkből, és egy kénes fürdőben is megáztattuk magunkat. Itt ilyenkor, április elején már kellemes nyár van. Néhány hónap múlva már kegyetlen a hőség, őszre pedig, minden növényzetet kiéget a tűző nap ereje.

Találkozás Bódog Imrével – Haifa-Kiryat-Yam-Karmel

Estére járt, mire visszaérkeztünk a jeruzsálemi szállodába. Imre barátom már a hallban várt rám. Harmincegy éve láttam őt utoljára a Gát utcában. Rögtön megismert és gépkocsijával azonnal elvitt magával Kiryat Yam-ba, amely Haifa közelében van, a Földközi tenger mellett. Lakásukon a felesége is azzal fogadott, hogy nem változtam semmit. Három napon át élvezhettem azután a vendégszeretetüket. Másnap Haifát néztük meg. Gyönyörű kikötőváros ez, amelynek szépsége vetekszik Nápolyéval. A tenger fölé emelkedő hegyen modern egyetem épült. Onnan pazar kilátás nyílik a kikötő öblére és a városra egyaránt. Felmentünk a Karmel hegyére. Ott miséztem. Ez az a hely, ahol Illés próféta a hosszú szárazság után meglátta a tenger felől felszálló felhőt, amely aztán meghozta az oly régen várt esőt, és véget vetett az éhínségnek. A barlang felett, ahol a próféta lakott, oltár áll a skapulárés Kármelhegyi Boldogasszony szobrával. Innen is páratlan a kilátás.

A látogatás során Imre elvitt a munkahelyére is. Egy ipari szakközépiskolában tanít, ő az ottani tanműhely vezetője. Büszkén mutatta nekem a műhelyben levő különböző gépeket. Angol, amerikai, svájci, sőt magyar gyártmányú is volt közöttük. Ez utóbbiak beszerzése

alkalmával kétszer is visszatért Magyarországra. Akkor elzarándokolt a Gát utcai székházba is, ahol a nyilas üldözés elől menedékre talált. Keresett is engem ott, de nem talált. Senki nem tudta megmondani neki, hogy börtönben vagyok. Most azonban végre, mégiscsak találkozhattunk!

Látogatás egy kibucban

Délután kikocsiztunk a libanoni határig. Ott nagy csend és nyugalom fogadott. Határforgalom nincs, a két ország között megszakadt mindenféle kapcsolat. Csak az UNO katonák kocsijai járnak át a határátkelőn. A közelben volt egy kibuc, melyet Imre sógora vezetett. Ez a sógor nyitrai származású. Ő vezetett végig bennünket a szövetkezeti falun, ahol több százan élnek teljes vagyonszövetségben. Mezőgazdasággal, azon belül is főleg gyapottermeléssel foglalkoznak. Minden kibuc tagnak van saját lakása. A gyermekek a napköziben és az iskolában töltik napjaikat, szüleikkel csak a munkaszüneti időben találkozhatnak. Az éjszakát is a gyermekotthonban töltik. Egy-egy hálókamerában három gyermek lakik és gondos felügyelet alatt nevelkednek. A kibucnak igen sok magyar, illetve szlovák származású tagja van. Izrael lakossága igen vegyes eredetű. Közel hatvan országból vándoroltak ide. Általában az első generáció még nagyon összetart a vele egy országból jött telepeseikkel. A második már jóval homogénebb és igyekszik teljesen beolvadni az új környezetbe. Megismerhettem Imre leányát is, aki egy romániai származású zsidóhoz ment feleségül. Két gyermekük van, akik már nem tudnak magyarul, de a lánya még igen. Imre másik leánya egyetemi hallgató. A hivatalos nyelv a héber, de úgyszólván mindenki beszél angolul. A harmadik legelterjedtebb nyelv a német, illetve annak jiddis zsargonja. Ez leginkább a német, valamint a lengyel és a héber szavak keveréke. Ezen a nyelven újságok is jelennek meg, de van magyarnyelű is, az „Új Kelet”. Az utcákon minden felirat héber, arab, angol nyelvű.

Este, a vacsora befejezése után, hosszan és kedélyesen elbeszélgettünk és felelevenítettük a régi, nehéz idők közös emlékeit. Ők sok minden olyanra is emlékeztek, ami nekem már régen kitörlődött az emlékezetemből. Persze ez fordítva is állt. Így például Imre elmesélte, hogy az ostrom alatt a pincében hogyan segítette a világra Sinkó Feri kislányát, Veronikát. Ez 1945. február 2-án volt.

Imre pénteken ismét felvitt a Kármel hegyre. Ott találkoztam és ismerkedtem meg egy magyar karmelítával, P. Molnárral. Roppant kedves volt hozzám, és végigvezetett a kolostoron. Innen az utunk Názáretbe vezetett, ahol sok minden látnivaló várt ránk. Láttuk az „Angyali üdvözlés” helyét, a Szent Család házát, Szent József műhelyét. Ezek felett a szent helyek felett mindenütt templomok épültek. Innen mentünk át Kánába, ott felkerestük azt a helyet, ahol Jézus az első csodáját művelte, amikor a menyegzőn a vizet borrrá változtatta. A helyén még most is látni azokat a nagy agyagvedreket, amelyekről az evangéliumban szó esik. Kimentünk a Genezáret-tó partjára is, ahol elsőnek azt a helyet néztük meg, ahol Pétert Jézus utódjává tette. Ott áll a primátus kápolnája. Ott van a csodálatos kenyérszaporítás helye is. Az V. századból származó gyönyörű mozaikkép utal erre az eseményre. Egy kosár kenyér és két hal látható a mozaikon. Ott épült a nyolc boldogság kápolnája is, ahol Jézus a hegyi beszédet tartotta. A közeli Kafarnaum is tele van korabeli emlékekkel. Még elég jó állapotban van a helyi zsinagóga, amelyet egy kicsit gótikus stílusba alakítottak át. Magának a tónak és a galileai virágzó mezőknek valami különös varázslata van. Utunk végén Imre felvitt a Tábor hegyére, ahol az Úr színében elváltozott. Itt is találtunk egy rekonstruált templomot, egy sor jó állapotban levő romot, ceklét (zarándokházak maradványait), mintegy egy négyzet-kilométer nagyságú területen.

Az utolsó napon Imréék háza közelében nagyot fürödtem a Földközi-tenger vizében. Imre azonban nem akart csatlakozni hozzám, mondván ő nem olyan edzett, mint én, aki megszoktam a svájci gleccserek hideg vizét. Aztán délelőtt Imre feleségével elmentünk

Cesariába, ahol már a római időkben kikötő épült, erőddel, számos kápolnával. Szent Pál innen, ebből a kikötőből indult el apostoli útjára. Megnéztük a szépen felújított, ősi, római amfiteátrumot is. Az út virágzó narancsligeteken át vezet Jaffába. Oda igyekeztünk egy másik kassai család meglátogatására. Ők személyesen is ismerték Miklós bácsit, és nagy érdeklődéssel hallgatták a róla szóló beszámolómat. Bejártuk a már régen használaton kívül helyezett kikötőt, a zezugos, igen hangulatos óvárost. Fontos hely volt ez mind az őskeresztény korban, mind később a keresztes háborúk idején. Szent Péter is megfordult itt. Itt volt az emlékezetes látomása, hogy a tisztátalannak tartott pogányokat is beviheti az egyházba. Itt, ezzel a látomással vált a kereszténység világvallássá. Az emlékezetes helyen egy ferences testvérrel franciául társalogtam, merthogy nem tudott angolul. Mikor megemlítettem neki, hogy magyar vagyok, felderült az arca, mert ő meg szlovák. Királyfai (Vágkirályfa) származású, jól beszél magyarul, mert hosszú időt töltött Pozsonyban és Érsekújváron, magyar ferencesek társaságában, kolostorban. Persze rögtön kibukott, mennyi sok a közös ismerősünk. Boldog volt, hogy beszélhetett magyarul is, szlovákul is a velem érkezettekkel, mert erre bizony itt ritkán adódik alkalom. Felajánlotta, hogy misézzem nekik. Megható volt négyesben, egy szlovák ferences és két kassai származású zsidó jelenlétében bemutatni az újszövetség áldozatát. A békecsóknál átöleltem a ferencet és a két kassait is salommal meg kézfogással köszöntöttem. Ez nagyon jólesett nekik, mert hiszen itt éppen a salam, a béke a legnagyobb és legsóvárgottabb hiánycikk. Végül elénekeltük a Boldogasszony Anyánkat és a magyar himnuszt. Mind a négyen nagyon elérzékenyültünk.

Hazafelé

Az út Tel Avivon át vezetett Jeruzsálembé, de Tel Aviv tetszett a legkevésbé. Jellegtelen, hatalmas, hypermodern világváros, nagy kereskedelmi központ, sablonos toronyházakkal. Este igen érzékeny búcsút vettem a vendéglátóimtól. Ki tudja, látjuk-e még egymást ebben az életben? Most, amikor felelevenítettük az együtt töltött nehéz időket, nagyon is közel kerültünk egymáshoz.

Virágvasárnap hajnalán, április 11-én már hajnali fél háromkor ébresztettek bennünket. Sietve készülődtünk, és az autóbuszunk a hajnali szürkületben sebesen robogott velünk a Ben Gurion repülőtér irányába. Itt talán még alaposabb volt a motozás, mint amikor idejöttünk. Az izraeli légitársaság, az El-Al gépeivel repültünk visszafelé. Ez egy kisebb méretű gép volt, hiszen a közelgő húsvét miatt most mindenki ellenkező irányba igyekezett. A gépen remek reggelivel fogadtak bennünket, aztán akárcsak a napkeleti bölcsek, mi is más úton tértünk vissza a hazánkba. A gép Jugoszlávia és Ausztria fölött repült, s nekünk ismét módunk nyílt élvezni az osztrák és svájci havas csúcsok fenséges panorámáját. Háromnegyed tizenegykor értünk földet a Zürich-Kloten repülőtéren. Ragyogóan sütött a nap, mi pedig dideregve húztuk össze magunkat.

Senki nem akarta hinni, hogy előző nap még a Földközi-tengerben lubickoltam. A leszálláskor egy paptestvér várt gépkocsival. Délben már otthon ebédeltünk.

Este koncelebrált misét mondtunk. Elgondolkodva hallgattam a passiót, a pálmás ünnepi menetet, az Úr kínszenvedésének történetét. Most mindezt egészen másképpen képzeltem magam elé, sokkal szemléletesebben, mint korábban.

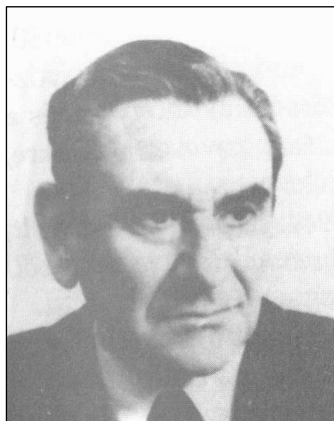
A názáreti Jézus áldjon meg benneteket!

László atya

Függelék

Hetényi Varga Károly: *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában I.*,
című könyvéből

(Második, javított kiadás, Új Ember–Márton Áron Kiadó, Budapest, 2004, 156–159. o.)

Ikvay (Pfeiffer) László Dr.
munkásmozgalmi lelkipásztor

* Budapest, 1911. június 6.

† Weinfeldén (Svájc), 1976. május 21.

Életét a katolikus ifjúmunkások lelki gondozására szentelte. 1937-ben fejezte be tanulmányait a svájci Fribourgnban. Ott szentelték pappá 1937. március 23-án. Nyugaton ismerkedett meg az ottani munkásifjak pasztorációs problémáival, a megoldási lehetőségekkel, s úgy vélte, hazánkban is létre lehetne hozni hasonlót. Ezért hazaérkezése után haladéktalanul bekapcsolódott az itthon már 1920 óta működő Katolikus Ifjúmunkások Országos Egyesületének (KIOE) munkájába, és annak hamarosan főtitkára lett. Egy nagyon közeli munkatársának visszaemlékezése Ikvay atyára és a mozgalomra:

Ikvay László 1939-től kapott diszpozíciót a mi munkásifjú mozgalmunkhoz. Ez a mozgalom a legelesettebb társadalmi rétegek egyikével, zömmel inasgyerekekkel és a segédmunkásokkal foglalkozott. Országos mozgalommá akkor vált, amikor 1936-tól átvettük a JOC (Jeunesse Ouvrière Chrétienne) módszereit, a „láss-ítélj-cselekedj” néven ismert apostolkodási munkát, melyről a II. vatikáni Zsinat világiakról szóló dekrétuma, az „Apostolicam actuositatem” többször is beszél. Ez az alapja a Szentatya ez év január 30-án kiadott „Christifideles laici” enciklikájának is. A mozgalom, amely sohasem volt tömegmozgalom, bár tagságának létszáma közel 10.000 is volt, sokkal inkább az elitnevelésre törekedett, lelkeséget akart adni. Ehhez kellett az említett módszer, hogy felszámoljuk a XIX. század botrányát, azt a szakadékot, amely a szegény néprétegek, a munkások és a barokk-feudális egyház közé ékelődött. A munka elvégzésére fiatalok kellettek, ezek képzéséhez, vezetéséhez pedig hozzáértő fiatal papok. Ilyen volt Ikvay László. Ő a felvidéki Komárom bencés gimnáziumában érettségizett, majd kassai kanonok nagybátyja, a szociális beállítottságáról oly közismert Pfeiffer Miklós támogatásával került ki Svájcba, a domonkosok híres fribourgi egyetemére. 1937 tavaszán szentelték. Mint újmiséis egy évet töltött a szintén felvidéki Somorján. Onnan kapott diszpozíciót hozzánk. Akkor a mi egész mozgalmunk gyermekcipőben járt. Mintegy ötven csoportunk mellett Budapesten három tanoncotthont tartottunk fenn a vidékről idekerült inasgyerekek számára. Ikvay László főtitkárunk tevékenysége jelentősen hozzájárult a mozgalom elsősorban vidéki csoportjainak megszaporodásához. Fáradhatatlanul járta az országot. Évekig magánlakásban működött a központunk is, míg 1942-ben megkaptuk a ferencvárosi Gát utcában (József Attila

szülőházával szemben) az ott lévő papi otthont erre a célra. Ekkor éltük virágkorunkat, melyet a háborús események, majd az azt követő betiltás fagyasztott le. A huszonöt lakószobából álló épületben számos pappal együtt közel 50 munkásfiatal lakott együtt még a feloszlást követően is. Az ÁVH szemmel láthatóan óvatosan kezelte a ház felszámolásával kapcsolatos terveit. Ennek oka lehetett az a népszerűség is, amit a ház ott, abban a proletár környezetben élvezett.

1948-ban került sor az első letartóztatásra. Ez éppen velem volt kapcsolatban, majd hamarosan még két társam került minden bírói ítélet nélkül a dél-budai internáló táborba. Akkor még ott a fogva tartottaknak minden vasárnap volt szentmise. Nagy volt a meglepetésünk, amikor röviddel odakerülésünk után egy vasárnap László atya jött be misét mondani. Aggódó szeretettel jött, kockáztatva saját szabadságát, életét. Mi ministráltunk neki, s így sikerült szót is váltanunk. Később, a szerzetesrendek feloszlásakor és széthurcolásakor is hasonló bátorsággal kereste fel az elhurcolás közben a szomszédos Ranolder Intézet apácáit. Hiába akarták elkergetni őt az ÁVH fegyveresei, ő nem tágitott, segített, ahogyan és ahol tudott. Ez a segítőkészség és önmaga kockáztatása jellemző volt rá. Hiszen Budapest ostroma idején az általa vezetett székház menedéket nyújtott egy sor üldözöttnek, katonaszökevénynek, német, francia és lengyel bujkálónak. Ovtá, védte a kommunista osztrák újságírót, élete kockáztatásával bújtatta a nyilasok elől az üldözötteket. Szerencséje is volt. A szomszédos Bokréta utcából Salkaházi Sárát és nővér társát a nyilas sortűz a Dunába küldte. László atya pedig sikerrel mentette meg védeneci életét.

Az ő személyes letartóztatására 1952. szeptember elején került sor. Előbb augusztusban áthelyezték őt Szécsénybe, majd alighogy odaérkezett, elhurcolták. A vád hűtlenség volt, de mindenki tudta, hogy ez csupán ürügy. Titkos tárgyaláson ítélték el, és évekig mit sem tudtunk róla. 1956 szeptemberében szabadult a Gyűjtőfogházból. Ezt követően igen érthető okokból igen ritkán találkozhattunk.

Bennünket, a Gát utcai székház lakóit 1952-ben szintén szétszórtak a szélrózsa minden irányába.

László atya a Béke téri plébániára került kápláni beosztásban. Egy hajnalon onnan hurcolták el őt 1961-ben, azon az éjszakán, amikor több száz katolikus családnál házkutatást tartottak, keresve bűnjeleket, rölapokat, vallásos propagandaanyagot. Nálam is jártak, és még a pincében lévő 20 mázsa kokszot is átlapátolták a kutatás közben. Ezt követően hosszú ideig jártam kihallgatásokra a Gyorskocsi utcába. László atyát sajnos ismét elítélték, és valamikor 1965-ben szabadult. Papi működésétől eltiltották. Az angyalföldi Rokolya utcai lelkeszségen lett írnok, illetve gazdag nyelvtudását kamatoztatva fordítóként kereste kenyerét. A börtönévek alaposan megviselték, ezért amikor emigrációban élő kanonok nagybátyja közbenjárt, hogy Svájcba települhessen, fájó szívvel, de eltávozott. Ígérték neki konzuli útlevelet, de végül is kikergették az országból. Utoljára 1974-ben, ezüstlakodalmunk alkalmából kerestük fel őt, hiszen ő esketett bennünket. Sírva ölelkeztünk. Honvágyról panaszkodott nekünk. Nem sokkal később szívinfarktust kapott. Megkísérelték a legjobb svájci gyógyintézetekben kezelni. Ez kezdetben biztató eredményeket mutatott. Egy napon éppen hittanórára készülődött a Weinfeldén nevű kisvároskában, ahol káplánként működött. Az utcán néhány munkás árkot ásott. Ráköszöntek, amikor elhaladt mellettük. Ő a meglepetéstől visszafordult, és felemelte a kezét, hogy a köszönést viszonzozza. Ekkor állt meg a szíve. 65 éves volt.

A dombon álló templom oldala mellett temették el. Hálánkról tanúskodó bronzplakettünk elhelyezését sírkövén a helyi egyházközség megtagadta.

(Hollai Ferenc, Budapest)

Ikvay Lászlót 1952. december 11-én a Markó utcai bíróság Jónás tanácsa „szervezkedés vezetésének büntette miatt” tíz évi börtönbüntetésre ítélte. 1956 szeptemberében az Elnöki Tanács kegyelemben részesítette.

1961. február 6-án ismét letartóztatták, és június 19-én „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel” büntetének vádjával hat év börtönbüntetésre és teljes vagyonekbobzásra ítélték.

1962-ben a kaposvári börtönből Márianosztrára osztályidegen börtönbe vitték. Tudomásom szerint akkor volt ott 57 római katolikus pap, 3 református és 1 unitárius lelkész. Katolikus papok: Tabódy István, Szabó József, Halász Ferenc Pius, Kovács József, Szunyogh Xavér Ferenc, Faddy Othmár, Ikvay László, Havass Géza, Csonka Ferenc, Várnagy Antal, Pálos Bernardin, Werner Alajos, Bolvári Pál, Toplak Imre, Horváth Mátyás, Szokol László, Sigmond Lóránd, Barlay Szabolcs, Hagyo József, Emödi László, Keglevich István és még sokan mások. Amikor megszűnt az osztályidegen megkülönböztetés, akkor a Gyűjtőbe vittek bennünket.

(Szekeres Dezső plébános, Románd)

1969-ben Fribourgban élő nagybátyjához (Dr. Pfeiffer Miklós) költözött, és segített Svájc nagy részében a magyarok lelki gondozásában. 1972 tavaszáig az 1971 szeptemberétől bécsi száműzetésben élő Mindszenty bíboros személyi titkára volt. 1974-ben kinevezték káplánnak a Thurgau kantonhoz tartozó Weinfeldben.

Források:

Egyházi személyeket részesített kegyelemben az Elnöki Tanács. *Új Ember*, 1956. szeptember 23., 1.

Fehérvary István: *Börtönvilág Magyarországon 1945–1956*. USA, 1978, 105.

A Magyar Távirati iroda közleménye államellenes szervezkedés bírósági tárgyalásának megkezdéséről. *Népszabadság*, 1961. június 7., 8.

A Budapesti Fővárosi Bíróság B. XVI. 9220. sz. ítélete.

A Fővárosi Bíróság ítéletet hozott Havass Géza és társai bűntügyében. *Népszabadság*, 1961. június 20., 10.

Hetényi Varga Károly: *Akiket üldöztek az igazságért. Papi sorsok a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában*. Budapest, 1985, 303.

Kölley György: *Értetek és miattatok*. München, 1986, 127.

Süle Ferenc (rabtárs) szóbeli visszaemlékezései. Salomvár, 1988. november 30.

Túry Lajos (rabtárs) írásos visszaemlékezései. Budapest, 1989. március.

Hollai Ferenc írásos közlése. Budapest, 1989. július 24.

Thiry István (rabtárs) írásos visszaemlékezései. Budapest, 1989. november 5.

Hollai Ferenc: Hogyan működött a KIOE? A Katolikus Munkásifjúmozgalom története (1920–1948). *Katolikus Szemle* (Róma), 1989/4, 307–316.

Havass Géza (rabtárs) írásos visszaemlékezései. Szeged, 1990. február 5.

László István Péter: A börtönbe zárt egyház. *Igen*, 1991. február 1., 16.

Szekeres Dezső (rabtárs) írásos visszaemlékezései. Románd, 1991. február 1.

Csonka Emil: *A száműzött bíboros*. 1993, 66–94.

Msgr. Mészáros Tibor: *Akit övéi be nem fogadtak*. Pécs, 1997, 197.

TH V-140907. Bulányi per; V-146786. Havass Géza és társai.